

JULIÁN CARRÓN

ZÁŘ OČÍ

CO
NÁS VYTRHNE
Z NICOTY?

JULIÁN CARRÓN

ZÁŘ OČÍ

CO NÁS VYTRHNE
Z NICOTY?

Překlad z italštiny Anna Babuin Nováková

© 2020 Fraternità di Comunione e Liberazione

ÚVOD

«Co je člověk, že na něho pamatuješ, syn člověka, že se ho ujímáš?»¹ Jakou sílu mají dnes tato slova z žalmu, poté, co jsme si jasněji uvědomili naši nicotnost, naši křehkost a bezmocnost kvůli jednomu viru, který přitlačil celý svět ke zdi! Vskutku kolik lidí objevilo v sobě samotných – když je sužoval strach nebo převládal nedostatek smyslu – touhu, aby se o ně někdo postaral až do hloubi a vytrhl je z nicoty, která na ně hrozivě doléhala!

«Co nás vytrhne z nicoty?». To je otázka, která měla řídit roční Duchovní cvičení fraternity *Comunione e Liberazione*, nejdůležitější gesto v životě fraternity. Jestliže nám zdravotní nouzový stav nařídil, abychom se ho vzdali – mělo se konat v dubnu, když jsme byli naplno v *lockdownu* –, nesmazal ale otázku, která naopak právě pod světlem nedávných událostí získala ještě větší specifickou váhu. Otázka, zasláná v předstihu všem těm, kteří by se byli účastnili, aby napomohla k tomu, abychom byli pozorní k vlastní zkušenosti a k zrání vlastního osobního příspěvku, byla zároveň vnímaná jako relevantní ke zkušenosti života – tím, že vyvolala okamžitou vděčnost – a jako velké gesto přátelství. To vrhá světlo i na smysl slova přátelství: jsme přátelé, abychom si pomáhali nemít strach z otázek, i z těch, které zaměstnávají a zneklidňují, které zraňují a otrásají. Naše bytí spolu

¹ Žalm 8,5.

by nemohlo být přátelstvím, kdybychom je nějakým způsobem dávali stranou.

Jestliže mluvíme o «nicotě», je to proto, že se existence současného člověka – tedy naše osobní a sociální existence – způsobem stále jasnějším a velkolepějším, bez speciálního povyku a oznamování, a přece ne bez viditelných efektů, jeví jako poznamenaná nihilismem. Nenarážíme na kulturní proud, ale na existenciální situaci. Je to tato situace, na kterou se se zájmem díváme, i jen ve svých existenciálních rysech, ne kvůli analytické nebo popisné zálibě, spíše s vášní toho, kdo touží objevit cestu, která umožní životu každého z nás kráčet směrem k vlastnímu naplnění, v daných okolnostech, ať už jsou jakékoliv.

Text je rozdělen do šesti kapitol a má za cíl nastínit cestu, která právě proto, že je zakořeněná do jedné zkušenosti a jedné historie, se nabízí jako příspěvek k hledání a k očekávání všech lidí.

NIHILISMUS JAKO EXISTENCIÁLNÍ SITUACE

Jaké charakteristiky má nihilismus, který se způsobem více či méně explicitním, více či méně vědomým, vsunul do našeho způsobu myšlení a žití?

1. Pochybnost nad konzistencí reality a nad pozitivitou žití

Na jedné straně se nihilismus, o kterém mluvíme, prezentuje jako podezření ohledně poslední konzistence reality: vše končí v nicotě, i my sami. «Ze závratného vnímání pomíjivého zdání věcí se rozvíjí pokušení jako podlehnutí a lživé popírání myslet si, že věci jsou iluzí a nicotou».²

Na druhé straně – ve spojitosti s první – se prezentuje jako podezření ohledně positivity žití, nad možností smyslu a užitečnosti naší existence, která se běžně překládá jako vnímání prázdna, které zstrašuje všechno to, co děláme a způsobuje jemné zoufalství, i v životech, které jsou zaneprázdněné a plné úspěchů, s diáři nahuštěnými schůzkami a plány do budoucna.

² L. Giussani, *L'uomo e il suo destino* (Člověk a jeho určení), Marietti 1820, Janov 1999, str. 13.

Jeden známý film z osmdesátých let *Nekonečný příběh* naráží na tuto situaci podmanivým a působivým způsobem. Jedná se o rozhovor mezi Gmorkem, «sluhou Moci, který se skrývá za Nicotou», a Atreyuem, mladým hrdinou, který je zavolán, aby zastavil Nicotu. «Lidé se vzdali vědění. A zapomínají na vlastní sny. A tak se Nicota rozšiřuje», říká první. «Co je to tato Nicota?!», ptá se ho druhý. «Je to prázdno, které nás obklopuje. Je to zoufalství, které ničí svět, a já jsem mu pomáhal [...] Protože je jednodušší panovat tomu, kdo v nic nevěří. A toto je ten nejjistější způsob, jak získat moc».³

V takových metaforách a obrazech se vyjadřuje něco z onoho jednání, které dnes označujeme slovem «nihilismus». Všichni ho můžeme rozeznat: «nicota, která se rozšiřuje» v životě, «zoufalství, které ničí», «prázdno, které nás obklopuje», které se tedy stává sociálním fenoménem.

Možná fakt, že jsme se museli zastavit kvůli koronaviru, nás nechal uvažovat, jak se nám dlouho nedělo, nad tím, kdo jsme, jak a z čeho žijeme, nad tím, jaké vědomí máme o sobě sama a o věcech. Jak říká Tolstoj: «Dnešnímu člověku by stačilo zastavit si okamžik ze své aktivity a uvažovat, srovnávat potřeby svého rozumu a svého srdce s aktuálními podmínkami existence, aby si uvědomil, že celý jeho život, veškeré jeho akce, jsou v neustálém a zjevném protikladu s jeho vědomím, jeho myslí a jeho srdcem».⁴

³ *Nekonečný příběh* (*Die unendliche Geschichte*, RFT 1984), režie a scénografie Wolfgang Petersen.

⁴ L. Tolstoj, «Il non agire», taktéž v *Vnitřní probuzení*, Incontri, Sasuolo 2010.

Jako jedna mladá gymnazistka, která si uvědomila sebe sama, když se zastavila a uvažovala. Píše mi: «Myslím si, že během prvního týdne karantény jsem prožívala jako mnoho dalších lidí okamžiky velké sklíčenosti. Představa, že budu zavřená doma a nevidím kamarády, svého přítele nebo nebudu moci jít svobodně ven, mě terorizovala. Pak jsem ale uskutečnila několik telefonních rozhovorů, díky kterým jsem se vzchopila. Hlavně rozhovor s jedním mým kamarádem, který tváří v tvář mému “mám se dobře, ale ne moc”, chtěl jít více do hloubi. Když jsem s ním mluvila, uvědomila jsem si, že už jsem si dlouho nekladla otázky, nechávala jsem si všechno po sobě sklouzávat, trošku ze strachu, trošku, že jsem se nechtěla dostat k nepohodlným odpovědím. Uvědomila jsem si, jak bylo hloupé neklást si otázky, když jsem pak nebyla šťastná. Tak jsem se začala ptát sebe sama, co mi doopravdy nahání strach, a uvědomila jsem si, že to, co mi přináší úzkost, je ticho, protože mě vede k přemýšlení, staví mě před moje otázky. A první důvod, kvůli kterému mám strach si klást otázky, je fakt, že se bojím, že nemám odpovědi. Toto vysvětluje, proč tolik utíkám od nevyhnutelného ticha, které mě přepadá před spaním. Abych se vyhnula tomu, že tím budu zachvácená, dělám to tak, aby moje mysl byla zaplavená myšlenkami každého typu, tak, abych se nemusela starat o to, že budu muset sama sobě skládat účty, dokud nepřijde okamžik spánku. Dělají mi starosti odpovědi, které jisté otázky mohou mít, mám strach, že mě donutí skládat účty s částmi mne, které nechci znát, nebo které mě nechají podniknout náročnou cestu. Jak řekl můj kamarád, preferuji žít v bublině utvořené z úsměvů, smíchu, okamžiků skleslosti a smutku, všechny ex-

trémně umrtvené, zmatněné. Žiji na kolotoči emocí, který mě jeden den doveze nahoru a další den mě nechá upadnout to té nejtmaší sklíčenosti; nadchnu se z času, kdy zakouším onu emoci, abych pak odložila všechno do šuplíku “krásných zkušeností”. Ale uvědomuji si, že mi toto nestačí, já chci mnohem více, chci něco, co musí být nezbytně velké, protože – jak říká Kierkegaard – “nic konečného, ani celý svět, nemůže uspokojit lidskou duši, která cítí potřebu po věčnosti”».

Před časem časopis *Tracce* popisoval nihilismus, o kterém mluvíme, jako «nepřítele subtilního, obtížného k uchopení a rozpoznání, protože ne vždy se prezentuje s jasnými rysy [...], ale mnohem častěji má nehmatatelné uspořádání prázdné lahve na vyhození».⁵ Nehmatatelné a zároveň velmi konkrétní. Jeden vysokoškolský kamarád to popisoval těmito slovy: «Nicota je mnohem tenčí a plazivější, než jsem si představoval, malá každodenní nicota, která kolikrát hrozí, že bude panovat mým dnům».

Když se budeme snažit co nejvíce zaostřit problém – který někteří možná ani nevidí nebo se ho zdráhají vidět – můžeme říci: podezření ohledně nedostatku konzistence reality a nedůvěra v možnost významu a naplnění existence se proplétají a navzájem se podporují v onom nihilismu, který se týká všech.

Aktuální forma nihilismu je tudíž popsatelná jako smysl prázdná venku (kontext, ve kterém se žijeme, který se může někdy vyjádřit jako «bublina vytvoře-

⁵ D. Perillo, Interview s C. Esposito, «Il nichilismo della porta accanto» (Nihilismus dveří vedle), *Tracce-Litterae communionis*, č. 10/2019, listopad 2019, str. 12-18. *Tracce-Litterae communionis* je mezinárodní měsíčník hnutí Comunione e Liberazione.

ná z úsměvů, smíchu, okamžiků skleslosti a smutku, všechny extrémně umrtvené, zmatněné») a uvnitř nás («uvědomuji si, že mně toto nestačí, já chci mnohem více»); smysl prázdna, jehož následek je oslabení vztahu s realitou, s okolnostmi, které se nakonec zdají být všechny nesmyslné, nehodné získat od nás opravdový souhlas. Je v nich jakoby *strnulost* já, která brzdí angažovanost s tím, co se děje, i když je člověk zaměstnán vírem frenetických aktivit; ony aktivity, které náhle a na určitý čas, byly přerušeny koronavirem – tak, že jsme všichni byli nějakým způsobem málo nebo hodně “donuceni” přemýšlet nad tím, kam jdeme, co chceme udělat s naším životem, nad tím, co ho může opravdu podpírat.

Toto šílenství se snad nezastavilo ani během *lockdownu*; pro mnohé jednoduše změnilo formu, modalitu; objevili jsme tak, abychom to řekli jako Lewis, že «nicota je hodně silná: je natolik silná, že člověku krade nejlepší roky ne ve sladkých hříších, ale v příšerné *nestálosti myslí*, která se potlouká v nečem, co sama neví, aniž by věděla důvod, v uspokojení tak slabých zvědavostí, že si je toho vědoma pouze z poloviny».⁶ Myslím na různé pokusy zrealizované v této době, abychom se nezastavovali nad příliš zneklidňujícími otázkami hledajíc okamžitá uspokojení skrze mnoho podnětů.

Strnulost, proměnlivost myslí, a jak poznamenává Orwell ve svém prorockém románu *1984, apatie*: «Zasáhl ho fakt, že to, co doopravdy charakterizovalo moderní život, nebyla tolik jeho krutost, ani obecný smysl

⁶ C. S. Lewis, *Rady zkušeného ďábla*, Oscar Mondadori, Milán 1979, str. 51-52. Text v kurzívě náš.

nejistoty, které člověk pociťoval jako onu tvář, onu fádni apatii».⁷ To, co rozežírá nitro “já” a co prohlubuje vzdálenost, propast mezi námi a tím, co se děje, je «fádní apatie»: «Nebylo nic v tom, co mě obklopovalo, co bych tedy mohl respektovat, nebo čím bych se cítil být přitahován», píše Dostojevskij.⁸

Zdá se tedy, že “nic” není schopné doopravdy angažovat “já”. Vztahy, které i když máme, věci, které i když děláme, nás nudí, i ty, které nás po určitou dobu nadchnuly.

Toto je tvář, kterou dnes na sebe vzal nihilismus: astenie, absence napětí, energie, ztráta chuti žít, úzce spjatá s absencí něčeho, co by nás doopravdy zasáhlo. «Bohatství jsou větší, ale moje síly menší; již není myšlenky, která by k sobě vážala lidi, vše změklo a oslabilo se, vše a všichni se stali apatickými a vysílenými. Všichni, všichni, my všichni jsme zmalomyslněli!»⁹

2. Postupné zmenšování smyslu na úrovni žití

V jedné poezii, kterou napsal Cesare Pavese, když mu bylo sotva sedmnáct let, vyjadřuje trýzeň kvůli postupnému zmenšování smyslu přiměřenému k očekávání lidského žití: «Jít ulicemi osamělý / neustále trýzněný hrůzou / že uvidím, jak se před očima vytrácí / stvoření dlouho vytoužená; / cítit ochabovat uvnitř v

⁷ Srov. G. Orwell, 1984, Oscar Mondadori, Milán 1983, str. 97.

⁸ F. Dostojevskij, *Memorie dal sottosuolo (Zápisky z podzemí)*, Mondadori, Milán 2011, str. 70.

⁹ F. Dostojevskij, *L'idiota (Idiot)*, Feltrinelli, Milán 2011, str. 476.

duši / zanícení, naději ... vše ... vše / a zůstat tak bez lásky, / [...] / zatracený ke každodennímu smutku».¹⁰

Před několika měsíci mi napsala jedna mladá vysokoškolačka: «Poslední dobou jsem si uvědomila jako nikdy předtím, že žiji okamžiky nicoty, okamžiky ve kterých je horizont mého života charakterizován pádem touhy a já se vytrácím, žiji napůl. Nicota, která je ve mě, mluví jemným způsobem, vede mě k tomu, abych se šetřila: vede mě k šetření mých energií, protože má cenu dělat pouze to, co mám na mysli, bez toho, aniž bych brala v potaz další nabídky; k šetření ve vztazích, protože nemá cenu sdílet moje námahy. Zkrátka vede mě k nejnutnějšímu minimu a já se ocitám stále více vyprahlá a nespokojená. I v těchto posledních listopadových dnech se mi zdá, že žiji v ponuré atmosféře: Navzdory mnoha krásným příležitostem, počínaje neočekávaným vztahem s prváky až po promoci starších kamarádů, se často ocitám uzavřená do svých myšlenek a námah. Uvědomuji si, že jsem ponechána napospas nicotě, neklidu, které nedokážu vysvětlit».

Na stejnou zkušenost naráží pasáž jiného dopisu, který jsem dostal nedávno: «Tím, že jsem doma bez práce [z důvodu izolace nařízené zdravotním nouzovým stavem], jsem na vlastní kůži začala zakoušet, co je to tato nicota, na kterou se odkazuješ. Jestli tato doba není vyplněná něčím, co přetrvá, je přímo úplně prázdná a já jsem nula».

Ale to není všechno. K charakteristikám, na které jsme upozornili, se přidává také smysl bezmocnosti změnit uspořádání, které jsme na sebe vzali (říkali jsme «nehmatatelné uspořádání prázdné lahve na vy-

¹⁰ C. Pavese, «A Mario Sturani» (Márioivi Sturani), Monza – Turín, 13. ledna 1926.

hození»), znovu se zvednout, jako by nestačilo úsilí a ani jisté podněty, které nás dosáhnou z venku a znovu nás postaví na nohy, změni nám pohled na sebe sama a na věci, a dají nám pocítit důležitost reality a vysvobodí nás z prázdna, které cítíme.

Je to bolestivá zkušenost, která spojuje mnoho našich současníků. «V pravdě není nic, co by dokázalo zabránit stále více přiblíženému návratu oněch okamžiků, ve kterém tvá absolutní samota, vnímání všeobecné prázdnoty, tušení, že tvá existence se přibližuje k bolestivé definitivní pohromě, se slučují do stavu opravdového a vlastního utrpení».¹¹ Proto papež František tvrdí, že dnes je «vážnou hrozbou [...] ztráta smyslu žití».¹²

Potřebujeme něco, co by bylo schopné znovu vzbudit veškerý přínos naší touhy a co by nás znovu otevřelo provokaci reality, okolností, abychom mohli «stále intenzivně žít realitu».¹³ Uvědomujeme si, že prosté dění se věcí nestačí, nacházíme se v situaci člověka, který se snaží vylézt na svah a znovu klouže zpátky, vrací se do výchozího bodu. Znovu upadáme do naší nicoty. Nevidíme, co by mohlo být s ní v kontrastu a nechápeme odkud začít. Jsme tudíž hluboce v rozpacích se sebou sama.

Je to neklid, který rozpoznal v mladých – který se ale rozšiřuje na všechny – psychoanalytik Galimberti: «Mladí se nemají dobře a ani nechápu proč».¹⁴

¹¹ M. Houellebecq, *Estensione del dominio della lotta (Rozšíření nadvlády boje)*, Bompiani, Milán 2007, str. 15.

¹² Papež František, *Generální audience*, 27. listopadu 2019.

¹³ L. Giussani, *Il senso religioso (Náboženský smysl)*, Rizzoli, Milán 2010, str. 150.

¹⁴ U. Galimberti, «A 18 anni via da casa: ci vuole un servizio civile di 12 mesi» («V 18ti letech z domu; chce to civilní službu na 12 měsíců»), rozhovor s S. Lorenzetto, *Corriere della Sera*, 15. září 2019.

«Tato Galimbertova věta», mi píše jeden mladý kamarád, «mi rvala srdce, protože perfektně popisuje můj život v tomto období. Již několik měsíců je ve mě jistý druh nespokojenosti a smutku ve všem, co dělám. Vidím, že tato nespokojenost je všude, jako kdyby pod maskou úsměvů a tisíce věcí, které je potřeba udělat, vládla nicota, absence opravdového významu, absence opravdové radosti. A když chybí význam, zůstává jen povinnost, zbytečný smysl povinnosti, který mě táhne ještě více ke dnu. Možná je právě toto nihilismus, o kterém nám často mluvíš. Je to problém, který se týká mé existence. Je to vskutku jako kdyby život byl nyní méně životem. A první důkaz toho je, že vše to, co nejde podlé mých plánů, se stává balvanem, který mě drtí. Stačí něco málo, jedna malá věc, která nejde, tak jak bych chtěl, a já se hrouším, vzdávám se, klesám na mysl. Tváří v tvář realitě jsem jako rezignovaný a smutný. Navzdory maskám, pokusím tvářit se jako by nic, úsilím jít dál, si uvědomuji, že v hloubi, tváří v tvář všem věcem, které se mi dějí a které vidím, jsem smutný, ale nechápu příčinu. Jen před několika lety to bylo naopak, obtíže byly odrazové můstky, ne balvany; nyní se na potřebu, kterou mám v srdci, snažím nedívat, předstírám, že neexistuje, předstírám, že mi je dobře, už mě nic neohromuje. Potřebuji něco velkého, co by zvítězilo nad nicotou, do které jsem upadl. Potřebuji se zase znovu začít ohromovat, potřebuji rozumět tomu, co se mi děje během dne, protože nechci zůstat v této nicotě».

Člověk se nechává unést tím, že se zaměřuje na banální věci, bez očekávání, aby nějakým způsobem vyplnil čas, který plyne. «Nicotu si člověk nevybírá, odevzdává se nicotě»,¹⁵ protože jak říkal Malraux, «ne-

¹⁵ C. Fabro, *Libro dell'esistenza e della libertà vagabonda* (Kniha toulavé existence a svobody), Piemme, Casale Monferrato (AL) 2000, str. 28.

existuje ideál, kterému se můžeme obětovat», pro který se můžeme doopravdy angažovat, «protože známe lež všech, my co nevíme, co je pravda».¹⁶

Aktuální nihilismus, jak je vidět, již není nihilismus jako dříve, který se hrdinsky napadal hodnoty; dnešní nihilismus není ambiciózní: má tvář “normálního” života, ale s červotočem uvnitř, protože se zdá, že nic nemá cenu, nic nepřitahuje, nic doopravdy nezaujme. Je to pasivně podstoupený nihilismus, který proniká pod kůži a vede k únavě touhy, jako vyčerpaný maratonec okamžik poté, co vyběhl. Augusto Del Noce mluvil o «radostném nihilismu», «bez znepokojení», který by chtěl utopit «augustinské *inquietum cor meum*» v povrchních potěšeních.¹⁷

3. Svoboda je před výzvou

V tomto kontextu stojí naše svoboda před alternativou. Ptejme se: můžeme se omezit na to, že budeme odtažitým způsobem sledovat představení nicoty, která přebývá v našem životě, jako píše Houellebecq? «Postaven na křižovatku prostoru a času, / s chladným okem pozorují postupování nicoty».¹⁸

Svoboda se může i rozhodnout, že neuvidí a že bude utíkat: «Ok, jsme v nadvládě nicoty. *Uf*, no a?», s tím,

¹⁶ A. Malraux, *La tentation de l'Occident (Pokušení ze západu)*, Bernard Grasset, Paris 1926, str. 216; náš překlad (v it.).

¹⁷ A. Del Noce, *Lettera a Rodolfo Quadrelli (Dopis Rudolfovi Quadrelli)*, Inedito, 1984. «Současný nihilismus je radostný nihilismus, bez znepokojení (možná by se dal definovat pro potlačení augustiniánského *neklidného srdce*)».

¹⁸ M. Houellebecq, *Cahier*, La nave di Teseo, Milán 2019, str. 23.

že si bude namlouvat, že problém vyřešíme jednoduše odvrácením pohledu. To můžeme v každém případě udělat. Edgar Morin, jeden z nejznámějších žijících evropských myslitelů, si akutně všímá: «Pochopil jsem, že jeden pramen chyb a iluzí je skrývat fakta, která nás ruší, umrtvovat je a odstraňovat z naší mysli»¹⁹ Jako říci pryč se zubem, pryč s bolestí; to, co oči nevidí, srdce nebolí. V době koronaviru jsme zkoušeli dělat všechno. Kdyby Job žil v této naší epoše, jeho kamarád Zofar, k tomu, aby ho utěšil kvůli neštěstím, která podstoupil, by mu mohl říci: «V okamžicích izolace je potřeba se odreagovat! Neexistuje lepší analgetikum než je potěšení!».

Je to ale pravda? Můžeme tedy doopravdy dokázat v záměru, který Del Noce připisuje radostnému nihilismu, zlikvidovat neklid srdce nebo, jak říká Morin, odstranit z naší mysli postupování nicoty? Ať se každý dívá na vlastní zkušenost a hodnotí. Můžeme doopravdy vyřešit problém tímto způsobem, pouze když odvrátíme tvář na druhou stranu?

Jsou zde ti, kteří jsou jako Andrea Momoitio upřímní a přiznávají nepraktikovatelnost této cesty: «Prožíváš náročný den? Nedělej si starosti, pošlu ti jednu z oněch pitomých hlášek, které nadále preposíláme přes WhatsApp, i když mi nepřijdou ani trošku zábavné, i když se cítím jako cynička, která se druhým snaží vyrvat úsměv, zatímco všechno to, co bych chtěla dělat, je dívat se na Hospital Central [seriál TV, pozn. red.]. Natáčím video s jednou mojí kolegyní Andreou Liba, my-

¹⁹ E. Morin, *Insegnare a vivere. Manifesto per cambiare l'educazione (Naučit žít. Manifest pro změnu výchovy)*, Raffaello Cortina, Milán 2015, str. 14.

slím na odporné obrázky gif k umístění na Instagram a pak se hroutím, protože v nic nevěřím. Potřebuji vědět, že můj svět je zde, ale není tomu tak. [...] Již nemám co říct, jenom to, že jsem zoufalá, že je pro mě těžké pochopit spoustu veselí ve vzduchu a spoustu optimismu, spoustu žádostí na Zoomu, spoustu zpráv, spoustu potlesků a spoustu kravin. [...] Nezbývá mi než se naučit soužít s tímto hněvem. Tento hněv, který mě zaplavuje a za nějž nevím, komu přičíst vinu».²⁰ Způsobem stejně tak upřímným Sol Aguirre vyznává, že vypracovala recept, jehož nekonzistentnost ona sama uznává: «Atady jsem, abych vám vyprávěla hlouposti [...], abych viděla, jestli náhodou jedna z nich vyprovokuje úsměv na zamračené tváři. Úsměv, ještě jednou, jako protílék na příliš temnou realitu. Smích, často tak pohrdaný, je vždy mým lékem».²¹

Fakt je, že chceme žít intenzivně a že, jak píše Simone Weil «nikdo [...] se neuspokojí čistě a jednoduše žitím [...]. Chceme žít pro něco.»²² Dostojevskij nás znovu varuje: «Člověk se může splést v myšlenkách, ale není možné se splést srdcem nebo ztratit vlastní vědomí kvůli chybě».²³ Jestliže není možné se splést srdcem, co toto znamená?

Můžeme se také rozhodnout, že náš neklid, tedy problém oné nicoty, která rozežírá naše dny, nebudeme brát v potaz, s tím, že to odstraníme. Ale hle překvapení, bolest zůstává. A jak moc! Neklid srdce může být přikryt, ne potlačen; nespokojenost může

²⁰ A. Momoitio, *Público*, 10. dubna 2020.

²¹ S. Aguirre, *El Español*, 3. dubna 2020.

²² S. Weil, *L'amore di Dio (Boží láska)*, Borla, Řím 1979, str. 78.

²³ F. Dostojevskij, *Lettere sulla creatività (Dopisy o kreativitě)*, Feltrinelli, Milán 1991, str. 55.

být skrývaná, ne odstraněná. Je v nás něco, co nemůže být koneckonců umlčeno. I přes masky, které nosíme a přes pokusy dělat jako by nic a usilovat o to jít dál, jsme smutní a vše je jako balvan, který nás drtí. Kdepak pryč se zubem, pryč s bolestí! Bolest zůstane. Je v nás něco, co vydrží. «Bylo ve mě něco, co neumíralo, v hloubi mého srdce a mého vědomí: něco, co nechtělo zemřít a co se projevovalo pod formou spalující úzkosti».²⁴

Co odolá? Píše to Houellebecq v dopise Bernard-Henri Lévy, kterého jsem mnohokrát citoval a který se mi zdá, že příkladným způsobem svědčí o lidské dynamice, kterou popisujeme: «Myslím si, že dokáží uznat, že jsem stále častěji zakoušel *touhu být milován*. [...] Minimum reflexe mě pokaždé přesvědčila [...] o absurditě takového snu [...]. Ale reflexe s tím nemohla nic udělat, touha přetrvávala a musím přiznat, že ještě pořád přetrvává».²⁵

Takže neklamejme se a nedovolme, aby nás někdo klamal a říkal, že k tomu, abychom “vyřešili” problém života, se stačí dívat na druhou stranu: nihilismus nachází bod rezistence především v nás samotných. A je zapotřebí mu věnovat pozornost.

Tváří v tvář výzvě koronaviru Isabel Coixet musí uznat svou bezmoc: «Vše to, co jsme považovali za samozřejmé, již není. A to, co se před námi otevírá, je hustá mlha, bez světla. Uznávám, že tuto hodinu, tyto minuty, které se stávají věčnými, nedokáží žít».²⁶ Špa-

²⁴ F. Dostoevskij, *Memorie dal sottosuolo (Vzpomínky z podzemí)*, cit. dílo, str. 147.

²⁵ F. Sinisi, «Michel Houellebecq. “La vita è rara”» (Michel Houellebecq. “Život je vzácný”), *Tracce-Litterae communionis*, červen 2019, str. 65.

²⁶ I. Coixet, *ABC*, 31. března 2020.

nělská režisérka uznává, že nedokáže stát před tím, co se děje jí i nám a toto jí způsobuje neklid, který přetváří minuty, které plynou, v noční můru, která se zdá být bez konce. Sol Aguirre ze své strany popisuje zkušenost izolace: «Během prvního týdne uvěznění jsem měla strach. Nejen kvůli viru, ale také kvůli možnosti, že by mě přišel navštívit smutek. Odkazují se na onen nesnesitelný a trvalý smutek, který zatemňuje zrak a život. Nikomu jsem to nepřiznala, protože vím, co by mi řekli: buď šťastná, délej plány, najdi řešení».²⁷

4. Nevymýtitelnost touhy

Co je v těchto reakcích, v těchto upřímných a otevřených vyznáních evidentní? Přetrvávání oné prvotní struktury lidského já, jemuž náleží touha po naplnění, touha být milován a milovat, poznat vyčerpávající význam sebe a reality. Je ohromující to vidět v člověku, jako je Houellebecq. Nemáme moc nad posledním směrem naší touhy, nad napětím, které v hloubi prochází naším bytím. Je to to, čemu dal nezapomenutelným způsobem hlas svatý Augustin: «*Fecisti nos ad Te, Domine, et irrequietum est cor nostrum donec requiescat in Te (Stvořil jsi nás pro sebe a neklidné je naše srdce, dokud nespočine v Tobě.)*».²⁸ Tato prvotní struktura se zvěstuje ve své neredukovatelnosti, možná pod jinými jmény, právě v hloubi nihilismu, který se dnes stal kulturním oblekem a sociálním fenoménem.

²⁷ S. Aguirre, *El Español*, 10. dubna 2020.

²⁸ L. Giussani, *Alla ricerca del volto umano (Hledajíc lidskou tvář)*, Rizzoli, Milán 1995, str. 231.

Jaký je tedy první krok člověka, který nechce žít tak, že bude utíkat od problému, který nedokáže vyřešit? Uznat právě v tomto kontextu prázdna smysl, že je zde něco nepotlačitelného, nevymýtelného, co odolá nihilismu a každému racionalistickému cynismu. Co vydrží? Mé já, nezredukovatelné.

Jestli jsem pozorný, musím uznat přetrvávání elementární struktury mého já, mne, který také trpí prázdne smyslu, do kterého jsem ponořen, tím že se od jisté doby stalo “ovzduším”, “kulturou”. Čím víc se nicota rozšiřuje, tím víc rány a očekávání naší lidskosti vyplouvají s celou svou mocí, již ne přikryté kulturními dialektikami a kolektivními plány, které už nad námi nemají vliv: jsou to očekávání a rány, které vyplouvají ve své nejelementárnější tváři, bez brnění přílišných proslovů.

«Bylo něco, co ve mě neumíralo», říkal Dostojevskij. A Chesterton poznamenává: «Pouze když jste opravdu ztroskotali, najdete vážně to, co potřebujete».²⁹

Viděli jsme to překvapivým způsobem, když explodovala epidemie koronaviru. Probuzení z naší strnulosti, vypluly na povrch otázky. «Byli jsme v epoše – potvrzuje Maurizio Maggiani, dotázaný časopisem *Tracce* – která se zdála, že skončila tam. Kdy se již nemohlo nic stát, vše mělo svou nenapadnutelnou logiku. Systém nemohl být pochroumán. [...] A místo toho telurický pohyb tuto nehybnou plochu zkrabatěl a udělal z ní zneklidňující krajinu». Jaký byl první výsledek tohoto zemětřesení? Otázky. «Je nutné, abychom si každý kladl otázky, protože nás umístí do méně stísněného prostoru, vytrhnou nás z mříží vězení, do kterého jsme se uvěznili. [...] Ve vřavách, v

²⁹ G.K. Chesterton, *Le avventure di un uomo vivo (Dobrodružství živého člověka)*, Mondadori, Milán 1981, str. 62.

našem chaosu se můžeme vést k pravdě, k dospělé podmínce. Jak? Právě tím, že se budeme ptát. Když budeme klást otázky». Tváří v tvář otázkám se utiňuje «veškerá nadutost, pýcha»,³⁰ která nás tak často doprovází.

Byli jsme vyzváni závratnou okolností a otázky vytvořili průlom do zdí *komfortní zóny*, do které jsme se uchýlili. Bublina se rozpadla: «Žili jsme příliš dlouho v anestezii», říká Nuria Labari, «s tím, že jsme součástí systému, který je příliš často ve svých základech špatný».³¹ Na vlastní kůži jsme zakusili to, co Giussani potvrzuje v desáté kapitole *Náboženského smyslu*: «Jedinec, který by málo žil střet s realitou, protože například měl příliš málo námahy, kterou musel vykonat, bude mít slabý smysl vlastního vědomí, bude méně vnímat energii a vibraci svého rozumu».³²

Jsou okamžiky, ve kterých do nás realita naráží tak mocně, že je velmi těžké zmírnit její náraz, vyhnout se nebo ignorovat provokaci. To, co se stalo, znovu vzbudilo – se spoluúčastí naší svobody – naši pozornost tím, že znovu uvedlo do pohybu náš rozum, osvobodilo otázky po smyslu, které vyjadřují jeho přirozenost. Mluvím o oné nutnosti smyslu, který nás utváří a který střet – akceptovaný – s holou a syrovou realitou mocným způsobem znovu přinesl na povrch. V tomto smyslu jsme mluvili o «probuzení lidskosti».³³

³⁰ M. Maggiani, «Il cambio della vita» (Změna života), interview, redigoval Alessandra Stoppa, *Tracce-Litterae communionis*, květen 2020, str. 15-16.

³¹ N. Labari, *El País*, 18. března 2020.

³² L. Giussani, *Il senso religioso (Náboženský smysl)*, cit. dílo, str. 139.

³³ Srov. J. Carrón, *Il risveglio dell'umano, Riflessioni da un tempo vertiginoso (Probuzení lidskosti, Reflexe ze závratného času)*, Bur, Mlán 2020, ebook.

5. Křik, který implikuje odpověď'

Čím víc postupuje nihilismus a čím se stává nesnesitelnější žít beze smyslu, tím víc se pociťuje nezničitelná touha být chtění, být milovaní.

Je to to, co se děje «marnotratnému synovi»³⁴, o kterém mluví evangelium: čím víc sestupuje dolů, tím víc v něm překvapivě vyvstává nostalgie po svém otci. Ale i ten, kdo si myslí, že nemá otce, si uvědomuje, že touha být milovaný přetrvává, nezredukovatelná, jako dokládá Houellebecqův dopis Bernardovi-Henri Lévy. Tato touha se neredukuje, nezhasne se. «Naše doba je nedůvěřivá vůči slovům, vyhýbá se dogmatům. A přesto zná význam touhy.»³⁵ Čechov si k této věci všímá, že abychom porozuměli, koho máme před sebou, bod, na který je potřeba se dívat, je touha: «Když jsem v minulosti měl chuť někoho nebo sebe sama pochopit, zkoumal jsem ne již činy [jak jsme často pokoušeni dělat, především vůči sobě samotným: s moralistickou zarputilostí jednoduše zablokujeme pohled na tom, kde chybujeme, abychom se pak mohli odsoudit], ve kterých je vše komplikované, ale touhy»³⁶. Je to to, co dělá Ježíš: na co se dívá u Samařanky? Na její žízeň, na její touhu. On se obrací na žízeň oné ženy: «Já mám vodu, novou vodu, odlišnou, jedinou, která uspokojí tvou žízeň».³⁷ V tomto

³⁴ Lk 15,11-32.

³⁵ E. Varden, *La solitudine spezzata. Sulla memoria cristiana (Zpřetřhaná samota. O křesťanské paměti (památce))*, Edizioni Qiqajon-Comunità di Bose, Magnano (Bi), 2019, str. 143.

³⁶ A. Čechov, «Una storia noiosa» (Nudný příběh), in Id., *Racconti (Vyprávění)*, Einaudi, Turín 1974, str. 201.

³⁷ Srov. Jan 4,4-42.

smyslu Čechov uzavírá: «Řekni mi, po čem toužíš, a já ti povím, kdo jsi».³⁸

Naše touha, to co autenticky a hluboce chceme, určuje poslední tvář našeho já. Giussani říkal: «Věřím, že toto mé neustálé odvolávání se na touhu, které mi přichází ze zkušenosti mého života, [...] je jedna z věcí, které činí to, co říkám sympatičtější [zajímavější], protože je to něco evidentně lidského, ale je to to, co je nejméně přijímané».³⁹ Mnozí by to chtěli vskutku udusit, dívat se na druhou stranu, pošlapat ji.

Jak v této situaci žít? Odkud začít, abychom znovu získali život, který riskujeme, že ztratíme? Tato otázka vyjadřuje existenciální nutnost, je to jako trn v patě. Z důvodu nezredukovatelnosti touhy, která vydrží navzdory šíření se nicoty a která činí život dramatickým tím, že nechává, aby otázka ještě více pálila, stojíme před alternativou: buď rezignovat a dívat se na druhou stranu, tvářit se jako by nic a dělat si srandu ze sebe sama, nebo vyhovět veškeré naléhavosti srdce, kterou nikdo nemůže zhasnout, nechat, aby naše touha křičela. Můžeme uznat realitu, počínaje naším rozpakem a křičet naši žízeň po vyčerpávajícím významu, po úplném uspokojení.

Ale... je rozumné křičet, jestli – nakonec – není nic? Někdy se přistihneme zdeptaní, unavení křičet. Jindy převládne pochybnost, zda má cenu křičet. Důvod této skleslosti, této pochyby je, že bereme samozřejmě existenci křiku srdce, oné touhy, která odolá jakémukoliv

³⁸ A. Čechov, «Una storia noiosa» (Nudný příběh) in Id., *Racconti (Vyprávění)*, cit. dílo, str. 201.

³⁹ Fraternalità di Comunione e Liberazione (FCL), *Documentazione audiovisiva (Audiovizuální dokumentace)*, Den meditace pro sezda-néi, Milán, 23. ledna 1977.

nihilismu. Ale existence křiku, otázky, touhy, je to nejméně samozřejmé, co existuje. Je to tak pravdivé, že když nad tím přemýšlíme, začínáme žasnout nad jeho existencí. Nyní, co sebou přináší existence křiku?

Jestli existuje křik, existuje odpověď. Tvrzení tohoto typu se nám někdy zdá být těžké k pochopení a akceptování. Důvod je ten, který jsme řekli: bereme samozřejmě křik. Giussani používajíc až do hloubi rozum, věrný tomu, co vyplouvá ve zkušenosti, rozpoznává permanentní zákon: «Potvrzení existence odpovědi» je «implikováno v samotném faktu otázky»⁴⁰ Ať už je jakkoliv tajemná, odpověď existuje. Je implikovaná v otázce (v tomto směru, v citovaném rozhovoru si Maggiani všimá, že odpověď «je již v otázce»⁴¹). Vskutku, naléhá Giussani, «člověk potlačuje otázku, když neuznává existenci odpovědi».⁴²

“Já” každého z nás «je hladem a žízní a vášní posledního předmětu, který dolehá na svůj horizont, ale vždy spočívá za ním».⁴³ Otázka významu, lásky, naplnění je implicitní potvrzení celistvosti, «poslední odpovědi, která spočívá za existenciálními zakusitelnými modalitami», ale existuje. Proč vím, že existuje? Protože – opakuji – její existence je implikována v samotné dynamičnosti mé osoby, v struktuře naléhavých potřeb mého lidství. «Kdyby byla odstraněna hypotéza nějakého “mimo”, ony nároky by byly nepřírozeně udušeny».⁴⁴

Otázka vyčerpávajícího významu, úplného vysvětlení, je ustavující naší myslí, je jejím nejvyšším vyjádře-

⁴⁰ L. Giussani, *Il senso religioso (Náboženský smysl)*, cit. dílo, str. 76.

⁴¹ M. Maggiani, «Il cambio della vita» (Změna života), cit., str. 15.

⁴² L. Giussani, *Il senso religioso (Náboženský smysl)*, cit. dílo, str. 75.

⁴³ *Tamtéž*, str. 66.

⁴⁴ *Tamtéž*, str. 160.

ním. Její samotné kladení nás “nutí” k tomu, abychom potvrdili existenci odpovědi, i když za horizontem toho, co měříme. «Toto vysvětlení [rozum, já] nemůžeme najít uvnitř horizontu své zkušenosti života [...]. Jestli chceme zachránit rozum, tedy jestli chceme být důslední s touto energií, která nás definuje, jestli ji nechceme zapřít, její samotná dynamičnost nás nutí k tomu, abychom potvrdili onu vyčerpávající odpověď za horizontem našeho života.»⁴⁵ Ona se neshoduje s ničím, co mohu uchvátit, nevím, co to je, ale vím, že existuje. Jinak by zde nebyl křik, nevysvětlili bychom si existenci otázky.

Když zrušíme kategorii možnosti, kterým je samotný rozum, když kvůli obtíži potvrdit odpověď z důvodu její nezredukovatelnosti na obzoru toho, co je uchopitelné, říkáme: «Neexistuje, není možné, že by existovala», zapíráme rozum ve své samotné podstatě, ubíjíme jeho životní dynamičnost. Kdybych se ocitl ztracený v lese, křičet «Pomoc!» by bylo to nejrozumnější gesto. Ale křičet sebou přináší možnost, že je zde někdo, kdo poslouchá můj křik. Ať už je velmi vzdálená, nemohu vskutku nikdy *absolutním* způsobem vyloučit možnost, že mě někdo druhý poslouchá – možnost, která odkazuje na existenci druhých –. Jinak by bylo absurdní křičet.

Nepřipustit si existenci odpovědi ve výše uvedeném smyslu by znamenalo popírat otázku – která ale existuje –, popírat sílu rozumu, podvádět nával touhy.

⁴⁵ *Tamtéž*, str. 162. Kousek dále na stejné straně Giussani pokračuje: «Vrcholem získání rozumu je vnímání existujícího, nedosažitelného neznáma, k němuž je veškerý pohyb člověka určený, protože na něm i závisí. Je to pojetí *tajemství*».

Toto je «iracionalita» (toto je «zoufalství»⁴⁶, to, čím je současný člověk – každý z nás – silně pokoušen: kvůli obtížím, které podél cesty potkává.

6. Jedno «ty», které by přijímalo křik

Křik – jako vyjádření nutnosti smyslu rozumu, touhy po naplnění srdce – náleží přirozenosti lidského bytí; může být utlumený, zeslabený, potíraný, ale ne vykořeněný, ani sebou sama ani druhými; není v naší moci to dělat. On je «největším znamením velikosti a vznešenosti, jež by bylo možné vidět v lidské přirozenosti»,⁴⁷ píše Leopardi. Jistě, jsme různými způsoby pokoušeni nebrat ho v potaz a často konstatujeme, jak je obtížné otevřít se a udržet se věrnými celému jeho přínosu. V určitých okamžicích *lockdownu*, jak bylo mnohými dosvědčeno, jsem ho vnímali objevit se s větší jasností, s větší neúprosností. V jiných okamžicích je jako hlad, který má sklony ustupovat kvůli obtíži nalézt jídlo, které by ho uspokojilo nebo jako hledání, které by se zeslabilo, protože nevidí, že by se objevily indicie toho, co hledá.

Vskutku, kdy se odpověď znovu probudí v celém svém přínosu? Když před sebou nalezneme přítomnost, která odpovídá, přítomnost na úrovni naší otázky po celistvosti. Nemáme tedy potíže si představit, jak se silně a nezadržitelně zesiloval křik slepého Bartimaeose, když se dozvěděl, že se přibližuje člověk, o

⁴⁶ Srov. *tamtéž*, cit. dílo, str. 98-100.

⁴⁷ G. Leopardi, *Pensieri (Myšlenky)*, LXVIII in Id., *Poesie e prose (Poésie a prózy)*, vol. 2, Mondadori, Milán 1980, str. 321.

kterém slyšel říkat, že odpovídá na hlubokou otázku života lidí.

«Když vycházel s učedníky a s velkým zástupem z Jericha, seděl u cesty syn Timaiův, Bartimaios, slepý žebrák. Když uslyšel, že je to Ježíš Nazaretský, dal se do křiku: [člověk křičí tváří v tvář někomu. Kolem Bartimaiose prošlo hodně lidí, ale jen když uslyšel mluvit o onom člověku, o člověku se jménem a příjmením, začal křičet:] [...] “Ježíši, Synu Davidův, smiluj se nade mnou!” [nekřičí se tváří v tvář komukoliv, křičí se tváří v tvář člověku, který má přesné jméno]. Mnozí ho napomínali, aby mlčel. On však tím více křičel: “Synu Davidův, smiluj se nade mnou!” Ježíš se zastavil a řekl: “Zavolejte ho!”. I zavolali slepého a řekli mu: “Vzchop se, vstaň, volá tě!” Odhodil svůj plášť, vyskočil a přišel k Ježíšovi. Ježíš mu řekl: “Co chceš, abych pro tebe učinil?”». ⁴⁸

Od té doby, od doby kdy Ježíš vtrhnul do historie, je na obzoru života lidí jedna Přítomnost, ke které můžeme křičet, Člověk, který se nás tváří v tvář křiku každého z nás ptá: «Co chceš, abych pro tebe učinil?». Je zde Člověk, který objímá náš křik, jedna Přítomnost, kterou již nikdo nemůže smazat, natolik je Faktem, který se stal a který se stává, současný, který přetrvává v historii. Možnost potkat ho je dána každému z nás. Ať už je situace, ve které se nacházíme, jakákoliv, vyprahlost nebo únava, kterou na sobě máme, neschopnost být zasaženi věcmi nebo nicota, která nás přepadává, nikdo se nebude moci vyhnout tomu – ať už se rozhodneme, že zaujmeme jakýkoliv postoj – že budeme zasaženi, že znovu uslyšíme zaznít, zaburácet

⁴⁸ Mk 10,46-51.

Kristovu otázku jako namířenou přímo na sebe: «Co chceš, abych pro tebe učinil?». A nic nám nebude moci zabránit v tom, abychom odpověděli jako slepý Bartimaios: «Pane, ať znovu vidím!»,⁴⁹ ať mohu «vidět», tedy zakoušet Tvou přitažlivost, která mě táhne ven z nicoty.

Křesťanská společnost je utvořena z těch, kteří jako Bartimaios potkali a přijali tuto Přítomnost, která je schopná přijmout křik naší lidskosti a znovu vzbudit poslední, neredukovatelnou lásku k nám samotným, jinak nemyslitelnou něžnost vůči nám, a podpírat naše kráčení, abychom neuklouzli do nicoty.

⁴⁹ Mk 10,51.

«JAK JÍ NAPLNIT, TUTO PROPAST ŽIVOTA?»

Otázka, kterou jsme položili do středu naší pozornosti je zásadní: «Co nás vytrhne z nicoty?». Jak můžeme v nevyhnutelném dramatu žití nepodlehnout naší zranitelnosti a naší bezmocnosti? Co může odpovědět na prázdno po smyslu žití? Náraz vyprovokovaný koronavirem, který otrásl každým z nás tak, že jsme se obávali o naše životy, učinil naši otázku ještě akutnější tím, že nás postavil do těchto podmínek, že jsme s větší jasností zkoumali pokusy o odpověď.

1. Nedostatečné pokusy

a) Argumentace, které již nikoho neupoutají

Někteří si myslí, že k tomu, abychom zvítězili nad výzvou nicoty, která postupuje, stačí *proslov*. Ale jak nám ukazuje naše zkušenost, pouhé proslovy nestačí. Myšlenka, filosofie, psychologická nebo intelektuální analýza nejsou schopny znovu rozjet lidství, navrátit dech touze, znovu obnovit “já”. Knihovny jsou toho plné a s internetem je vše při ruce, ale nicota se stejně šíří. Čím víc si dáváme pozor na to, co se bouří v nitru každého z nás, tím víc si uvědomujeme takové nedostatečnosti. «V lidském bytí je ve hře něco, co člověk zatemňuje,

potlačuje, ignoruje, překrucuje. Jak vniknout do takového krunýře a jak zjistit, jestli je toto jeho poslední aspirace? Zaneprázdnění studiem lidského chování příliš často zanedbáváme lidské zmatení»⁵⁰

Kolik slov, z těch které slyšíme a také říkáme, koluje na prázdno! Svým ostrým způsobem to ohlašuje Shakespeare: «Dokáže mluvit do nekonečna a neříct nic. Jeho důvody jsou dvě zrnka pšenice ve dvou větvelých plev. Musí se celý hledat den, aby se našla, a když se najdou, nemají cenu hledání».⁵¹

Rozum může kroužit na prázdno s argumentacemi bez skutečného obsahu. «Intelligence [...] je vždy pokoušena, aby odbočila směrem ke hře konceptů, kterými se může nechat okouzlit, bez toho, aniž by si uvědomila, že tak zpřetrhala pouto, které jí sjednocuje s realitou.»⁵²

Zkrátka nestačí nabídnout vhodné a správné koncepty; to není to, co může dobýt život a zahnat žízeň, která ho charakterizuje. Není to ani «náboženský proslav» – «souhrn různých nesouvislých myšlenek, které nedokáží zmobilizovat druhé»⁵³ – to, co může přesvědčit dnešního člověka. Není dostačující mít náboženský pohled, mluvit o Bohu, o transcenci nebo o božském, abychom vyšli z bažiny nihilismu. Můžeme být kulturně nábožensší nebo dokonce křesťané a zakoušet prázdno existence, až k zoufalství, i přes slova, která se říkají a hodnoty, které se prohlašují. To, co nás vytrhne z nicoty, to nebudou abstraktní a mora-

⁵⁰ A.J. Heschel, *Chi è l'uomo? (Kdo je člověk?)*, SE, Milán 2005, str. 18.

⁵¹ W. Shakespeare, *Kupec benátský*, Jednání I, Scéna I.

⁵² F. Varillon, *L'umiltà di Dio (Pokora Boha)*, Qiqajon-Comunità di Bose, Magnano (Bi) 1999, str. 30.

⁵³ Papež František, Apoštolská exhortace *Evangelii gaudium*, 147.

listická kázání – ať už náboženská nebo laická. Proto Evdokimov píše: «Proslovy již nestačí, hodiny historie zaznamenávají čas, ve kterém to již není pouze záležitost mluvení o Kristu, ale spíše *stát se Kristem*, místem jeho přítomnosti a jeho slova». ⁵⁴ Koncepty, i když jsou všechny dokonalé, nedokáží vyvolat ani kousek toho, co může zvítězit nad nicotou. Gnóze v jakékoliv verzi nemůže soupeřit proti existenciálnímu, konkrétnímu nihilismu. A nestačí změnit koncepty a zvýšit naše intelektuální poznání, abychom z toho vyvázli.

Dostojevskij svým způsobem vyjadřuje nedůtklivost tváří v tvář prázdnému mluvení o reálné zkušenosti: «Tyto utěšující řeči, všechny tyto neustálé, nepřetržité otřepané fráze, stále stejné, stále stejné, se pro mě staly odporné až do té míry, že [...] se mi chce červenat dokonce i když o tom někdo jiný, a neříkám já, mluví v mé přítomnosti». ⁵⁵ Ale důvod takové nesnášenlivosti – která se v naší době stala převažující, a kterou my sami osobně zakoušíme – označuje von Balthasar: «Ve světě, který již nevěří, že je schopen potvrdit krásno, argumenty ve prospěch pravdy vyčerpali svou sílu logického závěru: dedukce se tedy točí podle předurčeného rytmu, jako rotující stroje nebo elektronické kalkulačky, které musí vyplivnout určitý počet dat za minutu, ale proces, který vede k závěru [těchto úvah, těchto dedukcí], je mechanismus, který již neupoutá nikoho a samotný závěr již

⁵⁴ P.N. Evdokimov, *L'amore folle di Dio (Bláznivá láska Boží)*, San Paolo, Cinisello Balsamo (Mi) 2015, str. 63.

⁵⁵ F. Dostojevskij, *Delitto e castigo (Zločin a trest)*, Mondadori, Milán 2010, str. 188.

nezakončí». ⁵⁶ Můžeme říkat věci i když pravdivé, ale v míře, v jaké se před našima očima nestanou konkrétní krásou, která přitahuje – «*pulchritudo est splendor veritatis*», ⁵⁷ krása je záře pravdivého, prohlašuje svatý Tomáš –, již neupoutají nikoho, ani nás, ani druhé. Vskutku, říká ještě von Balthasar, «jestliže onomu *verum* chybí onen *splendor*, který pro Tomáše zakládá důkaz krásy, pak poznání pravdy zůstane běžné i formální». ⁵⁸

b) Rozmnožení pravidel

Druzí si myslí, že protilékem na existenciální nihilismus je *etika*. Tak se rozmnožují výzvy na povinnost, na «věci, které jsou potřeba udělat», které mohou i dosáhnout poslušnosti, úcty, s cílem o vlastní přežití a o různé výhody, ale ani v nejmenším neodpovídají na rozpaky “já”, na jeho naléhavost po smyslu. «A když chybí význam, zůstává jen povinnost, zbytečný smysl povinnosti, který mě táhne ještě více ke dnu», ⁵⁹ říkal mladý kamarád, kterého jsme výše citovali. Je to vnímání, které dobře vyjádřil Tolstoj: «Pokaždé, po těchto probuzeních, Nechljudov určoval pravidla, které si předsevzal, že je

⁵⁶ H.V. von Balthasar, *La percezione della forma. Gloria. Una estetica teologica (Vnímání formy. Gloria. Teologická estetika)*, vol. I, Jaca Book, Milán 2005, str. 11.

⁵⁷ «*Pulchritudo consistit in duobus, scilicet in splendore, et in partium proportione. Veritas autem habet splendoris rationem et acqualitas tenet locum proportionis*» (Svatý Tomáš, *Commentum in Primum Librum Sententiarum*, distinctio III, quaestio II, expositio primae partis).

⁵⁸ H.V. von Balthasar, *La percezione della forma. Gloria. Una estetica teologica (Vnímání formy. Gloria. Teologická estetika)*, cit. dílo, str. 138.

⁵⁹ Viz. zde, str. 13.

bude navěky dodržovat; psal si deník a začínal nový život, o kterém doufal, že se již nikdy neodchýlí: *turning a new leaf* [otočit stranu], jak říkával sám sobě. Ale potom, pokaždé, [...] znovu padal, a často padal ještě hlouběji, než byl bod, ze kterého vycházel». ⁶⁰ Etika, i když je sdílitelná, nestačí. A znovu nám von Balthasar odhaluje důvod toho: «Jestliže *bonum* chybí ona *voluptas* [ono kouzlo, které přitahuje naši osobu a umožní zkušenost plnosti, potěšení], které je pro sv. Augustina znamením jeho krásy, pak vztah k dobru zůstane utilitaristický a hédonistický». ⁶¹

Všichni známe křehkost každého pokusu opírat odpověď na žízeň po naplnění, po plnosti, o morální úsilí, o vlastní míru úsilí. Nicméně jestli si jako dospělí zvykneme soužit s tím, že projekty, životní plány a «věci, které jsou potřeba udělat» nejsou schopné uspokojit požadavek, který přichází z hloubi sebe sama, mladé lidi vnímání prázdná a hlad po smyslu pálí – i když je to zastírané – a nějakým způsobem, možná rozporuplně, hledají cesty uspokojení nebo útěku. V jednom článku, který se před několika měsíci objevil v *Corriere della Sera* s názvem «Křehcí a samotní, tak upadají naši mladí», Susanna Tamaro napsala: «Není víkend, který by nám neohlašoval smutnou zprávu skupin přátel, kteří přichází o život tak, že na konci noci rauše na diskotéce havarují na silnicích. Abychom se pokusili zabrzdit tuto tragickou realitu, snažíme vymýšlet nové strategie: více kontrol, měřiče alkoholu u východu z podniků, dopravní prostředky, které mohou dovést

⁶⁰ L. Tolstoj, *Resurrezione (Vzkříšení)*, Sansoni, Florencie 1965, str. 136

⁶¹ H.V. von Balthasar, *La percezione della forma. Gloria. Una estetica teologica (Vnímání formy. Gloria. Teologická estetika)*, cit. dílo, str. 138.

mladé lidi domů zdravé a v pořádku. Zákroky jistě nutné, a částečně spásonosné, ale které nejsou příliš odlišné od touhy ohraničit propast ostnatým drátem. Někdo by se jistě zachránil, ale propast by stále a nicméně tam před námi zůstala [...]. To, co mě udivuje je, že se nikdo po těchto opakujících událostech nezastaví a neřekne: co se to ale děje?».⁶²

Tváří v tvář existenciální propasti si člověk nemůže myslet, že řešení je «ostnatý drát». K zachování života od prázdna nestačí pravidla, mantinely, omezení. Toto nemůže být odpověď na tajemství našeho bytí, a zkušenost nám to neustále potvrzuje. Věci se nezmění ani když se s větší vytríbeností obrátíme na to, co Řekové nazývali «správná míra», etika omezení, která by nás ochránila od příliš velkých impulzů, aspirací a tužeb. «Tato kultura omezení by se mi líbila – píše Galimberti – kdyby byla obnovena naší kulturou, která nezná omezení v touze.»⁶³

Touha by tedy byla defektem, který je potřeba korigovat? Tváří v tvář její nezměrnosti, jejímu nadbytku, který nás nenechává v klidu, počínaje od Řeků až po naše dny, se zdá, že jediná strategie je uvést jí na správnou míru. Ale tento více či méně zarputilý boj, abychom jí zredukovali do akceptovatelných limitů, je to to nejevidentnější potvrzení její strukturální nekonečnosti, jejího zneklidňujícího nadbytku. Selhání jakéhokoliv pokusu o zkrácení touhy tím, že budeme klást limity, tím, že nařizujeme pravidla, dokazuje její

⁶² S. Tamaro, «Fragili e soli, così cadono i nostri ragazzi» (Křehcí a samotní, tak upadá naše mládež), *Corriere della Sera*, 18. října 2019.

⁶³ U. Galimberti, «Il greco senso della misura» (Řecký smysl míry), *D la Repubblica*, 16. listopadu 2019, str. 182.

nezredukovatelnost, činí přetrvávání touhy v hloubi našeho bytí augustinského *cor inquietum* viditelným.

c) *Snížit laťku touhy*

Pokusy o redukci a o zamaskování touhy jsou neustálé a všudypřítomné, upozorňuje Luisa Muraro: «námitka a mámení přicházejí se sebezdrženlivostí: že se uspokojíme s málem. Podvod začíná, když začneme podceňovat nesmírnost našich potřeb a začneme si myslet, že je potřeba tyto přizpůsobovat našim silám, které jsou přirozeně omezené». V důsledku toho se přizpůsobujeme «falešným touhám, jako jsou ty z reklamy, s tím, že si bereme za cíle jakékoliv výsledky, již nekonnáme naše opravdové zájmy, již neděláme to, co nás doopravdy zajímá, již nehledáme naší autentickou výhodu»; «prakticky to končí tak, že se namáháme více, abychom si vydělali méně». ⁶⁴ Snižujeme laťku naší touhy tím, že se snažíme klamat svoje srdce. Napsal mi jeden chlapec: «S námahou žiji na úrovni své touhy a často snižuji svá očekávání a uspokojuji se s mnohem méně». Montale říkal: «Prázdnno se vyplňuje neužitečnem». ⁶⁵ «Není možné zabíjet čas bez toho, aniž bychom ho vypnili starostmi, které zaplňují ono prázdnno. A jelikož je málo lidí, kteří jsou schopni dívat se s nehybnou brvou do onoho prázdnna, hle sociální potřeba dělat něco, i když toto něco sotva slouží k umrtvení

⁶⁴ L. Muraro, *Il Dio delle donne (Bůh žen)*, Mondadori, Milán 2003, str. 31-32.

⁶⁵ E. Montale, *Nel nostro tempo (V naší době)*, Rizzoli, Milán 1972, str. 18.

vágní obavy, že se ono prázdno v nás znovu objeví». ⁶⁶

Je dnes něco, co je více rozhodující než objevit původní konzistenci naší touhy? «To, na co je doopravdy důležité se zaostřit – všímá si de Lubac – není daň, kterou každý více či méně obtížně platí lidské slabosti: je to přirozenost a přínos její touhy.» ⁶⁷ Ta nejzákladnější hrozba naší doby je právě neuznání autentické velikosti lidské touhy; neuznání, které může následovat různé cesty a být různými způsoby motivováno těmi, kteří mají zájem kontrolovat životy druhých.

Lewis se svou prozíravostí vkládá do úst Zmarchrobovi tento koncept: «Ty nejhlubší sympatie a nejhlubší impulzy jakéhokoliv člověka jsou surovinou, výchozím bodem, kterým ho Nepřítel [Bůh] vybavil. Vzdálit ho od nich je vždy získaným bodem; dokonce v lhostejných věcech je vždy žádoucí zaměnit míry světa, nebo míry konvence, nebo módy, na místo toho, co se doopravdy líbí nebo nelíbí lidské bytosti». ⁶⁸ Toto je ďábelská taktika: vzdálit nás od našich nejhlubších impulzů, od našich ustanovujících tužeb tím, že nás rozptýlí. Ale rozptýlení použité každou mocí k tomu, aby nás odloučilo od nás samotných, ukazuje svůj limit, jakmile se realita vrátí, aby s námi zatřásla, jak jsme to viděli v této době koronaviru, tím, že propíchne bublinu obvyklých klamů. S rozržitostí, abychom použili jednu větu rappera Marracashe, která se zdá

⁶⁶ E. Montale, «Ammazzare il tempo» (Zabít čas), in Id., *Auto da fè*, Il Saggiatore, Milán 1966, str. 207.

⁶⁷ H. de Lubac, «Ecclesia Mater», in Id., *Meditazione sulla Chiesa (Rozjímání o církvi)*, vol. 8 – *Opera omnia*, Jaca Book, Milán 1979, str. 188.

⁶⁸ C.S. Lewis, *Le lettere di Berlicche (Rady zkušeného ďábla)*, cit. dílo, str. 55.

být epitařem (náhrobním nářisem), «vyplním řas, ale ne prázdno».⁶⁹

2. Naše lidskost

Jestli se nestane něco, co je schopné si do hloubi získat naše bytí tím, ře znovu vzbudí zájem k celistvosti reality, vše se stane cizím, jak říká Joseph Roth: «Cizota rostla kolem každého z nich, každý seděl jako zavřený v kuličce ze skla, díval se na druhého, ale nedostihl ho».⁷⁰ Ale ani pouhé proslovy, ať už jsou laické či nábořenské, ani apely na povinnost, na «věci, které je potřeba udělat», i ve jménu nábořenství, nás do hloubi nedokáží vykoupit z oné slabosti touhy a z onoho zneřitlivění zájmu, o němž jsme se předtím zmínili.

Dokumentuje to dopis, který mi napsal jeden mladý přítel: «Objevuji v sobě, ře to největší pokušení je myslet si, ře již vím odpověď na tuto otázku: „Co nás vytrhne z nicoty?“. Ale ve faktech jsem stále na pokraji nicoty. Všechny věci, i moje dívka nebo studium, dokonce moje promoce se mohou stát nudnými, všechny stejné a jistým způsobem vzdálené [nedostatečné k tomu, aby naplnily touhu]. Uvědomuji si pouze po této lhostejnosti [které ani city neuniknou] a čím víc se na ní dívám, tím víc se mi zdá, ře vstupuji do rozporu i s tím, o řem si myslím, ře vím. Uvědomuji si, ře jsem obklopen nicotou i pouze, když mluvím se svými

⁶⁹ «TUTTO QUESTO NIENTE – Gli occhi» (VŠECHNA TATO NICOTA – Oči), Marracash, 2019, © Universal Music.

⁷⁰ J. Roth, *Lo specchio cieco (Slepé zrcadlo)*, in Id., *Il mercante di coralli (Obchodník korálů)*, Adelphi, Milán 1981, str. 63.

spolužáky: rozhovor, který se mezi námi děje je ve znamení nicoty, přecházíme z jednoho tématu na druhý, bez toho aniž bychom si pamatovali, o čem jsme mluvili předtím. Ale je zde jedna věc, kterou chápu tváří v tvář takovým okamžikům, a to, že nejsem stvořen pro nicotu. Potřebuji nemluvit o zbytečných věcech, potřebuji něco, co by mě uchvátilo a co by mě vytrhlo z nicoty, ale zdá se mi, že pouhé uvědomění si tohoto nestačí, aby to potkal».

A zatím – říkám – právě v uvědomění si, že nejsme stvořeni pro nicotu, je rozhodující, nezbytný faktor na cestě k tomu, abychom identifikovali to, co nás vytrhne z nicoty: objevení vlastní lidské touhy, vlastní lidskosti.

Co je to tato naše lidskost, která se nenechá podvést, ze které si nemůžeme dělat srandu, na kterou nemůžeme dát jakoukoliv odpověď, libovolně vybranou? Klamání a roztržitost zakrývají rozpaky, ale nevytrhnou nás z nicoty. I když je zraněná, zchátralá, zamotaná, naše lidskost se nenechá zmást, nenechá si ze sebe dělat srandu od prvního člověka, který projde okolo, a to je znamení toho, že je méně zamotaná, než se zdála. Ačkoli někdy kvůli nedostatečnosti loajality nebo pozornosti nebo poslední mravnosti, následujeme to, co není pravdivé a necháváme se tím vláčit, dříve či později nás právě lidskost, která je v nás, nechá uvědomit si, že jsme sledovali velkou iluzi, jako říkal titul jedné knihy Françoise Fureta *Minulost iluze* v návaznosti na iluzi komunismu.

Naše lidskost ustanovuje kritickou mez v posledku nevyhnutelnou. Objevujeme to ve zkušenosti. «To, co se mi líbí ze zkušenosti – píše Lewis – je, že se jedná o něco tak vznešeného. Můžete udělat hromadu špatných zvrátů; ale udržujte oči otevřené a nebude vám

dovoleno dostat se příliš daleko dřív, než se objeví správná cedule. Můžete podvést sami sebe, ale zkušenost se vás nesnaží podvést. Svět mluví pravdu, když se ho dotazujete čestně.»⁷¹ Aby ale zkušenost byla taková – tady je problém –, vyžaduje úsudek, hodnocení, a tudíž základní kritérium, ke kterému hodnocení může být formulováno. Jaké je to kritérium? Naše lidství. Ono není jednoduše něco, co nás nechává trpět, ranec, který musíme nést navzdory sobě sama, propast, která se nedá naplnit a která blokuje náš vztah s realitou: ne, ono je přesně našim hodnotícím kritériem.

Ještě si pamatuji, jak jsem jásal radostí, když jsem v sobě vědomě objevil onu schopnost hodnotit, která umožní konat zkušenost ve vztahu se vším. Zkušenost je vskutku zkoušení hodnocené oním kritériem, kterým je naše lidství: souhrn prvotních potřeb a zjevností, který nám strukturálně náleží a který se zaktivuje ve srovnání s tím, co nám přichází vstříc. Objevil jsem, že onen souhrn potřeb a evidentností, které jsem měl v sobě, byl posledním kritériem k hodnocení toho, co se dělo.

Je to vědomí poznávací dimenze našeho lidství, které vede Giussaniho k tomu, aby řekl: «Pouze pozorné a také něžné a vášnivé být si vědomi sebe sama mě může otevřít dokořán a přimět, abych uznal»,⁷² abych se zmocnit toho, pro co má cenu žít. Měli bychom se ptát, jestli samotná vášně, pozornost, něžnost charakterizují náš pohled na sebe sama: někdy se skoro zdá, že se jed-

⁷¹ C.S. Lewis, *Sorpreso dalla gioia (Zaskočen radostí)*, Jaca Book, Milán 1982, str. 199-200.

⁷² L. Giussani, *All'origine della pretesa cristiana (Původ křesťanského nároku)*, Rizzoli, Milán 2011, str. 3.

ná o věci z jiné galaxie, než je ta, ve které se nacházíme. Jaké překvapení tedy, když slyšíme Giussaniho tvrdit: «Jak lidské je lidství, jak lidská je lidskost!». ⁷³ Jak lidská je moje lidskost! Často máme strach, ne vášeň, ke své lidskosti, tudíž se ocitáme zmatení a neschopní zmocnit se pravdy, a nakonec se vše rozplyne v abstrakci. «Upadl do jistého druhu hluboké abstrakce, která by dokonce mohla být definována strnulostí, a vydal se již bez toho, aniž by věnoval pozornost tomu, co ho obklopovalo, a bez toho aniž by projevil touhu něco zpozorovat.» ⁷⁴

Čím více vkládáme do závorek naší lidskost, tím více jsme váhaví v uznání hodnoty toho, co se nám děje, nejistí ve směru, jakým se vydat. Je to protiklad toho, čeho si španělský básník Jesús Montiel s dojetím všimnul na svých dětech v době koronaviru: «Moje děti mě nikdy nepřestanou překvapovat. Během izolace nevyšlo ani jednu stížnost, na rozdíl od nás dospělých. Akceptují situaci, protože ta pravá normalita dítěte je jeho rodina. Pozoroval jsem, že dítě, které roste v milujícím kontextu – který není nutně dokonalý – netouží po něčem více. [...] Stačíte nám vy, říkají. [...] Věřím, že děti jsou důkazem toho, že nejsme učiněni pro projekty, ale proto, abychom žili a milovali a byli milováni. Pouze tak má kontingenční situace smysl a přítomnost se nezhroutí.» ⁷⁵

Děti s jednoduchostí vystihnou to, co potřebují pro život: přítomnost rodičů. Zatímco my dospělí para-

⁷³ L. Giussani, *Affezione e dimora (Náklonnost a domov)*, Bur, Milán 2001, str. 42.

⁷⁴ F. Dostoevskij, *Delitto e castigo (Zločin a trest)*, cit. dílo, str. 5.

⁷⁵ J. Montiel, *The Objective (Cíl)*, 2. dubna 2020.

doxně strádáme a často zklouzáváme ke stěžování si. Samozřejmě jsou zde dospělí, kteří si zachovávají a prohlubují prostou lidskost dětí. Etty Hillesum je toho zářným příkladem. Ve svém *Diáři* píše: «Bože můj, děkuji ti, protože jsi mě stvořil takovou jaká jsem. Děkuji ti, protože někdy mohu být tak plná velikosti, oné velikosti, která pak není nic jiného než, mé bytí naplněné Tebou».⁷⁶

3. «Umění “vnímat” člověka ve své celistvosti»

Kdo z nás cítí každý den, alespoň jeden okamžik opravdovou něžnost k sobě samému, k vlastní lidskosti? Častokrát se týráme, nadáváme, nazlobení na naši lidskost, která se nenechá posednout lží: chtěli bychom z ní utéct a na druhé straně jí nedokážeme vyškrtnout. Vyjadřuje to dobře věta, kterou Nietzsche v knize *Radostná věda* nechává říci poutníkovi: «Tato žhavá touha po pravdě, po opravdovosti, po nenáležení, po jistotě! Jak to nenávidím!».⁷⁷

Proto mě vždy zasahovala věta Jana Pavla II.: «Něha je umění “cítit” člověka ve své celistvosti»⁷⁸ Toto «cítit» člověka zcela úplného je zásadní pro život a je opakem sentimentalismu. Ale je «vzácné najít – říká Giussa-

⁷⁶ E. Hillesum, *Diario. Edizione integrale (Deníky Etty Hillesum)*, Adelphi, Milán 2012, str. 271.

⁷⁷ «Dieser Hang und Drang zum Wahren, Wirklichen, Un-Scheinbaren, Gewissen! Wie bin ich ihm böse!». Náš překlad. (Cfr. F. Nietzsche, *La gaia scienza (Radostná věda)*, Adelphi, Milán 1995, str. 223).

⁷⁸ K. Wojtyła, *Amore e responsabilità (Láska a zodpovědnost)*, Marietti, Turín 1980, str. 150.

ni – člověka plného něhy vůči sobě!». ⁷⁹ Jestli zkusíme spočítat kolik jich známe, možná nám zbyde pár prstů na jedné ruce. Dnes velmi často převládá vztek, násilí, vůči sobě a vůči druhým, stejně jako vůči realitě.

A přesto to, co každý člověk touží zakoušet, je právě tato něha vůči vlastní lidskosti, jako píše Camus v *Caligole*: «Vše se zdá být tak komplikované. A přece je to tak jednoduché. Kdybych býval měl lunu, ó Drusillo, svět, štěstí, by byl odlišný. Ty to víš, Caligolo, že bych mohl být něžný. Něha! Ale kde jí najít tolik, aby zahnila mou žízeň? Kde najít srdce hluboké jako jezero? [...] Není nic, co by mi šlo dobře, ani na tomto světě, ani na tom druhém. A přece jsem si jistý, a i ty to jsi [...], že by mi stačilo nemožné. Nemožné! Hledal jsem ho na hranicích světa a sebe sama [to je to, co všichni hledáme] [...] vztahuji ruce a nepotkávám nikoho než tebe, stále tebe, jako plivanec na mé tváři. Tebe v překrásné a sladké záři hvězd [...] tebe, která jsi pro mě jako rána, kterou bych si ze sebe chtěl nehty strhnout». ⁸⁰

Jestli nenajdeme “něco”, co nám umožní mít tuto něhu vůči naší žizni, vůči naší lidskosti, skončíme tak, že se na ní budeme dívat jako na ránu, kterou bychom si ze sebe chtěli strhnout – přesný opak lásky –. Ale proč bychom si jí chtěli ze sebe strhnout? Abychom necítili drama, abychom ho co nejvíce utlumili, abychom si nevšíмали nedostatečnosti všech věcí, do kterých vkládáme naše očekávání, abychom nemuseli skládat účty s disproporcí mezi tím po čem toužíme a tím, co

⁷⁹ L. Giussani, *Un avvenimento di vita, cioè una storia (Událost života, tedy historie)*, Edit-Il Sabato, Řím-Milán 1993, str. 457.

⁸⁰ A. Camus, «Caligola» (Caligula), in Id., *Tutto il teatro (Celé divadlo)*, Bompiani, Milán 1993, str. 113-114.

dokážeme získat. Jako říká Camus: «Není nic, co by mi šlo dobře», nebo jako zpívá Guccini, když se odvolává na milostný vztah: «Vidíš drahá, je těžké vysvětlit, / je těžké pochopit, jestli jsi již nepochopila... // Ty jsi mnoho, i když nejsi dostatek, / [...] ty jsi vše, ale ono vše je ještě málo».⁸¹

Rýsuje se tedy alternativa: něha («umění “cítit” člověka ve své celistvosti») nebo nenávist vůči vlastní lidskosti («rána, kterou bych si chtěl ze sebe strhnout»). Kolikrát se rozčilujeme, protože nedokážeme střežit naši lidskost, potlačit jí: i přes veškeré úsilí jí umlčet, když to nejméně očekáváme, exploduje, dá se pocítit.

Miloszův *Miguel Mañara* vypráví příkladným způsobem takovou zkušenost. Mañara se odevzdá zkáze, ale to nedokáže vyplnit propast jeho lidskosti, jeho touhy. «Vláčil jsem Lásku v potěšení, v bahně, ve smrti [...]. Jím hořkou travu úskalí nudy. Sloužil jsem Venuši se vztekem, pak se zlomyslností a s odporem [...]. Jistě, v mém mládí jsem i já hledal zrovna jako vy ubohou radost, neklidnou cizinku, která vám daruje svůj život a neřekne vám své jméno. Ale brzy se ve mě zrodila touha pronásledovat to, co vy nikdy nepoznáte: lásku nekonečnou, tajemnou a sladkou. [...] Ah! Jak jí naplnit, tuto propast života? Co udělat? Protože touha je tam stále, silnější, bláznivější než kdy jindy. Je jako mořský požár, který vymrští svůj plamen v té nejhlubší černé celkové nicotě!»⁸² Touha zůstane, přetrvá, silnější než kdy jindy, navzdory všemu. Říkali jsme, že toto je překvapení. Nezhasne se: čím víc

⁸¹ «Vedi cara» (Vidíš drahá), slova a hudba F. Guccini, 1970, © EMI.

⁸² O.V. Milosz, *Miguel Mañara. Mefiboseth. Saulo di Tarso (Saul z Tarsu)*, Jaca Book, Milano 2010, str. 27-28.

člověk žije, zkouší, snaží se jí uspokojit nebo otupit, tím víc roste.

Pro svatého Augustina není nic srovnatelného s hloubkou lidského srdce, které v každém z nás rezonuje: «Jestli propast je hloubka, nedomníváme se, že srdce člověka je propast? Co je vskutku hlubšího než tato propast? Lidé mohou mluvit, mohou být viděni zatímco reagují s údy, mohou být posloucháni, když mluví: ale čím pronikneme myšlenku, čím zkoumáme srdce? Co by toto uvnitř sebe udělalo, co by mohlo, nad čím by rozjímalo, co by nařídilo, co by chtělo a co by nechtělo, kdo ho pochopí? Domnívám se tudíž, že je správné, že propast znamená člověk, o kterém se v jiné pasáži říká: “Přiblíží se člověk se svým hlubokým srdcem, a Bůh bude veleben”».⁸³

Co nás ale tedy – ještě jednou to zopakujme – vytrhne z nicoty, co může vyplnit tuto propast života, tuto nezredukovatelnou, nepohodlnou a vznešenou touhu, «ještě větší než je vesmír»,⁸⁴ specifická charakteristika lidství, který je v nás, který odhaluje předpojatost, nedostatečnost našich pokusů?

⁸³ Srov. sv. Augustin, *Esposizione sui Salmi (Výklad žalmů)*, 41,13.

⁸⁴ G. Leopardi, «Pensieri» (Myšlenky), LXVIII, in Id., *Poesie e prose (Poezie a prózy)*, cit. dílo, str. 321.

«CARO CARDO SALUTIS»

«*Caro cardo salutis.*» «Tělo je veřejí spásy.»⁸⁵ Je to věta jednoho otce církve, Tertullianuse. Může se zdát záhadná, ale její význam se objasní v okamžiku, kdy se díváme na naši zkušenost: co – jestli se to stalo, když se to stalo – nás bylo schopné vytrhnout z nicoty?

1. Tělesná přítomnost

Jako osobní příspěvek k členění tématu, které rozvíjíme,⁸⁶ mi jedna mladá žena zaslala dopis, který má tu vlastnost, že jednoduchým a jasným způsobem zaostřuje bod, který nás zajímá. Stojí tedy zato ho znovu nabídnout. Někteří – domnívám se – se budou moci najít v tom, co píše, i když v odlišnosti forem, které se jich týkají, budou se moci jednoduše poznat v tom, co píše.

«Když se sebe sama ptám, co mě vytrhne z nicoty, nemohu jinak než myslet na celou mou historii až do dneška. Jsou dva okamžiky, které mám vštípené do paměti a které mě napadají, když myslím na tuto nicotu. Jeden je vzpomínka na to, když jsem byla holčička a na nekonečný nepoměr, který jsem cítila, když jsem se

⁸⁵ Tertullianus, *De carnis resurrectione (Vzkříšení těla)*, 8,3: PL 2,806.

⁸⁶ Odkazuje se na výzvu zaslat vlastní příspěvek týkající se otázky «Co nás vytrhne z nicoty?»; viz.zde str. 3-4.«

dívala na hvězdy. Byla jsem šokovaná při pomýšlení, že jsem byla nic oproti nekonečnu vesmíru. A některé noci jsem kvůli tomu nemohla spát, protože se můj život zdál být okamžikem beze smyslu v plynutí času. Jindy, když jsem se vracela domů se svou matkou poté, co jsme chodily po obchodech a nakupovaly (něco, co se mi většinou šíleně líbilo), jsem znovu nasedala do auta s nekonečným smutkem (jistým smutkem, který jsem vždy cítila jako blízký). Říkala jsem to mé matce: “Jsou dny, kdy se nestalo nic zvláštního, ale znenadání zakouším obrovský smutek a nevím proč”. Po zbytek cesty jsme zůstaly beze slov, a v pozadí hrálo jen rádio. Nekonečný smutek, který končil v nicotě. Poznala jsem CL (a s ním křesťanství), když jsem se přestěhovala do nové školy, kterou založily některé rodiny z hnutí. Několik let po nemoci a smrti mého otce – bylo mi sedmnáct let – jsem se rozhodla, že půjdu k prvnímu svatému přijímání a že přilnu k hnutí. V mém prvním roce na vysoké škole jsem poznala jednoho kněze. Když viděl bolestnou situaci, kterou jsem procházela, dal mi dopis, který jsi napsal na téma sexuálního zneužívání (situace, která neměla nic do činění s tou, kterou jsem prožívala já), “Zranění se vracíme ke Kristu” (*la Repubblica*, 4. dubna 2010). Mluvil jsi v něm o žízni po spravedlnosti, ale mohl jsi mluvit o mojí žízni obecně. Říkal jsi, že tato žízeň “je bez hranic”, “bez dna”, není “schopna být vyčerpána, tolik je nekonečná”. “Jestli je tato situace ta nejžhavější záležitost – které se nikdo nemůže vyhnout –, je tolik jednoduchá, nakolik je nemilosrdná: ‘*Quid animo satis?*’” (Co stačí srdci člověka?) Proč jsi i jen mohl položit tuto otázku? Proč ses mohl domnívat, že je zde něco, co by jí naplnilo, co by jí uspokojilo? Znovu a znovu jsem četla dopis, seděla

jsem sama ve svém obýváku a propukla jsem v pláč a říkala jsem si: „Je doopravdy možné, že tato bolest, tato touha po věčnosti, tato rána, mohou být naplněny? Je možné, že by na tomto světě existovalo něco, co by je mohlo uspokojit?“ Bylo to poprvé v mém životě, kdy jsem si myslela, že je možné, že by zde bylo něco reálného, tělesného, konkrétního, co by odpovědělo na mou žízeň. Bylo to jako by se zenadání všechny prvky přeuspořádaly v jednotu: lidi, které jsem poznala v oné škole, tolik odlišný pohled mých profesorů, ony okamžiky v letních táborech, kdy se mé srdce rozšiřovalo, a se chvěním jsem si sama sobě říkala, že to bylo jako bych čekala celý život na to, abych slyšela říci právě to, co jsem slyšela. Všechno to bylo konkrétní Ty na úrovni mé rány a mé touhy po věčnosti: „Někdo, kdo činí přítomným posmrtný život, v nyní a zde: Kristus, Tajemství učiněné tělem“. Tyto roky byly dějinami citové náklonnosti k tomuto konkrétnímu tělu, ke konkrétnímu Ty. V těchto týdnech izolace si uvědomuji, že Kristus si mě získal tím, že mi ukázal, dal mi zakusit, že můj smutek není odsouzením k nicotě.»

Poté, co jsem ale potkala tuto tělesnou přítomnost, která vytrhává z nicoty, zápas není absolutně dovršen. Kvůli mnoha životním záležitostem, někdy kvůli naší domýšlivosti nebo kvůli naší slabosti, kvůli obtížím, které vyvstávají, a které nás dezorientují, můžeme zabloudit, ocitnout se daleko od přítomnosti, kterou jsme potkali, můžeme jí opustit. I v těchto případech to bude vždy a pouze tělo, které nás znovu uchopí. V minulých měsících mi napsala jedna vysokoškolačka: «Před rokem jsem pod tíhou určitých věcí, které jsem si v sobě nesla, utíkala od oné společnosti, kterou jsem dokonce uznala jako zásadní pro svůj život. Už jsem

se nepoznávala. Měla jsem zhasnutý, prázdný pohled a srdce natolik vyčerpané, že jsem dokonce toužila zmizet. Myslela jsem si, že už se pro mě nedá nic udělat, žádná naděje. Myslela jsem si, že už se nevzpamatuji. Ale díky společnosti některých přátel, kteří mě nikdy nenechali samotnu, kteří se starali o mě a o mé srdce, jsem se pokusila začít znovu. Vyšla jsem právě z oněch tváří, které se na mě dívali s takovým dobrem a něhou, které jsem v onom okamžiku k sobě nedokázala cítit».

Jak dobře funguje *detektor*, který máme v sobě! Když je na člověka pohlíženo s takovou něhou, která objímá celé “já”, ihned si toho všimne!

«Mnohokrát – pokračuje dopis – jsem se ptala sama sebe: ale jestliže se já sama nedokážu mít ráda, jak mohou a proč by to měli dělat druzí? Jaké srdce musí mít tito lidé? Co asi museli vidět? Co asi museli potkat, aby měli tak rádi někoho jako jsem já? Chtěla jsem pochopit. A tak jsem začala hledat. Byl to rok plný, intenzivní, náročný, ale krásný. Byl to rok, který – mohu dobře říct – mi převrátil a naplnil život; ne protože jsem byla lepší nebo proto, že ona bolest a onen strach, které jsem měla uvnitř zmizely, ale protože jsem skrze přesné tváře zakusila onu “nepředstavovanou a nepředstavitelnou, nikdy zakoušenou korespondenci srdce”.⁸⁷

Přála bych si, aby všichni mohli zažít krásu setkání a přátelství, které jsem zažila já. Je překrásné žít s jistotou, že jsem našla velkou společnost pro svoje srdce. Chci si jí sevřít. Již jí nemohu ztratit, abych šla za svými myšlenkami, protože nikdy tak jako nyní uznávám, že pouze na tomto místě je přijímáno a milováno

⁸⁷ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo (Tvořit stopy v historii světa)*, Bur, Milán 2019, str. 22.

všechno ze mne, moje křehkosti, moje strachy, moje bolest a moje potřeba; pouze zde se mohu na sebe dívat a brát se vážně, aniž bych něco opomenula, aniž bych něco brala samozřejmě. Uznávám, že pouze v této společnosti jsem našla přátele, kteří mají rádi mé srdce. Ohromuje mě, že si jsem tak jistá, protože obvykle si tak jistá nejsem.»

Když se setkáme s pohledem plným opravdové něžnosti vůči sobě, uvědomíme si, že existuje alternativa k nenávisti a ke hněvu vůči sobě sama.

Pokračuje dopis: «Takže co mě vytrhne z nicoty? Co mě vytrhlo z nicoty oněch dní? Tato společnost». Přesněji řečeno: opravdová, tělesná, historická společnost. Toto je tělo, které spasí svět. *Caro cardo salutis*: tělo, ne myšlenky, ne naše představy, ne naše fantazie, ne virtuálně, ale tělo, tedy – končí dívka – «přesné tváře, ve kterých nacházím tento pohled dobra a něžnosti, který mě odkazuje na Druhého, na Ty živé, přítomné tady a teď, a který mě znovu navrátil do života».

«Tělo je veřejí spásy.» Je to tělo rozeznatelné pro svou odlišnost, jak vypráví, v jednom dojemném autobiografickém úryvku spisovatel Daniele Mencarelli, v *La casa degli sguardi (Dům pohledů)*: «Na úrovni secesní vitráže stojí dva mladí lidé. Matka drží v náručí dítě, zatímco si s ním otec hraje, ukazuje mu kašnu z vnitřní zahrady a mezitím s grimasami a úšklebky rozesmívá syna. Když jsem ani ne metr od nich, oba rodiče se otočí a spolu s nimi jejich dítě. Krok ztratí rytmus stejně jako dech. Kloučkovi budou asi tři roky; kromě očí jeho obličej neexistuje, na místě nosu a pusy jsou díry červeného masa. Tisknu oči k mramoru podlahy, mívám je bez toho, aniž bych se na ně ještě podíval. [...] Ztrácím čas a doufám, že ti dva mladí lidé a znetvoře-

ný syn odešli. Smích dítěte přichází dřív než cokoli jiného. Jsou ještě tam. Nyní ale nejsou sami. Před nimi stojí řádová sestra, je stará, ohnutá dopředu, její tvář se přiblíží k oné příšerné tváři dítěte. “Ty jsi miláček maminky a tatínka, vid?” Vezme jednu ručičku a políbí ji, on se možná kvůli lechtání rozesměje, řádové sestře nebude méně než osmdesát let, má baculatou tvář, bílou jako mléko. “Takže ty nejsi jenom krásný, jsi i sympatický, líbí se ti to?” A znovu jemu pro radost přiloží ručičku k ústům, bradě. Pak se řádová sestra narovná, dívá se na otce a matku. “Neslyšíte, jak se směje? On nemá uvnitř stříbro, ale zlato, živé zlato.” Políbí ho, nedbajíc na jeho tvář, nedbajíc na nic. Jsem ohromený, nedokážu pochopit a dešifrovat. Viděl jsem něco lidského a zároveň cizího, jako obřad pocházející z velmi vzdálené země, nedokážu v sobě vypátrat nástroje k tomu, abych to přeložil do mého jazyka [...] zkusil jsem každý možný přístup, pokusil jsem se zlikvidovat to, co jsem viděl jako blouznění jedné šedivě oblečené stařeny, pak jako fanatismus jeptišky hluché a slepé k bolesti, která chtěla za každou cenu svědčit i tváří v tvář onomu zohyzdění o svrchovanosti svého Boha, pak jako představení výborné herečky, která si vteřinu poté možná zavřená na záchodě umyla pusku kvůli polibku, který dala na onen neforemný obličej. Ale žádná interpretace nedokáže vyplnit vzdálenost mezi tím, co jsem viděl a mou logikou». ⁸⁸

Spisovatel se snažil vysvětlit, přivést nazpět k známému, k předvídatelnému, k pochopitelnému: výjimečnost, kterou viděl, která zachvátila jeho oči («něco

⁸⁸ D. Mencarelli, *La casa degli sguardi (Dům pohledů)*, Mondadori, Milán 2020, str. 183-185.

lidského a zároveň cizího»), co ho přilákalo a v určitém smyslu přikovalo. Kolikrát se zarputile snažíme zredukovat odlišnost, kterou vidíme na naši míru! «Člověk je natolik přimknut k systému a k abstraktní dedukci, že by byl připraven plánovitě změnit pravdu, a připraven nevidět, když vidí a neslyšet, když slyší, jen aby ospravedlnil vlastní logiku.»⁸⁹

Co přitáhlo Mencarelliho? To samé, co přitáhlo dívky z odcitovaných dopisů: lidská odlišnost. Před zcela znetvořeným obličejem onoho dítěte se řádová sestra nestáhla, měla k němu naopak něžnost, hlubokou sympatii, závratnou, tělesnou, sympatii v intenzivním slova smyslu, vír citu, který měl něco tak nesmírně lidského, že se jevil «víc» než lidský, «cizí» – božský –.

Pouze tělo, tělesná přítomnost je schopná nás vytrhnout z nicoty; přítomnost, kterou veškeré naše interpretace nedokáží odstranit, natolik nás přitahuje, uchvacuje, upoutává až do morku, s tím že vyvolá veškerou naši touhu v tom stejném okamžiku, kdy nám dává zakusit korespondenci pro ni tak nepředstavitelnou. Komu by se nelíbilo, kdyby na něho bylo pohlíženo s onou něžností, s jakou se cítily naše kamarádky, že na ně bylo pohlíženo, nebo s jakou se řádová sestra dívala na ono dítě?

Pouze setkání s podobným do někoho vtěleným pohledem může vyplnit «životní propast», o které mluví Milosz. Pouze tělo může zvítězit nad nicotou. Ne jakékoliv tělo, ne jakákoliv tělesná přítomnost, ale přítomnost, která s sebou přináší něco, co odpovídá na veškerá naše očekávání a tudíž je schopná přitáhnout naše

⁸⁹ F. Dostoevskij, *Memorie dal sottosuolo (Zápisky z podzemí)*, cit. dílo, str. 35.

bytí. Vskutku existuje tělo, které nám nechává hořkost v ústech, které končí v nudě života plného samoty, jako se dělo Miguelovi Mañara před jeho setkáním s Giro-lamou a s novostí, kterou ona přivedla do jeho života. Jako píše de Lubac: «Nic z toho, co člověk tvoří nebo z toho, co zůstává na úrovni člověka, nebude moci vytrhnout člověka z jeho samoty. Samota se bude naopak postupně zvětšovat, když člověk objeví sebe sama, protože ona není nic jiného než společenství, ke kterému je volán».⁹⁰

2. Žid Ježíš z Nazareta

Co může zvítězit nad nihilismem v nás? Pouze být přitazeni nějakou přítomností, tělem, které sebou, v sobě přináší něco, co odpovídá veškerému našemu očekávání, veškeré naší touze, veškeré naší potřebě po smyslu a citu, po plnosti a účtě. Z nicoty nás může vytrhnout pouze “ono” tělo, které je schopné vyplnit «propast života», «bláznivou touhu» po naplnění, která je v nás, abychom ještě použili Miloszův výraz.

Pokud se nám nestane tato zkušenost, nevyjdeme z našeho nihilismu, i když jsme kulturně vychováni k náboženským proslovům a všelijak se snažíme, protože «argumenty ve prospěch pravdy», o kterých mluvil Balthasar, a «věci, které jsou potřeba udělat» nás nejsou schopné “zaujmout”, táhnout celé naše já; a dřív nebo později – většinou dříve než později – skončí tak, že nás nudí.

⁹⁰ H. de Lubac, «Ecclesia Mater» in Id., *Meditazione sulla Chiesa (Meditace o církvi)*, cit. dílo, str. 161-162.

Nyní tento pohled plný něžnosti k naší lidskosti vstoupil na svět skrze tělo jednoho Člověka, žida Ježíše z Nazareta, před dvěma tisíci lety. «Ve Vtělení věčného Slova připoutal Sebe sama k Ježíši natolik [...] že Slovo (Logos) již nemůže být myšleno nezávisle na Jeho spojení s člověkem Ježíšem. [...] Kdokoliv vstoupí do kontaktu se Slovem (Logos), dotýká se Ježíše z Nazareta. [...] On je samotné Slovo (Logos), které je v člověku Ježíši historickým subjektem. Bůh se jistě dotýká člověka mnoha způsoby, i mimo svátosti. Ale On se ho vždy dotýká skrze člověka Ježíše, který je Jeho sebezprostředkováním v historii a naším zprostředkováním na věčnosti.»⁹¹

Tato událost – Vtělení – je zlomovým bodem v historii člověka a nikdo ji z ní nebude moci vyrvat. Proto, potvrzuje Giussani, «je to tělo, kde můžeme rozeznat přítomnost Slova, jež se stalo tělem; jestliže se Slovo stalo tělem, najdeme ho *v těle*, totožně».⁹² Kdo se s ním setká, vnímá, že stojí před tou nejrozhodnější událostí svého života. Vidíme jasně, když se to stane. Pojďme tedy znovu k jednomu, z tohoto pohledu, z nejvýznamnějších příběhů z evangelia a snažme se ztotožnit se s onou ženou, která přichází před Ježíše s bolestným vědomím o sobě, o své potřebě, s hořkostí v ústech kvůli veškerému svému zlu, se svou neschopností nalézt pokoj, s chybějící něžností vůči sobě samé, možná s pohnutkou servat si ze sebe onu svou lidskost, onu svou touhu, kterou se snažila nešikovně uspokojit. A

⁹¹ J. Ratzinger, «Cristo, la fede e la sfida delle culture» («Kristus, víra a výzva kultur»), *Asia News*, č. 141/1994.

⁹² L. Giussani, *L'attrattiva Gesù (Přitažlivost Ježíš)*, Bur, Milán 1999, str. 123. Srov. Věřoučná konstituce Druhého vatikánského koncilu o Božím zjevení *Dei Verbum*, 4.

přesto to byla právě ona lidskost, ona potřeba být milována, potřeba, aby na ní bylo pohlíženo s pravdou, to, co jí umožnilo uchopit to nepředvídané, tedy Ježíšovu přítomnost.

«Jeden z farizeů Ho pozval k jídlu. Vešel tedy do domu toho farizea a posadil se ke stolu. V tom městě byla žena – hříšnice. Jakmile se dozvěděla, že Ježíš je u stolu v domě farizeově, přišla s alabastrovou nádobkou vzácného oleje, s pláčem přistoupila zezadu k jeho nohám, začala mu je smáčet slzami a otírat svými vlasy, líbala je a mazala vzácným olejem. Když to spatřil farizeus, který ho pozval, řekl si v duchu: “Kdyby to byl prorok, musel by poznat, co to je za ženu, která se ho dotýká, že je to hříšnice.” Ježíš mu na to řekl: “Šimone, chci ti něco povědět.” On řekl: “Pověz, Mistře!” – “Jeden věřitel měl dva dlužníky. První byl dlužen pět set denárů, druhý padesát. Když neměli čím splatit dluh, odpustil oběma. Který z nich ho bude mít raději?” Šimon mu odpověděl: “Mám za to, že ten, kterému odpustil víc.” Řekl mu: “Správně jsi usoudil!” Pak se obrátil k ženě a řekl Šimonovi: “Pohleď na tu ženu! Vešel jsem do tvého domu, ale vodu na nohy jsi mi nepodal, ona však skropila mé nohy slzami a otřela je svými vlasy. Nepolíbil jsi mne, ale ona od tè chvíle, co jsem vešel, nepřestala líbat mé nohy. Nepomazal jsi mou hlavu olejem, ona však vzácným olejem pomazala mé nohy. Proto ti pravím: Její mnohé hříchy jsou jí odpuštěny, protože projevila velikou lásku. Komu se málo odpouští, málo miluje.”»⁹³

Zde se nacházíme před oním «neslýchaným realismem», o kterém mluví Benedikt XVI., když potvrzu-

⁹³ Lk 7,36-47.

je, že «opravdová novost Nového Zákona nespočívá v nových myšlenkách, ale v samotné osobě Krista, který dává tělo a krev konceptům.»⁹⁴ Každý z nás – věřím – by toužil být zasáhnout podobným pohledem, ať už udělal cokoliv, ať už vedl svůj život jakkoliv.

Co potřebovala ona žena k tomu, aby byla “uchvá-cena” Kristovým pohledem? Pouze své lidství, i když zraněné a zchátralé, jaké bylo – jako je v hloubi lidství všech. Když se tato setkala s oním Člověkem, její lidství, i se všemi chybami, které učinila, bylo celkově přitahované, natolik, že nebylo možné ho zastavit: žena prošla nevraživostí a nesouhlasem druhých a šla na hostinu umýt Ježíšovi svými slzami nohy. Ztotožnění se s evangeliem je jedna z nejkrásnějších věcí, které nám Giussani předal. Často totiž čteme tato vyprávění a bereme je samozřejmě, zbavujeme je jejich faktické, historické, životní váhy. Tím, že se Giussani naopak neustále vracel k příběhům z evangelia a vžíval se do událostí v nich popsanych, “ukázal nám” – v nich, – jak se Ježíš obracel k lidství zraněnému a plnému omezení těch, se kterými se setkával. Nic Ho nezastavovalo. A nic Ho nezastaví teď. Je to právě toto naše lidství – častokrát prožívané otráveně, protože nám něco nevy-chází, protože se nám nelíbí, kvůli mnoha omezením, kterých si v sobě všímáme – kterého se Kristus až do morku kosti dotýka, On se k němu obrací a bez něho by nemohl nijak vstoupit do tvého a do mého života, nenašel by v něm záchytný bod. «Pouze Bůh využívá hlubokého bodu vědomí, ve kterém člověk navzdory vlastnímu životu, vlastním hříchům, je doopravdy lidský a polidšťuje. Vykoupení je v podstatě Kristus, který

⁹⁴ Benedikt XVI., Encyklika *Deus caritas est*, 12.

čerpá to, co je v člověku to nejhlubší, nejpodstatnější, co má větší hodnotu než jeho hřích»,⁹⁵ píše François Varillon.

Kristův pohled je pohled, který čte v nás, v hloubi naší touhy po plnosti. Připomněl to nedávno papež František: «Narodili jsme se se *semínkem neklidu*. Bůh to tak chtěl: neklid najít plnost, neklid najít Boha, mnohokrát i bez toho, aniž bychom věděli, že tento neklid máme. Naše srdce je neklidné, naše srdce má žízeň: žízeň po setkání s Bohem. Hledá ho, mnohokrát na špatných cestách: ztrácí se, pak se vrací, hledá ho... Na druhé straně Bůh žízni po setkání, natolik, že poslal Ježíše, aby se s námi setkal, aby přišel naproti tomuto neklidu».⁹⁶

Žádná lidská bytost se nikdy necítila být tolik zásadně potvrzena jako pohledem, který do historie přinesl tento člověk, Ježíš z Nazareta; žádná žena nikdy neslyšela někoho mluvit o svém synovi se stejnou prvotní něhou, se stejným zcela pozitivním potvrzením svého určení, navzdory každému myslitelnému úspěchu stejně jako každému neúspěchu. S tímto závratně potvrzujícím pohledem Ježíš říká ženě, která mu smočila nohy slzami: «”Tvé hříchy jsou odpuštěny”. Ti, kteří s ním byli u stolu, si začali říkat [je to vzpoura, kterou tváří v tvář novosti vkládá do hry]: “Kdo to jen je, že dokonce odpouští hříchy? [neříkají to s úžasem, ale odmítají ho, jako kdyby říkali: je to rouhač]. Ale on řekl ženě [nikdo ho nedokáže odradit od svého postoje k ní]: “Tvá víra tě zachránila, jdi v pokoji!».⁹⁷ Tento pohled

⁹⁵ F. Varillon, *Traversate di un credente (Traverze jednoho věřícího)*, Jaca Book, Milán 2008, str. 98.

⁹⁶ Papež František, *Homílie v Santa Marta*, 26. dubna 2020.

⁹⁷ Lk 7,48-50.

již nebude moci být vymýcen z tváře země: takže to, co říkáme o sobě sama, to, co ty říkáš o sobě sama, již nemá poslední slovo.

To, co vytrhlo ženu – hříšnici v evangeliu z nicoty, nebyly její myšlenky, její předsevzetí, její úsilí, byla to Přítomnost, která měla takovou vášeň, takovou preferenci k její osobě, k jejímu já, že jí uchvátila.. Celý průběh jejího života byl otřesen, převrácen oním setkáním: již ji nezajímaly pohledy druhých, protože byla zcela určena Ježíšem, jeho pohledem, onou přítomností z masa a krve. Nikdo jiný na ní ve svém životě nepohlížel jako onen člověk. Jinak by nebyla vstoupila do onoho domu, neumyla by mu nohy slzami, neosušila by mu je vlasy. Jakou zkušenost asi prožila, jakou jistotu asi měla ona žena, že se postavila farizeům, kteří seděli u onoho stolu a celému městu! Bez takové jistoty člověk končí v nadvládě vlastních komentářů a komentářů druhých. Všechny naše myšlenky a myšlenky druhých jsou překonány oním pohledem, který žádná moc na tomto světě nemůže vymazat: ony nejsou odstraněny, ale zapovězeny ve své schopnosti nás zablokovat.

Můžeme s von Balthasarem říci, že se jedná o «jistotu, která se neopírá o vlastní evidentnost lidské inteligence, ale o evidentnost zjevenou božskou pravdou: ne již v tom, že jsme uchvátili; ale v tom, že jsme byli uchváćeni». Toto, naléhá teolog z Basileje, «je životní záležitost aktuální křesťanskosti». Protože víra může být věrohodná pro svět, který nás obklopuje, pouze «když sebe sama vnímá jako věrohodnou, jestliže víra tedy neznamená [...] především “považovat-za-pravdivá tvrzení”, která tím, že jsou nepochopitelná pro lidskou mysl, mohou být akceptovaná pouze v poslušnosti autoritě; víra vskutku navzdory celé transcendenci božské pravdy,

naopak právě jejím prostřednictvím, vede člověka k pochopení toho, co je Bůh v pravdě, a v tomto pochopení (jí po boku) k pochopení sebe sama». ⁹⁸

Jistota a víra oné ženy se opíraly o «evidentnost zjevenou božskou pravdou» skrze Ježíšův nesrovnatelný pohled, kterým se cítila být potvrzena a zcela uchopena, a o zkušenost korespondence ke svým ustanovujícím potřebám, kterou nikdy předtím nezažila. Tato evidentnosti pravdy je natolik mocná, «toto zjevení slávy – naléhá Balthasar – je natolik zářící, že nepotřebuje jiné ospravedlnění mimo sebe». ⁹⁹ Stejně vědomí toho, nakolik je tato evidentnost rozhodující pro věrohodnost víry dnes, již od začátku charakterizovalo Giussaniho výchovné úsilí: «Hluboce jsem se přesvědčil, že víra, která by nemohla být objevena a nalezena v přítomné zkušenosti, jí potvrzena, užitečná k odpovězení jejich potřeb, by nebyla vírou schopnou vydržet ve světě, kde všechno, *vsechno*, říkálo a říká opak». ¹⁰⁰

3. Událost

V Ježíši z Nazareta se Bůh stal jedním mezi námi. «Slovo se stalo tělem.» ¹⁰¹ Ale, abychom pochopili, o čem mluvíme, musíme se nutně vrátit na začátek a pozorně se dívat na to, co se přihodilo. Naše “již víme” totiž

⁹⁸ H.U. von Balthasar, *La percezione della forma. Gloria. Una estetica teologica (Vnímání formy. Gloria. Teologická estetika)*, cit. dílo, str. 120, 125.

⁹⁹ *Tamtéž*, str. 126. Srov. DS 3008.

¹⁰⁰ L. Giussani, *Il rischio educativo (Riziko výchovy)*, Rizzoli, Milán 2014, str. 20.

¹⁰¹ Jan 1,14.

často pozměňuje naše porozumění. «Přesuňme se do tehdejší doby, ve vzduchu nebyl Ježíš Kristus, nebylo to jméno, které se stalo běžným: to, co viděli, byl člověk», který kráčel ulicemi, kterého bylo možné potkat, s kterým bylo možné mluvit. Ježíš byl současnou přítomností s životem Petra, Zachea, Magdalény. «V naslouchání tomu člověku byla nová předtucha života; člověk na to nemusel ani myslet, cítil to.» Dobře, «byl jeden večer, kdy se pro Petra, pro Zachea nebo pro Magdalénu v onen den událo něco, co bývalo celým jejich životem, co bylo celým jejich životem»: setkali se s Oním člověkem a byli jím “uchvácení”, přitaženi. To pro ně byla rozhodující událost. V Onom člověku se totiž «věčnost, to konzistentní, bytí, význam, to, co má cenu, konečně předmět, pro který je rozum stvořen, pro který je vědomí stvořené, pro který je já stvořené, činí přítomným. To konzistentní, to trvalé, totalita je člověkem!». ¹⁰²

A pro nás, kteří přicházíme dva tisíce let poté? Pro nás je to podobné. Totožné. Giussani potvrzuje, obracejíc se na vysokoškoláky: « To, co nás přivedlo sem, mohl být velmi krátký, subtilní okamžik předtuchy příslibu pro život, bez senzacechtivosti vědomí sebe sama, bez kritické senzacechtivosti. Ale ve vašem životě je jeden den, ve kterém došlo k setkání, ve kterém je zahrnut veškerý význam, veškerá hodnota, vše žádoucí, vše to správné, vše krásné a vše, co je možné milovat. Protože toto je Bůh, jež se stal člověkem. A Bůh, který se stal člověkem, tě dostihne rukama, očima, ústy, s fyzickou

¹⁰² L. Giussani, *Qui e ora (1984-1985) (Tady a teď (1984-1985))*, Bur, Milán 2009, str. 425-427.

realitou lidství.»¹⁰³ Jaká realita? Realita společenství věřících v Něho, Jeho tajemné tělo. Člověk, který řekl: «Já jsem cesta, pravda a život»¹⁰⁴, byl vzkříšen, tedy je současný s historií. «Budu s vámi po všechny dny, až do skonání věku.»¹⁰⁵ Kde to člověk může vidět? Kde to může slyšet? Jeho přítomnost tady a teď souvisí s viditelným, hmatatelným, konkrétním fenoménem, učiněným z lidí, kteří byli dostiženi z Jeho iniciativy a kteří ho rozeznali: je to realita církve. «Kristova současnost pro člověka každé doby se realizuje v jeho těle, kterým je církev.»¹⁰⁶

«Dokonce i když Ježíš byl uprostřed své pozemské činnosti, jeho událost na sebe brala formu, která se nezotožňovala pouze s fyzickou fyziologií jeho osobnosti, ale i fyziologií přítomnosti těch, kteří v Něho věřili tak, že Jím byli poslání, aby přinášeli Jeho slova, Jeho zvěst, aby opakovali Jeho zázračná gesta, aby tedy hledali spásu, již byla *Jeho osoba*.»¹⁰⁷

Kristus je současná přítomnost. Uvědomění si tohoto faktu sebou přináší stejnou identickou zkušenost jako tu před dvěma tisíci lety – jak dokládají dva odcitované dopisy a úryvek z Mencarelliho – tedy střet s přítomností odlišného lidství, které vyvolává novou předtuchu života, zasahuje nás, protože odpovídá tak jako nic jiného na strukturální žízeň po smyslu a po plnosti, která je v nás. I dnes se jedná o zkušenost setkání, ve kterém, jak jsem předtím připomínal: «je uzavřen veš-

¹⁰³ *Tamtéž*, str. 426.

¹⁰⁴ Jan 14,6.

¹⁰⁵ Mt 28,20.

¹⁰⁶ Jan Pavel II., Encyklika *Veritatis Splendor (Jas pravdy)*, 25.

¹⁰⁷ L. Giussani, *Perché la Chiesa (Proč církev)*, Rizzoli, Milán 2014, str. 26.

kerý význam, veškerá hodnota, vše to vytoužené, vše to správné, vše to krásné, a to, co je možné milovat». Toto je způsob, jakým jsme zasaženi Jeho přítomností nyní: setkání s «odlišností, která přitahuje, protože odpovídá srdci, tudíž prochází skrze srovnání a hodnocení rozumu a vyvolává svobodu v její afektivitě». ¹⁰⁸

Giussani k tomu, aby charakterizoval přítomnost tohoto odlišného lidství, používá slovo «výjimečné». Tím nemyslí nadřazenost individuální *performance*, divnost nebo výstřednost, ale přesně korespondenci, o které jsme se zmínili. Něco je možné definovat jako výjimečné, když adekvátním způsobem odpovídá původním očekávání srdce, i když si člověk jasně toto neuvědomuje. Ale proč by se to «korespondující» mělo nazývat «výjimečné»? Protože korespondence s našimi prvotními požadavky, která by měla být normální, se většinou neděje. Dnes to můžeme pochopit lépe než kdy jindy: máme všechno, můžeme mít přístup ke všemu, ve všech smyslech, mnohem více než dříve, nesrovnatelně více, ať už co se týče vztahů a věcí, tak i zkušeností, ale nic z tohoto všeho není schopné nás až do hloubi zasáhnout, dát nám zakusit korespondenci, po které naše srdce žízní. Takže když se v určitém setkání tato korespondence přihodí, prezentuje se jako něco výjimečného. Přítomnost, tvář, skrze kterou zakoušíme onu korespondenci, se od druhých rozpozná právě díky tomuto. A říkáme: «Je to výjimečné!».

Tudíž, z nicoty nás může vytrhnout pouze Kristova současnost. Pouze Jeho přítomnost tady a teď může být adekvátní odpovědí na nihilismus, na prázdno po

¹⁰⁸ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo (Tvořit stopy v dějinách světa)*, cit. dílo, str. 37-38.

smyslu: přítomnost chápaná tedy ne ve spiritualistických termínech, abstraktně “ideálních”, ale tělesných, historických. Kristus není nějaká idea, myšlenka, ale opravdová událost, která vtrhává do mého života: setkávám se «s něčím, v němž je uvnitř něco»¹⁰⁹ a co přitahuje celé mé bytí: «Ježíš Kristus, onen člověk z před dvěma tisíci lety, se skrývá tím, že se stává přítomným pod clonou, pod aspektem odlišného lidství».¹¹⁰

Živě to dokumentuje další dopis: «Nemyslel jsem si, že na prahu padesáti let se člověk může znovu zrodit. 47 let jsem prožil přesvědčený, že Ježíš Kristus pro mě není “něco” nepostradatelného. Všechny tyto roky jsem se honil za cíly, které neodolávaly nárazu času: vysoká škola, moje profese, rodina. Pokaždé, když jsem dosáhl toho, co jsem si stanovoval, jsem se necítil uspokojen a neustále jsem hledal nové cíle. Ačkoliv se většině lidí můj život zdál být krásným, měl jsem pocit, že jsem se živil něčím, co mě neuspokojovalo. To všechno ve mě vyvolalo hlubokou krizi. Cítil jsem se zbytečný a i vztahy s přáteli, s kolegy a s mými drahými začínaly být těžké. Chtěl jsem být sám. Jednoho dne jsem skrze školní prostředí mých dětí poznal jednoho člověka, který měl oči, které zářily. I on prožíval jeden nelehký okamžik kvůli pracovním problémům, ale jevil se mi klidný, sebejistý, jedním slovem radostný. Nevěděl jsem, co mu umožňovalo být takový, stejně jako jsem nevěděl, že je z CL. Zrodilo se velké přátelství, které mě vedlo k tomu, že jsem toužil po jeho společnosti. Jeli jsme spolu

¹⁰⁹ L. Giussani, *Il cammino al vero è un'esperienza (Cesta k pravdě je zkušenost)*, Rizzoli, Milán 2006, str. 142.

¹¹⁰ L. Giussani, «Qualcosa che viene prima» («Něco, co přichází předtím»), v *Dalla fede il metodo (Z víry metoda)*, Cooperativa Editoriale Nuovo Mondo, Milán 1994, str. 39.

s našimi rodinami na dovolenou a moje zvědavost vůči němu rostla. Začal jsem se stýkat s jeho přáteli, kteří se pak stali mými přáteli. Začal jsem se účastnit gest, které nabízelo hnutí. Znovu jsem se začal modlit, chodit na mši, ke zpovědi. Někdy jsem se ptal sebe sama: “Proč to děláš? a odpovídal jsem si: “Protože mi je líp”. Ještě dnes žasnu nad tímto přátelstvím, jehož původem je láska k Ježíši Kristu. Dříve jsem měl pouze přátele spojené s prací, s vášní ke stejnému sportu nebo soužití. Tyto tři roky mě změnily, zlepšily mě. Ti, kdo mě znají dlouho, moji staří přátelé, moji příbuzní, moji kolegové, si u mě všimli něco odlišného. Možná to není stejné světlo, které má v očích můj kamarád, ale myslím si, že se nějaký záblesk v mých očích sporadicky objevuje. Chci být více v kontaktu s těmito přáteli, abychom si “připomínali, že Kristus je vše” – jako říkal don Giussani –, abychom uznali “Toho, kdo je mezi námi” a abychom si pomáhali „žít toto vědomí, s tím, že si ho budeme připomínat až do okamžiku, kdy se stane běžným”¹¹¹».

Toto je metoda, skrze kterou se sdělovala a bude se stále moci sdělovat víra: nepředvídatelné setkání, které vzbuzuje touhu a hýbá s člověkem, aby ověřil příslib, který sebou přináší, když se bude účastnit na životě křesťanské komunity. «Starobylá církev po konci apoštolského času vyvinula jako církev relativně zredukovanou misionářskou aktivitu, neměla žádnou vlastní strategii pro zvěstování víry pohanům a [...] přesto se však její doba stala obdobím velkého misionářského úspěchu. Konverze starobylého světa ke křesťanství

¹¹¹ L. Giussani, *L'opera del movimento. La Fraternalità di Comunione e Liberazione (Dílo hnutí. Fraternalita Comunione e Liberazione)*, San Paolo, Cinisello Balsamo (MI) 2011, str. 216.

nebyla výsledkem plánované akce, ale plodem zkoušky víry ve světě, jak se činila viditelnou v životě křesťanů a v komunitě církve. Lidsky řečeno misionářská síla starobylé církve nebylo nic jiného než skutečné pozvání od zkušenosti po zkušenost. Komunita života církve zvala k účasti na tomto životě. [...] Pouze spleť mezi pravdou v sobě koherentní a zárukou v život této pravdy může dát zazářit oné evidentnosti víry, kterou očekává lidské srdce; pouze skrze tyto dveře Duch svatý vstupuje do světa.»¹¹²

Nihilismus / tělesnost: toto jsou pojmy, které definují naši dnešní situaci; a nejen dnešní ale situaci vždy, protože nihilismus, o kterém mluvíme, není kontingenčním fenoménem, je neustálou možností lidské duše, i když se v jiných epochách k jeho označení používala jiná slova. Na nihilismus, tedy na nicotu, která nás prostupuje a jíž jsme neustále pokoušeni podlehnout, nemohou odpovědět pouhé proslovy, pravidla, roztržitosti, protože nejsou schopny nás přitáhnout, doopravdy získat naše lidství. Toto vysvětluje naléhání papeže Františka ohledně nebezpečí zredukovat křesťanství na gnosticismus nebo na pelagianismus.¹¹³ Na nihilismus, na prázdno po smyslu může odpovědět pouze tělo, pohled vtělený do jedné osmdesátileté řádové sestry nebo do jednoho přítele, včera jako dnes. «Pouze Kristus si bere k srdci vše z mého lidství.»¹¹⁴ Buď dnes konám zkušenost přítomnosti, která si bere k srdci vše

¹¹² J. Ratzinger, *Guardare Cristo (Dívat se na Krista)*, Jaca Book, Milán 1989, str. 31.

¹¹³ Srov. Papež František, Apoštolská exhortace *Evangelii gaudium (Radost evangelia)*, 94.

¹¹⁴ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo (Tvořit stopy v historii světa)*, cit. dílo, str. 8.

z mého lidství, nebo v hloubi neexistuje východisko, protože ani proslovy, ani etika, ani rozptýlení, kterým rovněž disponujeme, nemohou vyvolat onu plnost, kterou z hloubi mého bytí očekávám.

Bez zkušenosti tohoto “zmocnění se” mého já není křesťanství; není křesťanství jako událost, tedy podle své prvotní přirozenosti, a není tedy možnost změny způsobu jak vnímat a jednat s lidmi a s věcmi, není *metanoia* (*změna smýšlení*) a není opravdová náklonnost. «Aby se Bůh dal poznat, vstoupil do života člověka jako člověk podle lidské formy tak, že myšlenka, představivost a afektivita člověka byly jakoby Jím “zablokovány”, přitáženy. Křesťanská událost má formu “setkání”: lidského setkání v banální realitě všech dní.»¹¹⁵ Pro člověka neexistuje nic srozumitelnějšího, nic jednoduššího k pochopení události, jež má formu setkání. Je tedy pochopitelné, proč papež František často znovu nabízí větu z *Deus caritas est* (*Bůh je láska*): «Neunavím se v opakování oněch slov Benedikta XVI., které nás vedou k jádru evangelia: “Na začátku křesťanského bytí není etické rozhodnutí nebo velká idea, ale setkání s událostí, s Osobou, která dává životu nový horizont a s ním rozhodující směr».¹¹⁶ Toto je Boží metoda, je to metoda, kterou si Bůh zvolil, aby vytrhl člověka – mě, tebe, každého z nás – z nicoty, z nemožnosti naplnit se, z podezření, že všechno končí v nicotě, z melancholického zklamání nad sebou, od jednoduchosti k rezignaci a k zoufalství. «Vše v našem

¹¹⁵ *Tamtéž*, str. 36.

¹¹⁶ Papež František, Apoštolská exhortace *Evangelii gaudium*, 7.

životě, dnes jako v Ježíšově době, začíná setkáním.»¹¹⁷

Bůh se stal tělem a přebývá mezi námi: toto je křesťanství; ne především nějaká doktrína, morálka, ale Jeden přítomný člověk, tady a teď. Zbytek – doktrína, morálka – přijde poté. «To, co vše učinilo [tedy Bůh, původ, určení, smysl života] se identifikovalo s dočasností těla, identifikuje se [ještě] s dočasností těla, činí se slyšitelným a hmatatelným s dočasností těla»,¹¹⁸ těla lidí jako jsi ty a jako já; těla křehkého, plného omezení, ale které bylo uchopeno a učiněno odlišným. Jestliže nás křesťanství fascinovalo, jestliže jsme přilnuli k určité realitě, je to proto, že jsme viděli lidi, kteří byli angažováni s věcmi všech odlišným způsobem, s radostí a pokojem – i když v bolesti a v námaze – po kterých jsme toužili pro nás, s nezištností a pozitivitou pohledu, i tváří v tvář těm nejtěžším a rozporuplným okolnostem, že jsme se přistihli, že “závidíme”; osoby “zasazené”, změněné křesťanskou událostí – která i pro ně měla formu setkání –, svědkové novosti života, jež znepokojuje v lidském smyslu okolí kolem nich. Původ takového zneklidnění je dobře popsán ambrosiánskou liturgií: «Učiním evidentní mou přítomnost v radosti jejich srdce».¹¹⁹

Takže, všímá si Giussani, jestliže se Bůh v Ježíši stal tělem, k tomu «abychom pochopili Ježíše, je zapotřebí

¹¹⁷ Papež František, *Promluva k hnutí Comunione e Liberazione*, Svato-petrské náměstí, 7. března 2015.

¹¹⁸ L. Giussani, *La verità nasce dalla carne (Pravda se rodí z těla)*, Bur, Milán 2019, str. 115.

¹¹⁹ «*Populus Sion, ecce Dominus veniet ad salvandas gentes: et auditam faciet Dominus gloriam laudis suae in laetitia cordis vestri*» (Confrattorio IV. neděle adventní ambrosiánské, v *Messale ambrosiano. Dall'Avvento al Sabato Santo (Misál ambrosiánský. Od adventu po Bílou sobotu)*, Milán 1942, str. 78).

být v těle. Je to zkušenost, kterou nám dává pochopit Ježíš. Jestli se Bůh, Tajemství, stalo tělem, narodil se z útrob jedné ženy, není možné pochopit nic z tohoto Tajemství, jestliže nevyjdeme z materiálních zkušeností. Jestliže se k tomu, aby se dal pochopit, stal tělem, je potřeba vyjít z těla». A ještě: «Jestliže necháš stranou tělo, zničí se paradox: tato víra již nikoho nezajímá»,¹²⁰ stane se proslovem, stane se abstraktní, stane se etikou, návodem k použití, a již nás nepřitáhne. Pouze lidská zkušenost ti umožní objevit Kristovu přítomnost, pochopit, jaký je tvůj vztah s Ním.

4. K setkání s tím pravdivým stačí upřímná pozornost

Setkat se se současnou přítomností Krista je jednoduché: přítomnosti, které nás přitahují, které nám dávají zakusit korespondenci, o které jsme mluvili, jsou vzácné. Takže je jednoduché se s nimi setkat: Pro Petra, Zachea, Samařanku, Magdalénu to bylo jednoduché. Je to jednoduché, ale není to samozřejmé. Bylo to vidět i s Ježíšem. Pomysleme na pohoršení a na následný plynoucí odpor těch, kteří ho viděli jít domu k Zacheovi.

Co muselo být v Petrovi, v Zacheovi, v Samaritánce, v Magdaléně a v ostatních, kteří ho potkali, aby se setkali s Jeho novostí, s Jeho odlišností, s Jeho jedinečností? Upřímná pozornost, pohled otevřený dokořán. Vskutku, «poslední pravda je jako najít něco krásného na vlastní cestě: člověk jí vidí a uzná, když je pozorný.

¹²⁰ L. Giussani, *Si può (veramente?) vivere così? (Je možné (doopravdy?) takto žít?)*, Bur, Milán 2011, str. 481, 207.

Problém je tedy taková pozornost». ¹²¹ Ona je na dosah všech a to je osvobozující, protože vyprázdňuje pole od opakující se námítky, která skrývá neangažovanost s realitou života: «Já nejsem schopný, nejsem inteligentní, chybí mi prostředky k tomu, abych pochopil». K tomu, aby se člověk setkal s tím pravdivým, stačí pozornost.

Jasně, nikdy není jednoduché být pozorní, jako píše Simone Weil: «V naší duši je něco, co se vyhýbá opravdové pozornosti mnohem násilněji než se tělu hnusí námaha. [...] Pozornost spočívá v pozastavení vlastní myšlenky, v ponechání ji disponibilní, prázdné a propustné k předmětu». ¹²² Ale abychom nechali propustnou vlastní myšlenku k předmětu, abychom nebyli uzavřeni do vlastní míry, «abychom se otevřeli dokořán vůči totalitě faktorů, které jsou ve hře», ¹²³ je zapotřebí záblesk náklonnosti k sobě sama, záblesk zájmu k určení vlastní existence; Je to i záblesk skrytý v hloubi duše, který nám umožní akceptovat, že jsme milováni, “reagovat” na přítomnost, která potvrdí naše bytí a věnovat jí pozornost. Petr, Zacheus, Samaritánka, Magdaléna v sobě neutlumovali své lidství: v jejich pohledu byla žízeň, neklidné očekávání, i trpící, které vyvolala přítomnost onoho Člověka, a nechala je znovu rozoznat tím, že je obejmula, tím, že jim korespondovala.

Onen dokořán otevřený pohled byl jistě podnícen,

¹²¹ L. Giussani, *Il senso religioso (Náboženský smysl)*, cit. dílo, str. 45.

¹²² S. Weil, *Attesa di Dio (Očekávání Boha)*, Rusconi, Milán 1972, str. 75-76.

¹²³ L. Giussani, *Il senso religioso (Náboženský smysl)*, cit. dílo, str. 176. Autor si všímá: «Nícméně výchova svobody k pozornosti, tedy k otevření se dokořán směrem k totalitě faktorů, které jsou ve hře, a výchova k akceptování, tedy vědomé obejmutí toho, co přichází před oči, je zásadní záležitostí pro lidské kráčení». On tudíž klade také zásadní problém do *výchovy* svobody k pozornosti.

upomínán Ježíšovou výjimečnou přítomností, ale oni museli ono podnícení, ono upomínání následovat, nic se v nich neudálo magicky nebo mechanicky (to, co by se takovým způsobem přihodilo, by bylo pro lidství cizí).

Aby si člověk všiml přítomností, které přinášejí novost života, aby se s nimi setkal, je tedy zapotřebí pozornosti, citově angažovaného rozumu, živé lidskosti. Nemůže být pozornost, otevření se dokořán rozumu bez citové vibrace, bez zájmu. Pozorný pohled je vždy zaujatým pohledem. «Jestliže mě jedna určitá věc nezajímá, nedívám se na ni: jestliže se na ni nedívám, nemohu ji poznat. Abych ji poznal, potřebuji jí věnovat pozornost. Pozornost v latině znamená “být napjatý k...”. Jestli mě zajímá, zasahuje mě, budu vůči ní napjatý.»¹²⁴

5. Uznání, které se nazývá víra

Tato pozornost je tedy začátkem uznání přirozenosti toho, co máme před sebou. Vskutku, když se setkáme s přítomností s odlišnou lidskostí – když se přihodí, tam, kde se přihodí –, je těžké potlačit otázku ohledně přirozenosti toho, co vidíme. Tváří v tvář Ježíšově přítomnosti se v lidech, kteří ho slyšeli mluvit nebo ho viděli jednat, rodila otázka: «Kdo je tento člověk?». Divná otázka. Vzbuzovala jí Jeho neredukovatelná odlišnost. «Víš, odkud pochází, znáš jeho matku, jeho příbuzné, víš o něm všechno, ale moc, kterou onen člověk prokazuje, je natolik nepřiměřená, on je ve své osobnosti tak

¹²⁴ *Tamtéž*, str. 39.

velký a tak odlišný, že i otázka má odlišný smysl: ale kdo je tento člověk?»¹²⁵

Stejná otázka se v nás dnes rodí tváří v tvář přítomnosti lidí, se kterými jsme se setkali, které jsme poznali a se kterými jsme se stýkali, jichž jsme se stali přátelé: «Kdo jsi, proč jsi takový?». Otázka vyvstává kvůli výjimečnosti jejich přítomnosti, výjimečnosti, jež se v naší zkušenosti stává evidentní. Takovým způsobem se sděluje křesťanství, nyní jako tehdy. Dobře to říkal dopis od kamaráda padesátníka, který jsme právě citovali. Náhlý vznik otázky je vskutku příznačný pro stejný «závratný problém», který vyvstával u lidí, kteří měli co do činění s Ježíšem. Jak poznamenával papež František: «Svědectví vyvolává obdiv a obdiv vyvolává otázky v těch, kteří ho vidí. Druzí se ptají: jak to, že ten člověk je takový? Odkud mu přichází dar doufat, chovat se k druhým podle křesťanské lásky?».¹²⁶

Všichni se na tebe dívají se stejnou něžností? Všichni se na tebe dívají se stejnou nezištností? Všichni se na tebe dívají se stejnou vášní k tvému určení? Je vše stejné? Proto, když se člověk ocitá před odlišností bez srovnání – jako se spisovatel Mencarelli ocitl před řádovou sestrou – nemůže si neklást otázku: «Ale kdo je tento člověk?». Odtud, ohromený touto zpětnou reakcí, jež vyvolává nepotlačitelnou otázku, začíná ona cesta poznání, uznání, která se nazývá víra.

Podívejme se, jak se toto postupně ukáže u prvních

¹²⁵ Kristus společnost Boží pro člověka – Velikonoční plakát, 1982, *Comunione e Liberazione*.

¹²⁶ Papež František, *Senza di Lui non possiamo far nulla (Bez Něho nemůžeme konat nic)*, LEV, Città del Vaticano 2019, str. 37.

lidí, kteří potkali Ježíše. Pokusme se ztotožnit do jedné z mnoha scén v evangeliu, abychom se srovnávali s poznávací dynamikou, která vyvstává z vyprávění. Ježíš odchází s učedníky z regionu Cesaree. Během cesty se v určitém okamžiku zastaví a ptá se jich: «Za koho lidé pokládají Syna člověka?». Zaskočení, pokouší se o nějakou odpověď: «Jedni za Jana Křtitele, druzí za Eliáše, jiní za Jeremiáše nebo za jednoho z proroků». V tom okamžiku se otázka stává přímou a osobní: «A za koho mě pokládáte vy?». První odpoví Petr se svým vznětlivým způsobem v reakci: «Ty jsi Mesiáš, Syn Boha živého».¹²⁷ Jak mohl vyslovit ona slova? Petr neříká něco, co si myslel on, k čemu dospěl on, se schopností chápání svého rozumu; opakuje to, co slyšel říkat od samotného Ježíše. Nejsou to jeho slova, jeho vymoženosti. Jak to, že je opakuje? Co činí naprosto rozumným opakovat ta slova, i když si naplno neuvědomoval jejich význam? Jistota, ke které se Petr dostal o onom člověku, zkušenost, kterou učinil ve vztahu s ním, a která mu dala pochopit, že «Jestli nemohu důvěřovat tomuto člověku, nemohu důvěřovat ani sám sobě!».

6. Svoboda a důvěra

Proč Petr mohl – měl – důvěřovat Ježíšovi («jestli nedůvěřujeme tomuto člověku, nemůžeme důvěřovat ani našim očím»)? Je zapotřebí především zdůraznit, že my jsme tím víc schopni mít jistotu v druhého, čím víc jsme pozorní k jeho životu. Kdo mohl pochopit, že Ježíšovi bylo potřeba důvěřovat? Lidé, kteří ho násle-

¹²⁷ Srov. Mt 16,13-19.

dovali a byli s Ním, ne zástup, který se chodil nechat uzdravovat, ale neangažoval sebe sama v životním zapojení. Pouze v soužití a ve sdílení je množné nashromáždit nutná znamení k tomu, abychom získali jistotu o druhém, abychom tak došli s plnou rozumností k tvrzení: «Jemu mohu důvěřovat».

Ale inteligence znamená, jejich interpretace vyžaduje svobodu. Znamení “nenařizují” závěr, ke kterému přesto vedou. «Svoboda se odehrává v onom prostoru hry, který se nazývá znamení. [...] Znamení je událost, kterou je potřeba *interpretovat*.»¹²⁸ Takže tváří v tvář samotné Ježíšově osobě, byla mezi lidmi odlišnost interpretací. Tváří v tvář znamení vyplouvá na povrch svoboda.¹²⁹

Pro mnohé přítomnost svobody představuje námitku, jež je vnímaná jako něco, co ztěžuje život nebo co oslabuje pravdu závěru, ke kterému dospívá.

V pokusu objasnit jednomu mému mladému příteli to, že nejen že nemůžeme šetřit svobodu, ale že tato je pro nás dobrem, jsem mu nabídnul jeden příklad. «Představ si – jsem mu řekl – že tím, že si strávil několik let s tvou dívkou a měl jsi spoustu znamení toho, že jste jeden pro druhého dobrem, se rozhodneš, že se jí explicitně zeptáš: “Chceš si mě vzít?” Kdybys to udělal, neměl bys při tom obavy?» Odpoví: «Myslím, že ano». «Jak to – mu namítnu já – když by pro tebe již bylo vše jasné?» «Protože mi může říci ne», ihned odvěti. «Takže ty bys měl obavy, protože nevíš, jestli všechna ona znamení budou stačit tvé dívce k tomu, aby ti řekla

¹²⁸ L. Giussani, *Il senso religioso (Náboženský smysl)*, cit. dílo, str. 171.

¹²⁹ Sulla libertà nell'atto di fede (O svobodě v aktu víry), srov. DS 3035.

ano, protože jsi vystavený “její” interpretaci znamení, tedy její svobodě. Je to tak?» «Ano», potvrdí mi. V té chvíli jsem se ho zeptal: «Byl bys raději, kdyby vše bylo mechanické, automatické, tak aby jsi nepodstupoval riziko její svobody, aby sis ušetřil obavy, nebo by se ti líbilo riskovat, aby ti řekla ano svobodně?» A on: «Bezpochyby bych preferoval, aby mi to řekla svobodně». Dodal jsem: «A ty si snad myslíš, že Bůh má menší vkus než ty? I Bůh preferuje člověka, který mu říká “ano” svobodně». Nedávno to připomněl papež František: «Jak reaguje Ježíš? [...] On respektuje, respektuje naši vlastní situaci, nejde dál. [...] Pán nezrychluje krok, jde stále naším krokem, [...] čeká, až my uděláme první krok».¹³⁰ To neznamená, že nám On nedává znamení – všechna znamení, která potřebujeme – ale my, tváří v tvář znamení, zůstáváme svobodní. Bůh nás stvořil svobodnými a nějakým způsobem se podřídil tomuto rozhodnutí naší svobody, protože není srovnání mezi jedním ano, které člověk vysloví svobodně a tichým souhlasem bez vědomého výkonu svobody. Končil jsem: «Kdyby to nebyl plod její svobody, její “ano” by nemohlo v tobě vyvolat žádnou explozi radosti».

Jak je rozhodující uvědomit si, že naše svoboda není nějakou komplikací, ale darem!

Svoboda je tedy angažovaná do oné interpretace znamení, která nám umožní dosáhnout s plnou rozumností jistoty, že druhému mohu důvěřovat. Je to tato důvěra, kvůli které Petr učinil svými slova, která slyšel říkat od Ježíše. Víra není vrhnout se do propasti, čin vykonaný bez jakékoliv rozumnosti. «Víra je uzнат jako pravdivé to, co jedna historická Přítomnost říká

¹³⁰ Papež František, *Homílie v Santa Marta*, 26. dubna 2020.

o sobě.» «Jeden Člověk o sobě řekl něco, co druzí akceptovali jako pravdivé a co nyní, kvůli výjimečnému způsobu, jakým se ke mě onen Fakt ještě dostává, akceptuji i já. Ježíš je člověk, který řekl: “Já jsem Cesta, Pravda, Život”. [...] Být pozorní k tomu, co dělal a říkal onen člověk, tak abychom následně řekli: “Já tomuto Člověku věřím”, přilnout k Jeho přítomnosti potvrzujíc jako pravdu to, co on říkal, toto je víra. Víra je aktem rozumu pohnutá výjimečností jedné Přítomnosti, která vede člověka, aby řekl: “Tento člověk, který mluví je hodnověrný, neříká lži, akceptuji to, co říká”.»¹³¹ Jak říká Katechismus, «”věřit” se proto vztahuje ke dvěma věcem: k osobě a k pravdě; k pravdě pro důvěru, kterou má člověk k osobě, jež ji dosvědčuje».¹³²

Víra je uznání “něčeho” – přítomnost božského v lidském –, co jde za schopnost porozumění, co by rozum sám nemohl definovat, a přece je uznáním plně rozumným, které vysvětluje to, co má před očima, zkušenost, kterou konám. Existuje, poznamenává Balthasar, «intimní spojení mezi vírou a zkušeností naplnění».¹³³

«Mít upřímnost v uznání, prostotu v akceptování a náklonnost přilnout k takové Přítomnosti, to je víra. Upřímnost a prostota jsou podobná slova. Být “proští” znamená dívat se jedné věci do tváře bez toho, aniž bychom přinášeli cizí faktory odvozené zvenku. [...] Je potřeba [...] se dívat na fakt, na událost s pro-

¹³¹ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo (Tvořit stopy v dějinách světa)*, cit. dílo, str. 34-35.

¹³² *Katechismus katolické církve*, č. 177.

¹³³ H.U. von Balthasar, *La percezione della forma. Gloria. Una estetica teologica (Vnímání formy. Gloria. Teologická estetika)*, cit. dílo, str. 119.

stotou, tedy je potřeba se dívat na událost pro to, co říká, pro to, co sděluje rozumu, srdci, bez toho, aniž bychom k hodnocení vkládali vnější faktory, které s ním souvisí.»¹³⁴ Je možné říci, že prostota je podřídí rozum zkušenosti, aniž bychom k němu vkládali něco vnějšího. V naší paměti zůstává vryt způsob, s jakým o tom Giussani mluvil před papežem na Svatopetrském náměstí v roce 1998: «Je to prostota srdce, to, co mi dávalo cítit a uznat jako výjimečného Krista, s onou jistou bezprostředností, jako se děje pro nenapadnutelnou a nezničitelnou zjevnost faktorů a okamžiků reality, které když vstoupí do obzoru naší osoby, zasáhnou až k srdci.»¹³⁵

¹³⁴ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo (Tvořit stopy v dějinách světa)*, cit. dílo, str. 41-42.

¹³⁵ *Tamtéž*, str. 8.

CESTA, KTERÁ TRVÁ CELÝ ŽIVOT

Když už se událo setkání, poté, co jsme učinili zkušenost, kdy jsme byli přitaženi, «zablokováni» přítomností s odlišným lidstvím, ve které jsme rozeznali – každý podle vlastní doby a vlastní historie – Kristovu přítomnost tady a teď, tím, že jsme v našem životě začali vidět její plody, se nám může zdát, že jsme to někam dotáhli, a tudíž můžeme přestat kráčet.

Musíme akceptovat, že věci se takto nemají. Setkání, které se neustále obnovuje a znovu děje, je neustálé otevírání se cesty, kterou nemůžeme přestat procházet. «Tento “fakt”, který nějakým způsobem vtrhnul, se stane výchozím bodem pro cestu [...]. To, co bylo dáno, se stane výchozím bodem hledání, práce, která není absolutně dynamikou vlastnění, nýbrž dřinou touhy, která se přestane učit.»¹³⁶

1. Nutnost cesty

Jakmile se zastavíme a myslíme si, že vlastníme to, co nám bylo dáno, těžkopádnost a vyprahlost zachvátí naše dny. Namísto květu najdeme v rukách suchou

¹³⁶ M. De Certeau, *Mai senza l'altro (Nikdy bez druhého)*, Qiqajon –Comunità di Bose, Magnano (Bi) 1993, str. 26-27.

trávu. Znovu vidíme nicotu prosakovat do struktury naší doby. A zůstáváme překvapení, zklamaní. Proč taková vyprahlost? Víc než kdy jindy v oněch okamžicích cítíme jako naše slova Etty Hillesum: «Moje srdce bylo znovu zmrazené a nechtělo se rozpustit: všechny kanály byly zablokované a můj mozek sevřený ve svěráku».¹³⁷

Co se nám děje? To, co Ratzinger říká o svatém Augustinu: «Když Augustin konvertoval v zahradě v Cassiciaco, chápal konverzi ještě podle schématu ctihodného učitele Plótínose a novoplatonských filosofů. Myslel si, že minulý život hříchu byl nyní definitivně překonán; konvertita by od teď byl naprosto novým a odlišným člověkem a jeho následná cesta by spočívala v neustálém výstupu směrem k stále čistším výšinám blízkosti Boha, něco jako to, co popsal Gregorio di Nissa v *De vita Moysis*: “Přímo jako těla, v okamžiku, kdy obdrželi impuls směrem dolů, se i bez dalších podnětů sami o sobě zřítí..., stejně tak, ale opačným směrem se duše, která se osvobodila od pozemských vášní, neustále zvedá nad sebe s rychlým stoupajícím pohybem... letem, který míří stále vzhůru“»¹³⁸ Bez toho aniž bychom kdy použili tato slova, i my častokrát vnímáme, možná aniž bychom si toho všimli, to, co se nám stalo – setkání, «konverze» – podle jinde vypůjčených schémat, vzdálení od toho, co žijeme. «Ale skutečná Augustinova zkušenost byla jiná: musel se naučit, že být křesťanem spíše znamená procházet stále namáha-

¹³⁷ E. Hillesum, «4 settembre 1941», *Diario. Edizione integrale* («4. září 1941», *Deník. Kompletní vydání*), cit. dílo, str. 153.

¹³⁸ J. Ratzinger, *Proslov jeho eminence kard. Josepha Ratzingera při příležitosti stého výročí smrti kard. Johna Henryho Newmana*, Řím, 28. dubna 1990.

vější cestou, se všemi vzestupy a pády. Obraz výstupu je nahrazen obrazem *trasy*, cesty, z jejíž namáhavých nesnází nás utěšují a podpírají okamžiky světla, které můžeme tu a tam obdržet. Konverze je cesta, cesta, která trvá celý život. Proto je víra stále *rozvojem* a právě proto zráním duše směrem k Pravdě, která „je nám důvěrnější než jsme sami sobě“.¹³⁹

Ratzinger formuluje tyto postřehy při příležitosti stého výročí smrti Johna Henry Newmana, aby zdůraznil ono odlišné a pravdivější pojetí konverze, která byla vlastní anglickému kardinálovi, nyní svatému: «Newman vyjádřil v myšlence rozvoje vlastní osobní zkušenost jedné nikdy nedovršené konverze, a tak nám nabídl interpretaci nejen cesty křesťanské doktríny, ale také křesťanského života. Charakteristickým znamením velkého učitele církve se mi zdá být to, že on neučí pouze svou myšlenkou a svými proslovy, ale také svým životem, neboť myšlenka a život se v něm prostupují a navzájem se determinují. Jestliže to je pravda, pak Newman doopravdy patří k velkým učitelům církve, protože se současně dotýká našeho srdce a osvětluje naši myšlenku».¹⁴⁰

Je zapotřebí udržet a využít cenný příspěvek obsažený v tomto Ratzingerově úryvku: «Konverze je kráčení, cesta, která trvá celý život»; «víra je stále *rozvojem*». S těmito slovy souhlasí Péguy ve své strhující próze: «Nic získaného není získané navždy. A to je samotná podmínka člověka. A je to ta nejhlubší podmínka křesťana. Představa věčného nabytí, představa nabytí definitivního a které již nebude zpochybněno je to, co je nejmíce

¹³⁹ *Tamtéž.*

¹⁴⁰ *Tamtéž.*

v rozporu s křesťanskou myšlenkou. Představa o věčné a definitivní nadvládě, a která již nebude zpochybněna, je to, co je nejvíce v rozporu s určením člověka, v systému křesťanské myšlenky».¹⁴¹ I křest, který taktéž do nás vkládá něco nezredukovatelně a definitivně nového tím, že označuje zlomový moment mezi předtím a poté, není nic jiného než začátek: začátek boje, který Kristus vede, aby si získal, jako *vir pugnator* (bojovník), naší existenci, aby se “jí zmocnil” a tak jí naplnil. Se křtem, «který volá člověka, aby pochopil a akceptoval, že bude součástí Kristovy události» – křest se v církvi «vždy jeví vázaný na víru: [...] apoštolové a jejich spolupracovníci» ho nabízejí «komukoliv, kdo věří v Ježíše»¹⁴² –, «se rodí odlišný člověk, odlišní lidé».¹⁴³

Ale takový «začátek datovaný v čase by mohl být i pohřbený pod silnou příkrývkou země nebo v hrobě zapomnění nebo ignorance», jako se to děje pro mnoho lidí. Když potkáme «živou křesťanskou společnost»¹⁴⁴, získáme povědomí o přínosu křtu, objevíme plody křtu v našem životě. A v náležení na životě této společnosti se v nás rozvine křestní milost.

Znovu je požadována cesta. I ten, kdo byl skrze gesto křtu zvolen, uchopen, se může opravdu «potopit v bahnitém oceánu světa: tím, že podlehne zapomnětlivosti, že nebude žít památku, která je vědomím přítomnosti Krista, opravdovou událostí v životě člověka».¹⁴⁵

¹⁴¹ Ch. Péguy, «Nota congiunta su Cartesio e sulla filosofia cartesiana», in Id., *Cartesio e Bergson*, Milella, Lecce 1977, str. 254-255.

¹⁴² *Katechismus katolické církve*, č. 1226.

¹⁴³ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo (Tvořit stopy v dějinách světa)*, cit. dílo, str. 79.

¹⁴⁴ *Tamtéž*, str. 80.

¹⁴⁵ *Tamtéž*, str. 83-84.

Tedy žádné přerušení cesty. Ale tato zjevnost, že konverze je cestou, která trvá celý život, a že víra je stále rozvojem, nás může vést k tomu, abychom podlehli, skoro aniž bychom si to uvědomili, pokušení: pokušení změnit metodu, tedy – tváří v tvář životu, jeho naléhavosti, jeho osobním a sociálním výzvám – nahradit jiným setkáním. Přesněji řečeno, pokušení je brát samozřejmě událost, brát samozřejmě víru a zaměřovat se na něco jiného: hledáme naplnění našeho života jinde a ne v události, která nás přitáhla. Proto Giussani píše: «"Událost" je [...] slovo, které je nejobtížněji chápáno a akceptováno moderní mentalitou, a tudíž i každým z nás [...]. To nejtěžší k akceptování je, že událost je to, co nás probouzí z nás samotných k pravdě našeho života, k našemu určení, k naději, k mravnosti».¹⁴⁶

Nakonec hledáme útočiště a oporu v něčem, co jsme vymysleli nebo udělali my, co by podle našeho názoru – i když toto zůstává implicitní – bylo schopnější čelit nicotě, která nás obklopuje a která do nás potají vniká.

Ale proč se rozhodneme, a po počátečním okouzlení se ocitáme ztraceni v boji, který nás někdy vyčerpává? Proč měníme metodu? Je zapotřebí udělat první připomínku. Volba, že se budeme místo na setkání zaměřovat na něco, co se nám zdá být námi více kontrolovatelné a také schopnější nás realizovat je silně, i když způsobem převážně neprojeveným, propagována a ulehčována mentalitou, která nás obklopuje a námi proniká. «Jsme ponořeni do "světské" reality, která je proti tomu, co se nám událo: ona potřebuje Kristovu

¹⁴⁶ *Tamtéž*, str. 30-31.

událost, potřebuje, aby o ní bylo svědčeno a aby byla žita, ale jako vědomí a přilnutí je radikálně cizí a v protikladu k nové osobnosti, k “novému stvoření”, jemuž Kristus dává počátek.»¹⁴⁷ Rozporuplnost mezi novostí, kterou uvedla Kristova událost, a historickým kontextem, ve kterém se nacházíme, neustále vyzývá křesťana, pokřtěného. Jak může nepodlehnout? Pouze díky konkrétní a neustálé přítomnosti Tajemství učiněného z masa, které se činí zakusitelným skrze křesťanskou živou realitu.

Daleko od takové konkrétní a neustálé přítomnosti Krista, který nás zapojuje prostřednictvím lidské preference («Zachee, slez rychle dolů ze stromu, půjdu k tobě domů»), každý z nás, i když přijal křest a v určitém okamžiku se setkal se společností církve, tváří v tvář svým vůlím zůstává sám, vydaný na milost silám a lichočkám moci, představám o naplnění, které mu jsou každý den podávány kontextem, který vědomě či nevědomě přijímá za své.

Pozor ale: jestliže je pravda, že bez přítomné vazby k neustálé společnosti Krista skrze lidské tváře, kterých On využívá, je těžké, jestli ne nemožné, nepodlehnout mentalitě, která nás obklopuje, je taktéž pravda, že být ponořeni do živé křesťanské společnosti automaticky nedává garanci od rizika podlehnutí pokušení nahradit událost, se kterou jsme se setkali jinou událostí, vkládat do druhého vlastní naději, znovu si představovat cestu plnosti počínaje vlastními zdroji. Toto je pokušení dnes jako na začátku a bude pokušením během celé historie a podlehnutí jemu je to, v čem v hloubi spo-

¹⁴⁷ *Tamtéž*, str. 83.

čívá «hřích». Svým způsobem si toho všímá Maríá Zabrano obračejíc pohled k počátku: «Jestliže se řídíme posvátným vyprávěním z Genesis (z První knihy Mojžíšovi), on [Adam] podlehl slibné svůdnosti budoucnosti – “Budete jako bozi” – ne kvůli žízni po štěstí, ale naopak tím, že se vyhnul štěstí, které ho zaplavovalo, aby šel hledat pouze svůj výtvor, něco, co udělal on a aby nemusel kontemplovat to, co se mu nabízelo, aby unikl čisté přítomnosti bytí, jejichž znal jméno, ale ne tajemství».¹⁴⁸

Každý je volán, aby se díval na to, co se děje v osobním a komunitním životě, když se následuje pokušení nahradit novost stvořenou Tajemstvím, které se stalo tělem, se stvořením pouze naším, s něčím, co jsme učinili my.

2. Pokušení potvrzování sebe sama

Jeden pohled na historii, která vzešla z charismatu darovanému donu Giussasni, se může ukázat jako cenný k pochopení faktorů, které vstupují do hry na křesťanské cestě.

V určitém historickém okamžiku, v letech následujících po roce 1968, uprostřed neustálých nátlaků, které přicházely z kulturního, sociálního a politického kontextu a které jsou v určitém smyslu podobné, jakým jsme vystavováni dnes, Giussani přesným způsobem popsal pokušení, o kterém mluvíme. Jsme v roce 1975, ale postřehy, které adresuje skupině dospělých z Milá-

¹⁴⁸ M. Zambrano, *Chiari del bosco*, Bruno Mondadori, Milán 2004, str. 71.

na shromážděných v sále konzervatoře kvůli obvyklému zahajovacímu dni,¹⁴⁹ platí pro nás stejně tak dnes.

Giussani odsuzuje v realitě hnutí CL «postupné zmenšování» – vyprahnutí zkušenosti, ztrátu, trápení – a připisuje to «nedostatku metody, nedostatku pozornosti». Jak chápat tento nedostatek metody a pozornosti? On spočívá ve skutečnosti, že «jádro záležitosti, kořen, ze kterého vše vychází, pramen energie a inteligence, je jakoby brán samozřejmě, již není živěn, strážěn, již mu naše pozornost a vůle nepomáhá, takže je to jako by pomalu směřoval k vytracení, k tomu, aby se stal abstraktním. Běda v životě jako je ten křesťanský, když jakýmkoliv způsobem bereme samozřejmě to, co je neustálým původem naší tváře, naší osobnosti, našeho světla a naší síly!».¹⁵⁰ Když bereme samozřejmě pramen, tedy událost, která se přihodila, ona se právě přemění do jakéhosi apriori, které je odloženo do šuplíku; bereme samozřejmě událost, a pak čelíme realitě počínaje našimi vlastními plány a vlastními interpretacemi. Událost přežije jako známá a i používaná kategorie, ale ne jako životní kořen poznání a činu. Nevychází se z křesťanské události, ani se od ní neočekává uspokojení, tedy korespondenci s původními požadavky srdce: ta se hledá ve vlastním uskutečnění, ve vlastní schopnosti budovat, ve vlastním potvrzování. V tom se děje – necitelně – změna metody, o které jsme se zmiňovali výše.

¹⁴⁹ Odkazuje se na tradiční setkání na začátku akademického roku přívrženců hnutí Comunzione e Liberazione, po letní pauze.

¹⁵⁰ FCL, *Audiovizuální dokumentace, Zahajovací den CL, Milán, 14. září 1975.*

Giussani tedy identifikuje nedostatek metody a pozornosti ve «vážné převaze expresivnosti, v převaze hledání vyjádření, ať už osobním či kolektivním», v pronásledování «naturalisticky intenzivního vyjádření. Cítíme nutnost, aby instinktivnost, požadavky, potřeby, které zaplňují náš osobní život, kterých si všímáme v kolektivním životě, byly uspokojeny, s privilegiem, s velmi nebezpečnou nadvládou v tom, co ustanovuje neustálou stravu našeho lidského a křesťanského kráčení». Takže převládá hledání vlastní expresivnosti na úkor oné události, která vstoupila do života, a která se dokonce jevila jako původ lidské novosti, nové inteligence a afektivity.

Kde je kořen problému? Giussani odpovídá bez váhání: potvrzení sebe sama jako cíl a poslední obzor jednání. «Hodnotu, kterou následujeme, když chodíme do kostela nebo bojujeme v továrně, ve škole nebo na univerzitě, když jsme sami a když jsme spolu, je to potvrzení sebe sama podle aspektu, který zajímá (bude to afektivita, bude to kulturní chuť a zvědavost, bude to vlastní schopnost, kterou chceme vyjádřit, bude to sociální a politická vášně). Toto je centrální bod záležitosti: hodnota, kterou následujeme, jednotlivě nebo spolu, se mi zdá být převážně definována nutností a nárokem, úzkostí potvrzení nás samotných, podle toho nakolik nás to zajímá a podle toho, co cítíme jako zajímavé pro nás.»¹⁵¹ Je potřeba poznamenat, že

¹⁵¹ FCL, *Audiovizuální dokumentace, Zahajovací den CL, Milán, 14. září 1975. Tolstoj nám co se toho týče nabízí duchaplnou parafrázi evangelia: «Hleďte [...] v první řadě Boží království a Jeho spravedlnost a budete mít jako přebytek všechny tyto věci. A my naopak hledáme všechny tyto věci, a zjevným způsobem je nenalezneme» (L. Tolstoj, *Resurrezione (Vzkříšení, cit. dílo, str. 573).**

Giussani nemluví k lidem, kteří si zvolili, že budou následovat jiné cesty, ale k lidem, kteří se angažovali s křesťanskou zkušeností, kterou on sám vyvolal, a kteří velkoryse investují čas a energii do různých sfér svého úsilí. A to činí jeho postřeh ještě zajímavějším, poněvadž se netýká “druhých”, ale “nás”, tedy lidí, kteří žijí křesťanskou nabídku, která je přitahovala.

Ve své poslední knize, která právě vyšla, Giussani objasňuje citlivý bod v rámci jedné alternativy: «Místo toho, abychom potvrdili bytí, realitu ve své celistvé, celkové pravdě, ve svém úplném, vyčerpávajícím určení, jsme determinováni starostí potvrdit sebe sama». A ještě: «My klademe naději do nějakého našeho plánu: toto je hřích, klást naději do nějakého našeho plánu».¹⁵² A toto je naše neustálé pokušení. Kvůli jedné divné a hluboké slabosti a zároveň kvůli domněnce, které člověk podléhá, se člověk, tedy každý z nás, odlučuje od toho, co mu dává žít, bere to samozřejmě – což je způsob, jak to popírat – a potvrzuje sebe sama. On se zaměřuje na sebe a «upírá pozornost a touhu do speciálních a omezených věcí. Původní určení, to, pro co je člověk stvořen, bylo svévolným způsobem svobody pozměněno; lidé tak tíhnou k určitému detailu, který když se odpojí od všeho, je ztotožňován s cílem života. Zkušenost žitá každý den je, že lidé tíhnou k identifikování totality života s něčím částečným a omezeným. A vyjít z této částečnosti není v našich rukách: nikdo z nás se sám nedokáže navrátit k pravému pohledu na realitu».¹⁵³

¹⁵² L. Giussani, *Un avvenimento nella vita dell'uomo (Událost v životě člověka)*, Bur, Milán 2020, str. 187, 27.

¹⁵³ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo (Tvořit stopy v dějinách světa, cit. dílo, str. 31-32.*

Pronásledování potvrzení nás samotných však nevede k plnosti a uspokojení, které se zdá, že nám slibuje, neosvobodí nás z nicoty. Jak jsme si všimli, naše proslovy a naše úsilí jsou nedostatečnými, sterilními pokusy. Naopak s veškerým naším činěním «nadměrně roste nespokojenost».¹⁵⁴ V hříchu spočívá pokání, to, které Dante nazývá «zákon odplaty» pro něž «je člověk trestán právě skrze chybu, kterou udělal». Vskutku «hledání potvrzení sebe sama v jednom nebo v jiném detailu, který nás více zajímá, vždy přináší jako výsledek větší rozpaky. A tento přístup, který privileguje potvrzení sebe sama, chuť vyjádřit se, chuť vlastní expresivnosti, vše zničí»¹⁵⁵

Nikdy jsme tolik jako v této době poznamenané koronavirem neviděli omezení určitého způsobu, jak být v realitě, a jak je patetické vkládat naději do vlastní expresivnosti. Graham Greene píše: «Vyjádření sebe sama je něco krutého a egoistického. Šírá vše, i “Já”. Nakonec zjistíme, že nemáme ani “Já” k vyjádření. Již není nic, co by mě zajímalo»¹⁵⁶ «Kdo se soustředí na sebe sama, na vlastní dobrotu nebo inteligenci, na úzkost nebo přesvědčení, že má pravdu, skončí tak, že již nevnímá realitu ve své nevyčerpatelné a tajemné al-

¹⁵⁴ FCL, *Audiovizuální dokumentace*, Zahajovací den CL, Milán, 14. září 1975. Píše Dostojevskij, v *Bratři Karamazovi*: «Každ člověk [dnes] chce v sobě sama zakusit plnost života; ale všechna jeho úsilí naopak nedosáhnou plnosti života, ale spíše sebedestrukce, poněvadž místo toho, aby člověk naplno realizoval vlastní bytí, se uzavře do té nekompletnější izolace.» (F.M. Dostojevskij, *Bratři Karamazovi*, první vydání, Garzanti, Milán 1981, str. 421).

¹⁵⁵ FCL, *Audiovizuální dokumentace*, Zahajovací den CL, Milán, 14. září 1975.

¹⁵⁶ G. Greene, *Un caso bruciato (Vyhaslý případ)*, Mondadori, Milán 1984, str. 78.

teritě. Tak jako jediné nadšení, které je možné zakusit v životě, je nadšení mít pravdu, uspokojit se; jistě ne překvapení kvůli tomu, co se děje, kvůli realitě, která mluví k člověku, kvůli radosti z bytí.»¹⁵⁷ Zaměřování se na sebe sama činí hluchými k realitě, k její nevyčerpatelné a tajemné alteritě, proměňuje život v dusivou bublinu.

To, z čeho si myslíme, že získáme uspokojení, nás vede k nihilismu; privilegovat potěšení vlastní expresivnosti vše ničí, tedy vše redukuje na nulu. Ale proč? Protože jde proti zákonu lidského naplnění. «Zákon života je ten, který řekl Pán: “Kdo hledá sebe sama, ztratí se, a kdo akceptuje, že se ztratí, nalezne se. Kdo akceptuje, že se ztratí pro Mě, znovu se nalezne”. Toto je koncept “obrácení”.»¹⁵⁸

3. Obrácení. Neustále obnovovat víru

Zde je tedy alternativa, kterou ukázal Giussani: «Ne vyjádření sebe sama, ale obrácení sebe sama. Ne veřejné, kulturní, politické vyjádření hnutí, ale obrácení hnutí. Toto je to slovo! V Božím plánu a podle jeho času je tomuto obrácení také zajištěna – jako zpívali všichni proroci pro Izrael za podmínky, že zůstane

¹⁵⁷ L. Giussani, *Un avvenimento nella vita dell'uomo (Událost v životě člověka)*, cit. dílo, str. 139. Ve stejném duchu de Lubac píše: «Myslíme si, že jsme osvíceni a již neumíme rozlišovat to podstatné. Již nedokážeme objevit, čerstvě vypučených, možná kolem nás, tisíce invencí Ducha svatého, stále stejný a stále nový» (H. de Lubac, «Le nostre tentazioni nei confronti della Chiesa» (Naše pokušení vůči církvi), Taktéž v, *Meditazione sulla Chiesa (Meditace o církvi)*, cit. dílo, str. 200).

¹⁵⁸ FCL, *Audiovizuální dokumentace, Zahajovací den CL, Milán, 14. září 1975.*

věrný – Boží odměna na tomto světě: “Všechny národy přijdou k Tobě”». ¹⁵⁹

To, co nám zajistí «odměnu», stonásobek zde na zemi je «obrácení» k události Krista – ve všech smyslech, i jako historický dopad –, ne nárok vlastního plánu, namáhavé hledání vlastní expresivnosti, potvrzení sebe sama. Ale toto je přesně bod, kde uklouzáváme: neboť víra, setkání, se nám mnohokrát zdají být příliš křehké a nezdají se nám dostatečné k tomu, abychom získali uspokojení a dopad, po kterých toužíme, ke kterým aspirujeme, tak jako si je představujeme, tak necháváme za zády setkání a zaměřujeme se na naši iniciativu. Tolstoj využívá tohoto přístupu a jeho následků: «Myslel si, [...] že věří: ale mezitím s veškerým bytím [...] měl vědomí, že tato víra, byla něco absolutně “neadekvátního”. A toto způsobovalo, že jeho oči byli stále smutné». ¹⁶⁰

Takže, jestliže Bůh, význam všeho, se stal člověkem, a jestli tato událost přetrvává v historii, zůstává soudobou s životem každého z nás, pro člověka, který ji uzná, by se vše mělo točit kolem ní. «Setkání, které započalo naši cestu, má stejné charakteristiky, je definitivní a totalizující, tak, že všechny detaily historie, které prožíváme, jsou jeho součástí.» Kristus souvisí s celým životem a se všemi jeho konkrétními aspekty. «Obsah

¹⁵⁹ *Tamtéž*. K této věci poznamenává De Lubac: «Když už v církvi nedokážeme vidět nic jiného než její lidské zásluhy, když už jí nepovažujeme za nic jiného než za prostředek, ať už jakkoliv vznešený, s ohledem na konec času, když už v ní nedokážeme objevit, i když zůstaneme vágně křesťany, v první řadě tajemství víry, již ji absolutně nechápeme» (H. de Lubac, «Svatost Ježíše Krista», Taktéž v, *Meditace o církvi*, cit. dílo., str 145).

¹⁶⁰ L. Tolstoj, *Resurrezione (Vzkříšení)*, cit. dílo, str. 368-369.

víry – Bůh se stal člověkem, Kristus mrtvý a vzkříšený –, který vyvstává v setkání, tudíž v určitém bodu historie, objímá všechny její okamžiky a aspekty, které jsou jako z nějakého víru přineseny do onoho setkání a musí jim být čeleno z jeho pohledu, dle lásky, která z něho pramení, podle možnosti užitečnosti k vlastnímu určení a k určení člověka, který označuje.»¹⁶¹

K zdůraznění takové totalizující povahy Giussani používá rozdíl mezi okruhem/místem a formou.

«Setkání učiněné pro svou totalizující povahu se v čase stává opravdovou formou každého vztahu, opravdovou formou, se kterou se dívám na přírodu, na sebe sama, na druhé, na věci. Jestli je setkání totalizující, stane se formou a ne jednoduše okruhem/místem vztahů: setkání neustanovuje pouze společnost jako místo vztahů, ale je formou, se kterou jsou vztahy chápány a prožívány.»¹⁶² To znamená, že pohled na každý detail reality, na každou vrásku existence, je formován oním setkáním. Vše je možné žít s neočekávanou intenzitou a důstojností, i když bychom se ocitli v donucené situaci. Není to “literatura”, je to prožitá zkušenost. Píše Etty Hillesum sedíc na dřevěné lavici v koncentračním táboře ve Westerborku: «Zde se člověk naučí velmi mnoho. Například, že život je velmi odlišný od toho, jak ti ho popisují dějepisné knihy, a že žít je dobrem kdekoliv, i za ostnatým drátem a v chatrných boudách, jestliže je žít s nutnou láskou vůči druhým a vůči životu».¹⁶³

¹⁶¹ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo (Tvořit stopy v dějinách světa)*, cit. dílo, str. 40.

¹⁶² *Ivi*.

¹⁶³ E. Hillesum, *Lettere (Dopisy)*, Adelphi, Milán 2013, str. 182-183.

V hloubi, mnohokrát bez toho, aniž bychom si to sobě sama přiznali, myšlenka, která v nás panuje, je skepticismus vůči dopadu setkání a víry, vůči efektivnosti iniciativy Tajemství ve světě. «Ponížená» Boží metoda, jak jí definuje Benedikt XVI., se nám zdá být příliš ponížená: «Pro tajemství Boží je vlastní jednat poníženým způsobem. Pouze velmi pomalu On buduje ve velké historii lidství *svou* historii. Stává se člověkem, ale takovým způsobem, aby mohl být od současníků, od autoritativních sil historie ignorován. Trpí a umírá a jako Vzkříšený se chce dostat k lidství pouze skrze víru svých, kterým se zjevuje. On neustále poníženě tluče na dveře našich srdcí a když mu otevřeme, pomalu nás učiní schopnými “vidět” [...] Není snad právě toto božský styl? Nepřemáhat s vnější mocí, ale dát svobodu, darovat a podnítit lásku».¹⁶⁴ Pro onen skepticismus tedy preferujeme, i aniž bychom to přiznali – ale je to vidět na způsobu, s jakým se pohybujeme –, nahradit nebo “příspěchat na pomoc” události, Božímu způsobu, jak se zjevit a jednat, jeho stylu, s našimi plány, s naší aktivitou. Když takto jednáme, explicitně nepopíráme Krista, ale necháváme ho ve svatostánku, ve výklenku prověřených předpokladů: bereme samozřejmě pramen, odosobňujeme ho a přetváříme ho do nějaké inspirace, která ospravedlňuje to, co si myslíme a chceme my, potvrzení sebe sama.¹⁶⁵ A proto nás Giussani zve k osobnímu a společnému obrácení.

¹⁶⁴ J. Ratzinger – Benedikt XVI., *Gesù di Nazaret. Dall'ingresso in Gerusalemme fino alla risurrezione (Ježíš Nazaretský. Od vstupu do Jeruzaléma po zmrtvýchvstání)*, LEV, Vatikán 2011, str. 306.

¹⁶⁵ Srov. při příležitosti Kongregace pro nauku víry, *Dopis Placuit Deo* biskupům katolické církve ohledně některých aspektů křesťanské spásy, 2.

Obrácení! O co se jedná a proč je toto otázka? «Obrátit se znamená neustále obnovovat víru a víra znamená uznat jeden fakt, fakt, který se stal, velká událost, která zůstává mezi námi. Kdo měl víru před dvěma tisíci lety? Ti, ať už jich bylo málo nebo hodně, kteří v onom Člověku rozeznávali přítomnost Někoho velkého, nadpřirozeného. Něco, co nebylo vidět, jako byl vidět On, ale co v Něm bylo evidentní, protože “Nikdo neumí mluvit a dělat věci, které říkáš a děláš Ty, jestli Bůh není s ním”, říkal Nikodém Ježíšovi. Obnovovat víru tedy znamená neustále obnovovat vědomí a přilnutí k Tajemství, které je mezi námi, k události, která je v nás a mezi námi: v každém z nás, kvůli Křtu; a mezi námi, tedy jako část Boží církve.» Jestli se toto obrácení stane doopravdy «projektem našeho života, pak budeme mnohem více schopni být připraveni, disponibilní a schopní ve všech úkolech, které si po nás historie bude den po dni vyžadovat».¹⁶⁶ Giussani pokračuje a podrobně vylichuje: neustále obnovovat víru znamená «obnovovat víru jako inteligenci a jako poslušnost». Zde jsou dvě dimenze víry – inteligence a poslušnost – na které se musíme pozorně dívat.

Začněme s první. «Událost, která je ve mně a mezi vámi, mezi námi, je inteligence, která ji vnímá. Víra je vskutku gestem inteligence», ale inteligence «hlubší a větší než je běžná inteligence přirozeného rozumu, protože prostupuje úroveň věcí, v níž věci získávají svou konzistenci a svůj význam. Obnovit víru jako inteligenci znamená neustále uznávání faktu, který je mezi námi: “My všichni, kteří jíme onen Chléb jsme

¹⁶⁶ FCL, *Audiovizuální dokumentace*, Zahajovací den CL, Milán, 14. září 1975.

jedno. Každý jste údem druhého, tudíž nesete břemena druhého”».¹⁶⁷

Ptám se: jak ale dnes ale můžeme mluvit ve světě, ve kterém jsme, s veškerými vymoženostmi a rozvoji, které ho charakterizují, s veškerým skepticismem a předsudky, které ho znehybňují, o věcech, na které poukážeme? S jakou autoritou je můžeme říkat? Pouze s autoritou života, zkušenosti, tedy pouze když v nás roste nové vědomí sebe sama, a tudíž nový, lidštější způsob, jak být v situacích všech. Jak zdůrazňuje Berdjaev, «spirituální osvobození se uskutečňuje ne s přechodem k abstrakci, nýbrž s konkrétností [...], je to vítězství nad mocí cizosti».¹⁶⁸ A dále, jak můžeme říci se slovy Giussaniho: «Hle, my tvoříme místo, kde vznešené úsilí člověka směrem k osvobození nalezne více naplnění»? Jak můžeme říci tyto věci, «jestli božská realita, tajemství Krista, který je mezi námi a v nás, není neustále udržováno přítomné, jestliže není obsahem nového vědomí sebe sama?». Nové vědomí sebe sama «je doopravdy jiný způsob, jak vnímat sebe sama, je to jiný způsob, jak vnímat přítomnost druhého, kdo je druhý, a jaký je můj vztah s ním. “My všichni jsme jedno, tudíž každý jste údem druhého: neste tedy každý břemena druhého”. Dokud se toto nestane plánem každého rána, programem každého dne, co tady ale děláme [na světě]? Náš postoj tváří v tvář světu se okamžitě stane proslovem mezi druhými, ideologií mezi druhými a x-tým zklamáním vrženým do tváře člověka».¹⁶⁹

¹⁶⁷ *Tamtéž.*

¹⁶⁸ N. Berdjaev, *Schiavitù e liberta dell'uomo (O otroctví a svobodě člověka)*, Bompiani, Milán 2010, str. 627.

¹⁶⁹ FCL, *Audiovizuální dokumentace, Zahajovací den CL, Milán, 14. září 1975.*

Druhé slovo, které použil Giussani k označení obrácení, neustálého obnovování víry je «poslušnost». Jedná se tedy nejen o víru jako inteligenci, jako «vnímání novosti, která je v nás a mezi námi, ale také jako poslušnost k této uznané, vnímané realitě, v nás a mezi námi, k této jednotě s tajemstvím Krista, kterou já jsem a vy jste, k této jednotě mezi mnou a vámi. Jednota krve, kterou matka zajišťuje, je méně hluboká a definitivní než tato, jak řekl Pán tenkrát, když procházel davem a jeden člověk mu řekl: “Mistře, je zde tvoje matka a tvoji bratři”. “Kdo je má matka a kdo jsou mí bratři a moji příbuzní? Ten, kdo koná vůli Otce, to je matka, bratr i sestra”». ¹⁷⁰

Vrátíme se přesněji k tomuto slovu – poslušnost – na konci naší cesty.

Ptejme se nyní: jaké je ověření toho, že *víra* jako *uznání*, jako inteligence novosti, která je v nás a mezi námi, ajako *poslušnost* k této uznané realitě, k «naší jednotě v onom člověku Kristu», ¹⁷¹ jsou v tobě a ve mě skutečné? Jaké je ověření obrácení? Tímto ověřením je nové lidství, předvoj konečného štěstí.

Je to zkušenost, o které svědčil svatý Pavel ve svých dopisech. «Zdá-li se někomu jinému, že může spoléhat na vnější věci, já tím víc: obřezán osmého dne, z rodu izraelského, z pokolení Benjamínova, Hebrej z Hebrejů; jde-li o zákon – farizeus; jde-li o horlivost – pronásledovatel církve; jde-li o spravedlnost podle zákona, byl jsem bez úhony. Ale cokoliv mi bylo ziskem, to jsem pro Krista odepsal jako ztrátu. A vůbec všechno pokládám za ztrátu, neboť to, že jsem poznal

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ L. Giussani, *Dall'utopia alla presenza (1975-1978) (Od utopie k přítomnosti (1975-1978))*, Bur, Milán 2006, str. 25-26.

Ježíše, svého Pána, je mi nade všecko. Pro něho jsem všecko ostatní odepsal a pokládám to za nic, abych získal Krista a nalezen byl v něm nikoli s vlastní spravedlností, která je ze zákona, ale s tou, která je z víry v Krista – spravedlností z Boha založenou na víře, abych poznal jej a moc jeho vzkříšení i účast na jeho utrpení. Beru na sebe podobu jeho smrti, abych tak dosáhl zmrtvýchvstání. Nemyslím, že bych již byl u cíle nebo již dosáhl dokonalosti; běžím však, abych se jí zmocnil, protože mne se zmocnil Kristus Ježíš. Bratři, já nemám za to, že jsem již u cíle; jen to mohu říci: zapomínaje na to, co je za mnou, upřen k tomu, co je přede mnou, běžím k cíli, abych získal nebeskou cenu, jíž je Boží povolání v Kristu Ježíši.»¹⁷²

Co tedy znamená běžet s výhledem odměny? Je to pouze odkaz na budoucnost? K tomu, aby Giussani objasnil zkušenost, která je za takovým upřením se, se pozastavuje nad slovem, které svatý Pavel, a tudíž liturgie, přijímají k jeho označení. Přidává tedy jeden postřeh, který pro nás, z naší zkušenosti – tvé a mé – lidí, kteří touží po naplnění, je zásadní: «Odměna začíná zde na zemi, to, co bylo přislíbeno je nové lidství. Svatý Pavel a liturgie používají velmi jasný termín, “zástava”, zástava Ducha. “Zástava” znamená “předstih”, předstih konečného štěstí zde na zemi. Toto je to, k čemu jsme voláni, abychom zakusili a abychom žili, abychom to darovali druhým, světu, lidem, protože tento nový dar, dar nového lidství, je nejlepší rada, aby úsilí člověka nebylo zkreslené a zkreslující, nakonec neuspokojující».¹⁷³

¹⁷² Filip 3,4-14.

¹⁷³ FCL, *Audiovizuální dokumentace*, Zahajovací den CL, Milán, 14. září 1975.

Nové, odlišné, opravdovější, více naplněné, více žádoucí lidství, je jediná “rada”, která může prolomit ledy v našem vědomí lidí a lidí současných, jediná rada, která může být pocíťovaná jako pozvání, které fascinuje a osvobozuje. Definovat tyto věci je nezbytně udržuje na všeobecné úrovni, ale to, co bylo řečeno «platí pro tvůj rodinný život, s tvou manželkou, s tvým manželem, s tvými dětmi, platí pro vztahy s lidmi, se kterými pracuješ, platí pro vztahy, které musíš mít s každým člověkem, s kterým se setkáváš, pro každou událost, která se stane v prosperujícím a v nepříznivém štěstí, abychom byli v prosperujícím štěstí pokorní a v nepříznivém štěstí stejně tak jistí».¹⁷⁴

Nové lidství, předstih konečného štěstí, tudíž jiný způsob jak vnímat věci, nové vědomí, *opravdový pohled na realitu*. Toto je odměna, to k čemu vede obrácení, o kterém jsme mluvili.

¹⁷⁴ *Tamtéž.*

VZTAH S OTCEM

V čem spočívá pravý pohled na realitu? Kdo ho kdy zažil? Kdo ho uvedl do historie a může nám pomoci ho žít?

Ježíš žil na zemi jako každý z nás. Jako pravý člověk měl co do činění se specifickými, konečnými, pomíjivými věcmi, zakusil zkoušky a utrpení až po tu extrémní kříž. Co mu dovolilo nepodlehnout předpojatosti, neskončit tváří v tvář nejvyšší zkoušce v nihilismu nebo v zoufalství? Jak nám Kristus pomáhá, abychom nebyli přemoženi předpojatostí věcí a situací, nedostatečností našich pokusů o potvrzení sebe sama, prázdnotou po smyslu, zoufalstvím?

1. Náš život závisí na Druhém

V knize *La convenienza umana della fede (Lidská výhodnost víry)*¹⁷⁵ se Giussani vrací k úryvku od Ratzingera, který v Úvodu do křesťanství píše: «Co se stane, když se já sám stanu křesťanem, když se podřídím jménu tohoto Krista tím, že ho potvrdím jako příkladného člověka, jako normativní parametr každého lidského jednání? Jaký typ obratu bytí, jaký postoj tváří v

¹⁷⁵ L. Giussani, *La convenienza umana della fede (Lidská výhodnost víry)*, Bur, Milán 2018.

tvář lidství na sebe vezmu já, když tak učiním? Jakou hloubku dosáhne tento proces? Jaké komplexní hodnocení reality z toho vzejde?». ¹⁷⁶

Poté, co Giussani znovu navrhl úryvek, se vrací k pasážím a rozvíjí důsledky: «Ratzinger začíná se slovy, že být křesťanem znamená podřídit se jménu tohoto Krista – “jméno” v židovském smyslu –, této Přítomnosti, síle této Přítomnosti, “tak ho potvrdit”, uznat ho, “jako příkladného člověka”, který musí zasáhnout můj život, jako kritérium, “normativní měřítko každého lidského jednání”. Měl bych se snažit jednat tak, jako jedná On». ¹⁷⁷

Jaký je tedy první zvrát, který se v nás děje, první novost, která se prezentuje, když se «podřídíme» jménu Krista tím, že ho potvrdíme jako normativní parametr každého našeho jednání? Především «vědomí, že náš život závisí na Jiném a je ve funkci tohoto Jiného! Náš život, když se ráno probudíme a pijeme kávu s mlékem, když si vyhrneme rukávy, abychom uklidili doma věci, když jdeme do práce, ať už je tato práce jakákoliv (není žádný rozdíl), náš život závisí na něčem jiném, větším, nenapravitelně větším, jehož je funkcí». ¹⁷⁸

Toto, potvrzuje Giussani, je první, zásadní věc, kterou Kristus jako člověk, Kristus jako životní příklad, jako parametr, jako kritérium k jednání, nechává stát se, toto v nás musí nechat uskutečnit se: «Vědomí, že my náležíme něčemu většímu, jsme Otce. To člověk dobře vytuší, když chápe, že celá Jeho existence je “ve

¹⁷⁶ J. Ratzinger, *Introduzione al cristianesimo (Úvod do křesťanství)*, Queriniana, Brescia 1969 (1986⁸), str. 55.

¹⁷⁷ L. Giussani, *La convenienza umana della fede (Lidská vhodnost víry)*, cit. dílo, str. 126-127.

¹⁷⁸ *Tamtéž*, str. 127.

funkci” Otce, “vlastnictvím” Otce, je Otce». ¹⁷⁹ «Otec», toto je velké slovo.

V okamžiku, který prožíváme, poté, co nás koronavirus učinil více jednomyslně vědomými si toho, nakolik jsme křehcí, zranitelní, závislí na tom, co se děje, tato slova vystupují s obnovenou a dramatickou patrností ve svém přínosu.

Je to přesně rozhodnost odkazu na “Otce” to, co «zmateně vytušil apoštol Filip, když přímo hodinu předtím, než byl Kristus zajat, se ho zeptal: “Stále nám vyprávíš o Otci, ukaž nám jednou pro vždy tohoto Otce a budeme spokojeni!” Chápal, že toto bylo slovo, které rozvracelo normální způsob, se kterým lidé vnímají sebe sama, šlo ke kořenu všeho a objímalo horizont všeho, protože Otec je horizontem všeho, kořenem všeho, nekonečně více než to nejbližší srovnání, které můžeme učinit, srovnání dítěte, které bylo sotva počato, pro nějž totalním horizontem a totálním kořenem je děloha jeho matky (matky a otce, je to totéž)». Zde se vskutku jedná o poslední, radikální a neustálé otcovství. «*Tam pater nemo*, nikdo není takto otcem, On je jediným Otcem, celý náš život je ve funkci s Ním, Jeho vlastnictvím. “Filipe, tak dlouho jsi se mnou a ještě jsi nepochopil? Kdo vidí mě, vidí Otce.” Toto je původ něžnosti a úžasu beze dna, který Dostojevskij cítil ke Kristu, protože v Synovi je tajemství Otce, je muž náležíme, který se činí důvěrně známým.» ¹⁸⁰

K označení stání se důvěrně známým Tajemství, onoho neuchopitelného pramene, z něhož okamžik po okamžiku vesmír a mé já, jako já každého, prame-

¹⁷⁹ *Tamtéž.*

¹⁸⁰ *Tamtéž*, str. 128.

ní, jemuž veškeré bytí v posledním okamžiku náleží, «otec» je nejméně vzdáleným slovem, které můžeme použít: otec a matka jsou ty nejbližší symboly, nejbližší znamenání této familiárnosti. Nyní se Bůh stal jedním z nás. Ale to, co Kristus jako vzor lidství, jako kritérium přináší mezi nás, je toto hluboké a stále více vlezlé vědomí, že my náležíme něčemu většímu, čemu můžeme říkat «Otče». Musíme ho rozeznat v naší práci a v našich vztazích, tak aby se práce stala intenzivní a odevzdanou a vztahy plné milosrdenství a křesťanské lásky». ¹⁸¹

Jakou cestu si zvolil Otec, aby nás uvedl do hlubokého a důvěrně známého vztahu se Sebou? Poslal svého Syna a učinil ho přítomností, kterou můžeme potkat, abychom v Synu, který se stal člověkem skrze Ducha Svatého¹⁸², mohli «vidět», k jakému důvěrnému vztahu s Ním jsme povoláni a jakou novost toto vyvolá ve způsobu, jakým se díváme a chováme ke všem věcem.

Jak člověk Kristus přivedl ty, kteří ho slyšeli mluvit a viděli jednat, k vědomí náležení k Otci? Každé jeho gesto, každé jeho mluvení, každý jeho pohled byl zasažen, formován vědomím Otce, dokumentoval vědomí Otce. «Kristus jako člověk byl zcela určován tímto vědomím natolik, že mohl říci: «Já a Otec jedno jsme» (Jan 10,30). Komukoliv, kdo by ho zastavil, zatímco kráčel, zatímco mluvil s apoštoly, zatímco byl tam a jedl a zeptal by se ho: «Čeho je plné tvé vědomí v tento okamžik?, řekl by: «Otče». «Já mám k nasycení

¹⁸¹ *Tamtéž.*

¹⁸² «To, co [Ježíš] říká o Otci a o sobě – Synu, pramení z oné plnosti Ducha, který je v něm a který se rozléva do jeho samotného srdce, naplňuje jeho samotné «já», z hloubi inspiruje a oživuje jeho konání» (Jan Pavel II., Encyklika *Dominum et vivificantem*, 21).

pokrm, který vy neznáte. Můj pokrm jest, abych činil vůli toho, který mě poslal, a dokonal jeho dílo” (Jan 4,32-34). Konat Jeho dílo, toto je život.» Giussani tedy naléhá tím, že mluví o sobě a o nás, ať už děláme cokoli, ať už jsme na jakékoli cestě: «Můj život je plnit Jeho dílo, ne protože jsem knězem; pro mě je to přesně jako pro tebe, která jsi zapisovatelkou!»¹⁸³

Kristova zkušenost je zkušenost, ke které jsme voláni, abychom se s ní srovnávali, abychom se s ní ztotožňovali, a na ni se musíme dívat. Kdyby nás nyní někdo zastavil na ulici, zatímco kráčíme, a zeptal by se nás: «Čeho je v tuto chvíli plné tvé vědomí», co bychom odpověděli? Aby bylo jasno, nejedná se o opakování jistých slov, ale o objevení toho, čeho je opravdu plné naše vědomí, zatímco žijeme.

Co znamená mít vědomí Otce? Kdo je Otec? Otec je původ všech věcí, to, odkud všechny věci v posledku pocházejí, postupují, květina na poli jako tvář milované osoby. A jaké spojení je mezi vědomím, které má Kristus o Otci a vztahem, který On má s realitou? Jaký zájem má pro nás tento způsob, jak žít jeho život člověka ve vztahu s Otcem?

V Kristu se ona modalita jak navazovat kontakt s bytím, které odpovídá srdci, které uspokojuje, naplňuje, nenechává lidi zklamané, stala důvěrně známou. Je to to, pro co jsme stvořeni: «Uznat realitu jako pocházející z Tajemství by mělo být pro rozum familiární, poněvadž právě v uznání reality takové jaká je, tedy jakou ji Bůh chtěl a ne zredukované, zploštěné, bez hloubky, nacházejí korespondenci potřeby “srdce” a do

¹⁸³ L. Giussani, *La convenienza umana della fede (Lidská výhodnost víry)*, cit. dílo, str. 128-129.

hloubky se realizuje možnost rozumu a náklonnosti, kterou jsme. Rozum se vskutku kvůli své původní dynamičnosti nemůže naplnit jinak než uznáním reality do té míry, s níž se ponoří do Tajemství. Lidský rozum se dotýká svého vrcholu, tedy je doopravdy rozumem, když uzná věci takové, jaké jsou, a věci existují, protože pocházejí od Druhého».¹⁸⁴

Uznat realitu jako pocházející od Tajemství není nějaká iluze vlastní pro vizionáře, nějaké sebezpřesvědčování, ale vrchol opravdového používání rozumu a citu. Nakolik je toto pro nás familiární? Kolikrát se nám stalo, že jsme uznali Tajemství, dívajíc se na běžné věci? Není to záležitost schopností. Uznat realitu jako znamení Tajemství je přínosem všech, jak potvrzuje svatý Pavel ve svém dopise Římanům: «Vždyť to, co lze o Bohu poznat, je jim přístupné, Bůh jim to přece odhalil. Jeho věčnou moc a božství, které jsou neviditelné, lze totiž od stvoření světa vidět, když lidé přemýšlejí o jeho díle, takže nemají výmluvu.»¹⁸⁵ Jestliže je to na dosah všem, není to však samozřejmé. Naopak. To, co by mělo být pro náš rozum tolik familiární – rozum strukturálně stvořený, aby porozuměl významu reality – nakolik odpovídající naší svobodě, se nám historicky jeví vzdálené, nejasné, nedokážeme to vidět a potvrdit. Faktem je, že když se nám stane, že uznáme realitu jako znamení Tajemství, zůstaneme ohromeni. Znamená to, že to pro nás není běžná zkušenost. Běžný je případně jiný způsob jak se vztahovat k realitě, která považuje svou existenci za samozřejmou.

¹⁸⁴ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo (Tvořit stopy v dějinách světa)*, cit. dílo, str. 31.

¹⁸⁵ Řím 1,19-20.

Jaká je každodenní zkušenost vztahu s lidmi, věcmi, událostmi, která je vlastní Ježíšovi, tak jako ji dokumentují evangelia? Ježíš vnímá celou realitu jako událost: «Dynamika události popisuje každý okamžik života: polní květina, kterou “Otec obléká lépe než Šalamouna” je událostí; ptáček, který spadne – “a nebeský Otec to ví” – je událostí; “spočítané vlasy na hlavě” jsou událostí. I nebe a země, které jsou zde již několik miliónů staletí, jsou událostí, událostí, která se děje ještě dnes jako novost, jelikož jejich vysvětlení je nevyčerpatelné. Zahlédnout ve vztahu s každou věcí něco jiného znamená, že samotný vztah je událostí».¹⁸⁶

Je těžké nebýt překvapen a přitahován Ježíšovým pohledem na realitu, který popisují evangelia. Jak žít realitu dokumentuje způsobem, který nezplošťuje, neredukuje, vtěluje a svědčí o opravdovém, celkovém vztahu s každým aspektem reality. Tím, že nám Ježíš svědčí o tom, jak se dívá na všechno – na polní květinu, ptáčka, který spadne, člověka, který trpí – nás uvádí do nové důvěrnosti s Tajemstvím, které se děje nyní: vše může být prožíváno jako událost, tedy jakožto pocházející nyní – v posledku – od Tajemství.

Co mu umožňovalo žít realitu s touto intenzitou? Jeho vztah s Otcem. Abychom znovu použili termíny, které jsme použili předtím, Ježíš nekladl svou naději do potvrzení sebe sama, do Své expresivnosti, ale do vztahu s Otcem (ani zázraky nejsou nikdy předváděním schopností, jsou vždy odkazem na Otce, jsou vykonávány, aby si všichni všimli Otce a aby uznali, že ho poslal Otec). Jeho způsob žití jakožto člověka ne-

¹⁸⁶ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo (Tvořit stopy v dějinách světa)*, cit. dílo, str. 28-29.

byl potvrzením sebe sama, ale poslušností vůli Otce. Jeho neustálý vztah s Otcem, jehož bylo jeho vědomí v každém okamžiku plné, ho nechávalo žít všechno s nesrovnatelnou intenzitou a hutností. V člověku Kristu najdeme ve své plnosti odraz obsahu věty Romano Guardini: «Ve zkušenosti velké lásky, [...] vše, co se děje, se stává událostí ve své sféře».¹⁸⁷

Nic ho neuchvacovalo jako Otec: «Já a Otec jedno jsme».¹⁸⁸ Ani zlo, které podstupoval, ho nedokázalo odloučit od Otce. Naopak, právě tam je vidět celá hutnost Jeho vztahu s Otcem, která ho vede k tomu, aby se odevzdal totálně. «Tato původní důvěra v Otce, nezatemněná žádnou nedůvěřivostí, se zakládá na společenství Ducha svatého s Otcem a Synem: Duch udržuje v Synovi živou neochvějnou důvěru, pro níž každá dispozice Otce – i kdyby se jednalo o přetvoření osobního odloučení v opuštění – bude vždy tryskající z lásky, na níž nyní bude zapotřebí odpovědět s lidskou poslušností, poněvadž Syn se stal člověkem.»¹⁸⁹ Zde spočívá kořen Kristova vítězství nad nicotou. Způsob Synova žití je vítězstvím nad nicotou.

Ve všem, co Kristus dělá, svědčí o svém vztahu s Otcem: «Kdo věří ve mne, nevěří ve mne, ale v Otce, který mě poslal.»¹⁹⁰ Vše, každé jeho gesto nebo slova, odkazuje na Otce, na Tajemství. Každý Jeho pohled nebo čin jsou zaplaveny touto Přítomností. Jako říká

¹⁸⁷ R. Guardini, *L'essenza del cristianesimo (Podstata křesťanství)*, Morcelliana, Brescia 1980, str. 12.

¹⁸⁸ Jan 10,30.

¹⁸⁹ H.U. von Balthasar, *Se non diventerete come questo bambino (Jestliže nebudete jako toto dítě)*, Piemme, Casale Monferrato (AL) 1991, str. 31.

¹⁹⁰ Srov. Jan 12,44.

Giussani s onou větou, kterou jsem si předsevzal, že si budu pokaždé, když budu moct, opakovat: «Člověk Ježíš z Nazareta – zasažen tajemstvím Slova a tudíž přijat do samotné povahy Boha (ale jeho vzhled byl naprosto stejný jako vzhled všech lidí) –, tohoto člověka neviděli udělat jedno jediné gesto bez toho, aniž by jeho forma neprojevovala vědomí Otce».¹⁹¹ Naléhajíc na to, co charakterizovalo vědomí sebe sama člověka Ježíše, se Giussani vrací ke slovům z Janova evangelia: «”Můj pokrm je konat vůli toho, který mě poslal, a naplnit jeho dílo.” Nebo: “Můj Otec koná vždy a já také konám”. Jeho život je jako neustálé napodobování, jako neustálé imitování, jako zrcadlo; Jeho vědomí bylo neustále zrcadlem Otce. “Já nemohu konat nic sám od sebe: hodnotím podle toho, co naslouchám”, co naslouchám ve vědomí, “a moje hodnocení je správné, protože nehledám svou vůli, ale vůli toho, který mě poslal.”».¹⁹²

Ježíš žil ve vědomí, že celá jeho hodnota závisela na vztahu s Otcem. Mimo tento vztah by nic netrvalo, nic by nemělo konzistenci. Otec, vztah s Ním dával váhu a význam každé věci: «Ježíš jistě žasne nad vším [...], od té nejmenší kytičky až po nekonečná nebesa. Přesto však takový úžas pochází z mnohem hlubšího úžasu věčného Syna, který v absolutním Duchu lásky žasne pro samotnou lásku, která vládne a převyšuje vše. “Otec je větší”».¹⁹³

¹⁹¹ L. Giussani, «Un uomo nuovo» («Nový člověk»), *Tracce-Litterae communionis*, č. 3/1999, str. VII-IX.

¹⁹² L. Giussani, *La convenienza umana della fede (Lidská výhodnost víry)*, cit. dílo, str. 129.

¹⁹³ H.U. von Balthasar, *Se non diventerete come questo bambino (Jestli nebudete jako toto dítě)*, cit. dílo, str. 45-46.

2. Následovat Ježíše: být syny

Jak se pro každého z nás může stát tento pohled na svět a na sebe historicky familiárním? V Ježíšově společnosti. Naučit se Kristův pohled na realitu se nám vyplatí, protože «jestli se člověk nedívá na svět jako na “darovaný”, jako událost, počínaje tedy od současného Božího gesta, který mu ho dává, svět ztratí celou svou sílu přitažlivosti, překvapení a morálního půvabu, tedy návrhu přilnutí k řádu a k určení věcí».¹⁹⁴ Když je realita naopak uznána jako událost, jako pocházející z Tajemství, ve vlastním životě přináší nesrovnatelnou intenzitu: «Jaká intenzita je přislíbena životu člověka, který okamžik po okamžiku porozumí vztahu všeho s původem! Každý okamžik má definitivní vztah s Tajemstvím, a tudíž nepřijdeme o nic: existujeme pro toto a toto je naše štěstí».¹⁹⁵

Vztah s Otcem činí každý jednotlivý okamžik plný významu a positivity, i ten nejpomíjivější. A my si toho musíme být vědomi: «Není okamžik / který by na nás nespočíval s mocí / staletí; a život má v každé chvíli / příšernou míru věčnosti».¹⁹⁶ Jinak se všechno rozštěpí a prázdno po smyslu zvítězí. Proto následovat Ježíše je pro nás největší výhodou. Když ho budeme následovat, můžeme vidět, že se uskuteční Jeho příslib: «Kdo mě následuje, bude mít stonásobek zde na zemi». V Ježíšově společnosti se opravdový vztah s realitou může stát stabilní zkušeností v nás, religiozitou – tedy vztahem

¹⁹⁴ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo (Tvořit stopy v dějinách světa)*, cit. dílo, str. 29.

¹⁹⁵ *Tamtéž*, str. 31.

¹⁹⁶ A. Negri, «Tempo» (Čas), taktéž v *Mia giovinezza (Moje mládí)*, Bur, Milán 2010, str. 75.

uznaným a žitým s Tajemstvím, uvnitř všeho, tím, že má co do činění se vším – může se stát zkušeností každého okamžiku a s tím se rozdíl života, který z něho pramení, může stát ustavičným.

S Kristem neztratíme nic, protože Kristus nám dovolí vstoupit do familiárnosti s Otcem. «Po mnohém našem konverzování a po mnohé naší společnosti můžeme začít cítit jaký typ intenzity, vznešenosti, křehkosti života, jaký odlišný typ života toto přináší! [...] “Sestoupil jsem z nebe, ne abych konal mou vůli, ale vůli toho, který mě poslal. A vůle toho, který mě poslal je, abych neztratil nic z toho, co mi dal”. Abych nic neztratil! Ježíš se obracel k apoštolům, k učedníkům, ale smysl této věty se může rozšířit. Vůle Otce je, abych neztratil nic z toho, co mi dal: každý okamžik, každou životní okolnost, každou provokaci, každou věc, která je potřeba udělat. Je to spontánní intenzita, stále více spontánní – není to nějaká fixace –.»¹⁹⁷

Je to intenzita, o které svědčí z Bonhoeffer, v jednom dopise napsaném v zajetí, které kvůli jeho opozici k národně sociálnímu režimu skončilo smrtí: «”Nechte odejít, drazí bratři / to, co vás trápí / to, co vám chybí / vše toto vám navrátím”. Co znamená toto “vše toto vám navrátím”? Nic nebude ztraceno, ale v Kristu je vše znovu získáno, uchováno, samozřejmě v pozměněné, transparentní, jasné formě [...] Kristus navrací [...] vše toto a přesně způsobem, jakým bylo původně od Boha zamýšleno, oproštěné od deformací našeho hříchu.»¹⁹⁸

¹⁹⁷ L. Giussani, *La convenienza umana della fede (Lidská výhodnost víry)*, cit. dílo, str. 129-130.

¹⁹⁸ D. Bonhoeffer, *Resistenza e resa. Lettere e scritti dal carcere (Vzdor a kapitulace. Dopisy z vězení)*, Paoline 1988, Cinisello Balsamo (MI), str. 238-239.

Každá okolnost umožňuje přinášet onu novost, kterou Kristus uvedl na svět. Ale aby se to stalo, nestačí naše úsilí – i když to neznamená, že není potřeba naše svoboda –. Podívejme se dobře, co znamená následovat Ježíše. O jaké cestě Ježíš svědčí? Ne o úsilí, ale o synovství. Být syny. Ježíš nás učí, co znamená být syny tím, že nám svědčí o tom, jak je On synem. Cesta plnosti, kterou dokumentuje, není cesta být schopní, ale být syny.

Svatý Pavel připomíná křesťanům z rodící se církve pramen této familiárnosti: «Protože jste synové, poslal Bůh do našich srdcí Ducha svého Syna, Ducha volajícího: “Abba, Otče!”». ¹⁹⁹ A ještě: «Nepřijali jste přece Ducha otroctví, abyste opět propadli strachu, nýbrž přijali jste Ducha synovství, v němž voláme: “Abba, Otče!”». ²⁰⁰ Benedikt XVI. komentuje: «Tím, že se Ježíš stal lidskou bytostí jako jsme my, s vtělením, smrtí a vzkříšením, [...] nás přijímá ve svém lidství a ve svém samotném bytí Synem, tak i my můžeme vstoupit do jeho specifického náležení Bohu. Jistě, naše být Božími syny nemá Ježíšovu plnost: my se to musíme stávat stále více, během cesty celé naší křesťanské existence tím, že budeme růst v následování Krista, ve společenství s Ním, abychom stále více důvěrněji vstupovali do vztahu lásky s Bohem Otcem, který podpírá náš život. Toto je základní realita, která je nám odhalena, když se otevřeme Duchu svatému a díky Němu se budeme obracet na Boha se slovy “Abba!”, Otče. Vstoupili jsme skutečně kromě stvoření do adopce s Ježíšem; sjednoceni, jsme skutečně v Bohu a syny novým způsobem, v

¹⁹⁹ Gal 4,6.

²⁰⁰ Řím 8,15.

nové dimenzi». ²⁰¹ Vskutku, zdůrazňuje H. Schlier, bytí v Kristu Ježíši «se nám zjevuje, stává dostupným a přítomným, stává se naší historickou zkušeností v “bytí v Duchu” [...]. V Duchu se Ježíš Kristus vskutku zjevuje a odevzdává se zkušenosti». ²⁰²

Na toto stát se syny ve svých *Kázáních* sugestivně poukazuje Izák z Hvězdy: «Po čem nejvíce touží sluha, jestli ne stát se synem? Ba co více, kdo, ó moji bratři, by se i jen slabě odvážil věřit v to, když by to samotná Boží dobrota nedovolila a nepřislíbila?». ²⁰³ A kousek zatím: «Jako já a ty jsme jedno, tak oni jsou jedno s námi. Hle, kam se tlačí sluha, kam se usmiřuje nepřítel, aby se z nepřitele stal služebníkem, ze služebníka přítelem, z přítele synem, ze syna dědicem, z dědice jedním, aby se ještě více stal jedním se samotným pramenem dědictví; a tak jako nebude moct být zbaven sebe sama, stejným způsobem nebude moci být zbaven dědictví, kterým je sám Bůh». ²⁰⁴

Naší chybou je myslet si, že Ježíšova odlišnost spočívá v nějaké jeho vyšší schopnosti, která by mu umožnila dělat to, co my nedokážeme dělat, tedy žít bez toho, aniž by podlehl nicotě. Ježíš se ale nevzdává a nestává se vyprahlým, není obětí nicoty, protože žije pro Otce. Toto je Jeho jediná síla: «Já žiji pro Otce». ²⁰⁵ Jeho odlišnost není ve schopnosti být Sebou sama autonomně.

²⁰¹ Benedikt XVI., *Generální audience*, 23. května 2012.

²⁰² H. Schlier, *Linee fondamentali di una teologia paolina (Základní linie pavlovské teologie)*, Queriniana, Brescia 2008, str. 156.

²⁰³ Izák z Hvězdy, «Sermone V» (Kázání V), v *Pensieri d'amore (Zamilované myšlenky)*, redigoval M.A. Chirico, Piemme, Casale Monferrato (AL) 2000, str. 102.

²⁰⁴ *Tamtéž*, str. 110.

²⁰⁵ Jan 6,57.

Jeho odlišnost je v jeho bytí Synem. Zde spočívá veškerý kvalitativní Kristův rozdíl. Obsah Jeho vědomí sebe sama je vztah s Otcem. «Kdo mluví sám ze sebe, hledá vlastní slávu [potvrzení sebe sama] – a to nás “zabíjí”: stačí pomyslet na to, když diskutujeme – “ale kdo hledá slávu toho, kdo ho poslal, ten je opravdový”. Nehledáme potvrzení vlastních hledisek, ale potvrzení plné pokusu a pokory pravdy, v hledání “názoru” Toho, kdo nás poslal.»²⁰⁶

Co znamená nehledat potvrzení vlastních hledisek? Je to odlišný postoj svědomí. «Slovo “svědomí” v ústech křesťana je naprostým opakem slova svědomí v ústech moderního člověka. V ústech moderního člověka slovo svědomí (“následuji své svědomí”) znamená místo, kde člověk tvoří své názory, své myšlenky a má právo potvrdit to, co si myslí a cítí, protože zamýšlí sebe jako pramen všeho: svědomí je pojaté jako místo kritérií a názorů.» Pro křesťanského člověka je svědomí naopak «místem sebe, kde hledá a naslouchá pravdě někoho Jiného; křesťan je tudíž ze své přirozenosti pokorný a když je něco jasné, je si velmi jistý, je pokorně jistý a zcela připravený zrealizovat své energie pro hledání, pro “slyšení”, jako říkalo první Janovo evangelium: “Ten, který mě poslal je pravdivý, a já říkám světu věci, které jsem slyšel od něho”. Říkáme to, co jsme slyšeli.»²⁰⁷

Naslouchat pravdě toho Druhého, říkat to, co jsme slyšeli od toho Druhého: je to snad obtížný a divný postoj? Ne, odpovídá Giussani, obracejíc se na dospělé,

²⁰⁶ L. Giussani, *La convenienza umana della fede (Lidská výhodnost víry)*, cit. dílo, str. 130.

²⁰⁷ *Tamtéž*, str. 130-131.

ke kterým mluví: «Děláte to vždy, *pardon*, děláte to často», je pouze zapotřebí stát se toho vědomými. «Jak velká věc je být si vědomi toho, že to konáme, přistihnout se, že říkáte nebudoporučujete věci vašim dětem, stejně jako vašim přátelům, protože je to totéž, přistihnout se v mluvení k vašim dětem a moci říci: “Ten, kdo mě nechává takto mluvit, je pravdivý a já říkám to, co jsem slyšel od Něho, já říkám mému synovi to, co jsem slyšel od Něho”.»²⁰⁸ Když ve vztahu s dětmi jedná toto nové vědomí, «jaký klid, jaká jistota, jaký pokoj je zde tedy! Jste svobodní i tváří v tvář odpovědi, kterou vám syn dá. Když naopak to, co má váhu, je náš názor, chceme za každou cenu, aby prošel: panujeme».²⁰⁹ Toto jsou velmi konkrétní znamení ověření, jestli nové vědomí způsobené Kristem začíná anebo ne prostupovat našimi útroby.

Problém je tedy, aby se vědomí Otce stávalo stále více familiárním, aby každý mohl říci jako Ježíš: «Ten, který mě poslal, je se mnou». Je to zkušenost, která dozraje časem tím, že budeme nadále kráčet, když nepřestaneme procházet cestou, kterou setkání neustále otevírá dokořán, jako jsme říkali. «Zkusme pomyslet, představit si nějakého člověka, muže, který si desetkrát, stokrát za den uvědomí skutečnost, že Ten, který ho poslal, tedy Ten, který ho tvoří, Tajemství, které ho tvoří, je s ním, že Bůh je s ním: pokoj určitých tváří, určitých tváří mnichů nebo mnišek má svůj kořen zde. Ale v tom spočívá úchvatný pokoj tváří mnohých našich přátel, protože mezi námi žijí tyto věci.»²¹⁰

²⁰⁸ *Tamtéž*, str. 131.

²⁰⁹ *Tamtéž*.

²¹⁰ *Tamtéž*, str. 132.

Takové uvědomění si utváří každý okamžik, každé gesto, každý pohled, způsob jak čelit všemu, krok za krokem. «"Od Boha pocházím, nepocházím sám ze sebe!" Neříkám to vám, říkám to sobě», zdůrazňuje Giussani během toho, co to opakuje, a «každý to musí sám sobě říci: nepocházím ze sebe, vyšel jsem od někoho Jiného a tudíž musím konat dílo Toho, od koho jsem vyšel, musím naslouchat, musím se dívat, musím napodobovat. Kdyby se v jakýkoliv okamžik svého života člověk přiblížil k onomu mladíkovi nebo k onomu člověku Ježíši z Nazareta a zeptal by se ho: "Na co myslíš?", řekl by mu: "Na Otce", ale neodděleně od věci». Neexistuje žádná alternativa mezi myslet na Otce a myslet nebo zajímat se o věci: je to způsob pohledu, který přinášíš tvé manželce nebo tvému manželovi, tvým dětem, tvé práci, dobru a zlu, které se ti děje, tobě samotnému.»²¹¹

Ježíš nám odhaluje Tajemství jako Otce. Je to On, kdo nás učí říkat: «Otče náš». Využívat okamžik po okamžiku vztahu všeho s původem tedy znamená využívat vztahu všeho s Otcem. A to nám ukazuje všechny věci ve své pravdě, celistvosti, které je možné budovat. «Ale pomyslete, že by náš vztah s Tajemstvím, s Otcem, jak říkal Ježíš, a tudíž napodobování Krista, nenechal dívat se na muže, na ženu, na děti a květiny, na věci? Ne, nechává nás dívat se na ně způsobem stokrát intenzivnějším a opravdovějším. Tak, že i když se zadržáváním, chápeme, že pravda stojí na této straně; i když přes naše zadržávání vnímáme, že pravda k nám přichází odtud.»²¹²

²¹¹ *Tamtéž.*

²¹² *Tamtéž*, str. 138.

3. Zlo je zapomnění

Vztah s Otcem neodtrhává od věcí, nepotlačuje je, ale naplňuje je významem. Myslet na Otce je hodnověrnou modalitou, jak myslet na věci. Je to konečně pravdivý pohled. Vše tedy získává jedinečnou hutnost, intezitu: konečně se potvrzuje hodnota okamžiku, vztahů, práce, reality, okolností, utrpení vlastního a druhých.

Jsou zde znamení této opravdové modality jak se chovat ke všemu: svoboda, pokoj, neochvějná jistota, důvěra, odevzdání se («Do tvých rukou svěřuji, odevzdávám svého ducha»). Úzkost v nás již nevíteží, již nejsme určováni úspěchem naší expresivity, již nepanuje strach a nejistota. «A proč se soužit, když je tak jednoduché uposlechnout?»,²¹³ říká Claudel, vkládajíc tato slova do úst Anny Vercors ve *Zvěstování Panně Marii*.

A přece, kolik lži a částečnosti v našem způsobu myšlení a jak se chováme k sobě samotným, k druhým, k věcem! Co je toho původem – často se ptáme -? A hned odpovídáme: hřích, ale bez toho, aniž bychom dobře věděli, v čem doopravdy spočívá hřích. Hned nás napadá náš nedostatek energie, síly vůle, koherence. Je to symptom sklonu k moralismu, který jako stín doprovází to, co žijeme a činí matnými mnoho našich dní.

Zkusme se tedy podívat na záležitost více do hloubky, bez toho, aniž bychom se okamžitě nechali špatně nasměrovat moralismem. Zkušenost hříchu je «doslova postupným umenšováním vědomí Otce, tedy postupným umenšováním napětí k uskutečnění tohoto

²¹³ P. Claudel, *L'Annuncio a Maria (Zvěstování Panně Marii)*, Bur, Milán 2011, str. 179.

vědomí.». Vskutku, «jestli jsem vázán na toto “větší než jsem já”, [...] a jestli moje povaha je žít vědomě, pak jestliže opustím vědomí tohoto vztahu, je to zlo! Zlo je lidské jednání, které opouští vědomí tohoto vztahu. [...] Opravdové zlo, přirozenost zla je toto zapomnění. Jakou důležitost tedy má ranní a večerní modlitba! Jakou důležitost má říkat Otče Náš! Nuťme se k tomu, abychom to říkali pomalu a mysleme na všechna slova: aby se alespoň v jeden okamžik během čtyřiaadvaceti hodin jedena osoba stala člověkem, protože pak to má vliv na všechno!». ²¹⁴

Opravdový problém není především nedostatek energie, síly vůle, koherence, ale zapomnění, nedostatek familiárnosti s Otcem. A není to problém schopnosti. Když chybí vědomí Otce, tedy vědomí, že jsme syny, redukuje se cíl žití; stává se čistým potvrzením sebe sama; tedy děláme všechno «kvůli pomíjivému cíli, který vše vrhá do nicoty. Když konáme pro nás samotné, vrháme vše do nicoty. Devadesát procent, ba co víc všechny naše činy mají tento hrozný osud, proti němuž musíme kráčet». Takže čím víc v nás neporoste vědomí, že náš život je funkcí něčeho většího, a časem «neovlivní vše to, co děláme, tím víc budeme vše vrhat do nicoty ». ²¹⁵

Konat pro sebe sama se rovná vrhat vše do nicoty, vše se stává pomíjivým kvůli chybění hloubky, významu. Chybí adekvátní cíl konání věci, kterou musíme udělat. Život je zredukován na zdání, je zploštěn: jíst, pít, dělat rodinu, pracovat, volný čas a tak dále. V poslední době

²¹⁴ L. Giussani, *La convenienza umana della fede (Lidská výhodnost víry)*, cit. dílo, str. 134.

²¹⁵ *Tamtéž*, str. 135.

nezůstává nic, pro co by mělo cenu žít, nic, co by nám mohlo pomoci učinit věci významnými. Hodnota věcí opravdu závisí na významu, který mají, a na intenzitě vědomí, s nímž je žijeme.

Giussani znovu nabízí významný příběh, který se mu přihodil v době jeho prvních let vyučování. «Vzpomínám si – a vyprávěl jsem to na začátku, že jsem dělal školu náboženství – že hned po válce, když zde byly vlakové vozy se zvířaty, jsem se jednou vrátil ze Sanremo, kde jsem byl jménem Charity z Milána (vedené monsignorem Bicchierai), v první třídě. Ale i v první třídě byli lidé hlava na hlavě. Blízko mě by jeden velmi distingovaný postarší pán, bylo mu asi 70 let. Říká mi, že byl v Sanremo, aby odevzdal velký milodar jednomu klášteru. A pak dodá: “Podívejte, já”, a neřekl mi jméno, “jsem získal vše, co jsem v životě chtěl získat, protože mám desítky podniků, fabrik” – zkrátka byl to velký továrník –, “ale já, který jsem dovršil šedesáti let, se ptám sebe sama, jestli jsem neztratil život”.»²¹⁶

Jak se my dnes můžeme naučit oné familiárnosti s Tajemstvím, s Otcem, a tudíž onomu vztahu s realitou, který Ježíš uvedl do historie? Je ve hře možnost nepodlehnutí pokušení nihilismu, podezření nad poslední nekonzistencí reality, nás samotných a o pozitivitě žití. Co dnes může tvořit/plodit syny jako Ježíš?

²¹⁶ *Tamtéž*, str. 135-136.

SYNOVÉ V SYNU

Viděli jsme, že vědomí Krista bylo ovládáno myšlením na Otce, bylo definováno vědomím Otce. Takže když následujeme Krista, když se rozhodneme, že Ho budeme následovat, «vědomí Boha musí prostoupit to, co děláme; a pomalu, časem se stane běžným. [...] Myšlenka Boha je něco, co se vztahuje ke všemu, tedy že souvisí se způsobem vidění všeho, vaší manželky a vás samotných, dobra a zla, tak že se dobro nemůže stávat pýchou a zlo se nestává zoufalstvím».²¹⁷

V té chvíli může vyvstat otázka. Učedníci byli Ježíšem uvedeni k vědomí svého vztahu s Otcem «Těm, kteří ho přijali, dal moc stát se Božími syny».²¹⁸ A my, kým jsme dnes uvedeni? Je to stále Kristus, který nás uvádí do vztahu s Otcem. Jak?

1. Skrze společnost věřících. Charisma

Kristus, jak jsme citovali,²¹⁹ dnes vtrhává do mého života tím, že mě přitahuje k Sobě, prostřednictvím nějaké přítomnosti, nějakého přesného, konkrétního

²¹⁷ L. Giussani, *La convenienza umana della fede (Lidská výhodnost víry)*, cit. dílo, str. 133-134.

²¹⁸ Jan 1,12.

²¹⁹ Viz. zde, str. 58-67.

těla, skrze přesvědčivé setkání, skrze něž mohu konat stejnou zkušenost vztahu s Ním, jakou prožívali první lidé, kteří ho potkali. Takže v Synu, ve vztahu s Kristem přítomným zde a nyní se stáváme syny, naučíme se říkat: «Otče», uznávat Tajemství, které nás tvoří jako «Otec». *Abbà* je přesný termín, který použil Ježíš: vyjadřuje familiárnost ve vztahu s Bohem, která byla až do té doby nepředstavitelná, nemyslitelná.

Jako před dvěma tisíci lety se stáváme «syny v Synu» prostřednictvím víry a křtu, ve kterém přijímáme Ducha svatého, Ducha Kristova, «cenný a nezbytný dar, který nás činí Božími syny»²²⁰ a údy Kristova těla, kterým je církev, «lidem shromážděným jednotou Otce, Syna a Ducha svatého», podle krásného popisu svatého Cypriána, citovaného v *Lumen Gentium* 4, obohacným «hierarchickými a charismatickými dary», danými k tomu, aby různými způsoby přispívali na jeho budování a na jeho misi. Dopis *Iuvenescit Ecclesia* o vztahu mezi hierarchickými a charismatickými dary připomíná princip prohlášený Janem Pavlem II., o «spolupodstatě» těchto darů a cituje papeže Benedikta XVI., když potvrzuje, že «v církvi i základní instituce jsou charismatické a na druhou stranu se charismata musí nějakým způsobem institucionalizovat, aby měly koherentnost a kontinuitu. Tak obě dimenze způsobené stejným Duchem pro stejné Kristovo tělo společně přispívají k tomu, aby činily přítomným Kristovo tajemství a spásonosné dílo ve světě».²²¹

Proto hnutí a nové agregace pocházející z daru charismat Ducha představují významné svědectví o tom,

²²⁰ Benedikt XVI., *Generální audience*, 23. května 2012.

²²¹ Kongregace pro nauku víry, Dopis *Iuvenescit Ecclesia*, 10.

jak církev neroste «díky proselytismu, ale “díky přitažlivosti”». ²²²

Papež František nezapomíná upomínat tyto nové reality k misionářské otevřenosti, k nutnosti poslušnosti k pastýřům a k církevní imanenci, poněvadž «uvnitř komunity pučí a kvetou dary, jimiž nás zahrnuje Otec; a v lůně komunity se člověk učí je poznávat jako znamení Jeho lásky ke všem svým synům». ²²³

My náležíme Bohu, Otci, jsme «Jeho» v tom nejradikálnějším smyslu slova, tedy jsme Jeho stvoření. Ale tato naše závislost vlastní stvoření «by zůstala enigmatickým a prchavým vjemem, kdyby nám nebyla jasně zjevena v Kristu [v Jeho Duchu]: “Boha – vsutku – nikdy nikdo neviděl: jednorozený Syn, který je v lůně Otce, ho zjevil”» Pouze v náležení Bohu, který se stal Člověkem a vstoupil do historie, taková «závislost [poslední a] totální, naše “být učinění” se stává jasným». ²²⁴ A náležení je ke Kristu, «ne k představě o Kristu, kterou máme, ale ke Kristu reálnému, tomu, který se v historii prodlužuje uvnitř jednoty věřících jakožto sjednocených s papežem, biskupem z Říma». ²²⁵

Syn nám dnes činí familiárním tajemství Otce skrze církev a stává se pro nás událostí skrze milost setkání s nějakým charismatem – pro nás charismatem darovaným donu Giussanimu –. Duch Boží ve Svě nekonečné svobodě a představivosti může uskutečnit «tisíce cha-

²²² Papež František, Apoštolská exhortace. *Evangelii gaudium*, v Kongregace pro nauku víry, *Dopis Iuvenescit Ecclesia*, 2.

²²³ Kongregace pro nauku víry, *Dopis Iuvenescit Ecclesia*, 10.

²²⁴ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo (Tvořit stopy v dějinách světa)*, cit. dílo, str. 85.

²²⁵ L. Giussani, *La verità nasce dalla carne (Pravda se rodí z těla)*, cit. dílo, str. 54.

rismat, tisíce způsobů jak se účastnit v Kristu člověku. Charisma představuje právě způsob času, prostoru, charakteru, povahy, psychologické, afektivní, intelektuální modality, s jakou se Pán pro mě a zároveň také pro druhé stává událostí. Tento způsob se mnou sděluje druhým, takže je mezi mnou a *těmito* spřízněnost, která se všemi ostatními není, vazba silnějšího specifičtějšího bratrství. Tak s námi Kristus zůstává přítomným každý den až do konce světa uvnitř historických okolností, které tajemství Otce ustanovuje a skrze něž nám dává uznat a milovat Jeho přítomnost.²²⁶»

Charisma je tedy «evidentnost Události přítomné dnes, jelikož námi hýbe, [...] je to způsob, s jakým nás Kristův Duch nechává účastnit se Své výjimečné přítomnosti, dává nám moc, abychom k němu přilnuli s prostotou a laskavostí».²²⁷ Charisma činí církev živou

²²⁶ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo (Tvořit stopy v dějinách světa)*, cit. dílo, str. 127-128. V *Iuvenescit Ecclesia* čteme: «Charismatické dary “jsou dány jednotlivému člověku, ale mohou být i sdíleny druhými a takovým způsobem pokračují v čase jako cenné a živé dědictví, které tvoří speciální duchovní spřízněnost mezi lidmi” (Jan Pavel II., Apoštolská exhortace *Christifideles laici*, n. 24: AAS 81 (1989), 434). Vztah mezi osobním charakterem charismatu a možností účastnit se na něm vyjadřuje rozhodující prvek jeho dynamiky, jelikož se týká vztahu, který v církevním společenství vždy váže člověka a komunitu (Cf. *ibid.*, n. 29: AAS 81 (1989), 443-446). Charismatické dary ve své praxi mohou tvořit duchovní spřízněnost, blízkost a příbuzenskost, skrze něž charismatické dědictví, počínaje osobou zakladatele, je účastněno a prohlubováno tím, že dává život opravdovým a vlastním duchovním rodinám. Církevní agragace se ve svých odlišných formách prezentují jako sdílené charismatické dary». (Kongregace pro nauku víry, Dopis *Iuvenescit Ecclesia* Biskupům katolické církve o vztazích mezi hierarchickými a charasmatickými dary pro život a poslání církve, Řím, 15. května 2016, 16).

²²⁷ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo (Tvořit stopy v historii církve)*, cit. dílo, str. 129-130.

a je ve funkci celého církevního života. «Každý z historických způsobů, s nimiž Duch uvádí do vztahu s Kristovou Událostí, je vždy “detail”, specifický způsob času a prostoru, temperamentu a charakteru. Ale je to detail, který opravňuje k totalitě.»²²⁸

Jan Pavel II. ostře pozoroval, že «originálnost vlastní charismatu, která dává život hnutí, nezamýšlí, ani by nemohla, něco přidávat k bohatství *depositum fidei* (*pokladu víry*) uchovávaného církví s vášnivou věrností. Ona ale ustanovuje mocnou podporu, podmanivou a přesvědčivé upozornění žít naplno, s inteligencí a kreativitou křesťanskou zkušenost. V tom spočívá předpoklad k nalezení vhodných odpovědí na výzvy a naléhavosti stále odlišných časů a okolností. V takovém světle charismata uznaná církví představují cesty k prohloubení poznání Krista a k velkorysejšímu darování se Jemu, s tím, že se zároveň budou stále více zakořeňovat ve společenství s celým křesťanským národem».²²⁹

Je to dynamika, která je dobře zachycená tímto svědectvím: «Vstoupila jsem do Fraternity CL tento rok, v padesáti devíti letech, v okamžiku, ve kterém obyčejně člověk věci končí, nezačíná je. Předeseílám, že jsem kroužila kolem hnutí již dlouho skrze houf bratranců a sestřenic. Zpráva dona Giussaniho mě takto dostihla, nepřímou. To, co mě fascinovalo, bylo najít odpověď na mou otázku: “Ale kdo jsem já? Jsem křesťankou doma, na obědě s mými rodiči a pak ve škole nejsem nikým? Jsem věřící na mši, v neděli a pak ve filmovém

²²⁸ *Tamtéž*, str. 129.

²²⁹ Jan Pavel II., *Zpráva světovému kongresu církevních hnutí*, Řím, 27. května 1998.

klubu jsem někdo jiný?”. Jak nechat zapadat to, co jsem cítila uvnitř ne jako výchovné zavazadlo, ale jako potřebu, s tím vším, s čím jsem se setkávala venku, s jedinou myšlenkou z doby po šedesátém osmém roce, s povrchností předpojatého úsudku? Byla to neustálá otázka, hledání v každé sféře, abych našla ono pojítko, které by dalo smysl tomu puzzle. Ona otázka našla v pozvání dona Giussaniho “žít realitu” první orientaci, konkrétní možnost. Jasně, to, co jsem poznala v mých prarodičích byl selský rozum, že nerozdělovali svou víru od svého života, že byli prosyceni vírou, v každém gestu, přirozeně, podle přirozenosti. Já jsem se ale v mé každodennosti ocitala, že jsem znovu zpochybňovala vše a vše ztrácelo logiku. Dezorientace, rozdělení, povrchnost ve vztazích, “v nedotýkání se kláves, které neměly hrát” (tzn. nečelit “nepohodlným” záležitostem). Ale slyšela jsem, skoro jsem tajně naslouchala mistrovi, který mi ukazoval pěšinku, existovalo řešení. A s ním, s těmi drobkami jsem šla dál: “žít realitu”. Intenzivní život, čtyři děti, spoustu práce, spoustu obtíží a mnoho úspěchů, plný život, koherentní. Neustálé hledání, protože všechna ta lopota a ono “dělání” bylo hledáním, bylo touhou, bylo tápáním, a zkusit mnoho cest, všechny schůdné cesty. Žebrala jsem, hned jak to bylo možné, o potvrzení, o podporu. Kterou jsem nenacházela. Nacházela jsem potlesky pro mou koherentnost nebo výtky pro mou vitalitu, úsudky, ale ne společenství. Pak něco nepředvídatelného, jedna událost. Jeden člověk, který mě postaví ke zdi a říká mi: “Ale ty, máš živého Krista uvnitř?”. Ne odpověď. Otázka. A odpověď již byla tam, přede mnou, měla svou tvář: jeden živý Kristus uvnitř, dnes, zde po boku. Ne nějaký Kristus, který zde bude pouze na konci, ale již

dnes, zde, nyní. Pro mě. Onen okamžik mi změnil život. A tak se změnil můj způsob modlení: již ne nahromadění bodů, v námaze následovat předem stanovená schémata, ale blízkost, naslouchání, očekávání, odevzdání se. A změnilo se moje pohybování se v realitě, stalo se “žitím reality” s jednou Přítomností po boku a tudíž s odlišným pohledem, stejným pohledem, který jsem zakusila na sobě, onen pohled, který mění toho, koho máš před sebou, protože jsi to ty, kdo se změnil. Vše to, co jsem ve svém životě četla a snažila se naučit, studovat, pochopit, bylo něco jiného: ne námaha, ale evidentnost. A tato evidentnost, jestli je prohloubena ve společnosti, je hudbou pro mou duši, kterou jsem odjakživa hledala».

Jestli nás společnost způsobená GENERATA charismatem v církvi a pro církvev zasáhne a cítíme se jí být přitahováni, je to právě proto, že «ona činí zkušenost setkání s tímto Člověkem konkrétní, vytrhává Ho z abstrakce a dává Ho zakusit jako realitu, z které je možné žít nyní. Společnost není myšlenka, proslov, logika, ale fakt, přítomnost, která sebou přináší vztah náležitosti».²³⁰

2. Autorita: přítomné otcovství

Konkrétní společnost, kde se děje setkání s Kristem, se tedy stává «místem náležitosti našeho já, z něhož “já” čerpá poslední modalitu jak vnímat a chápat věci, jak jim porozumět intelektuálně a jak je hodnotit, způ-

²³⁰ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo (Tvořit stopy v historii světa)*, cit. dílo, str. 86.

sob jak si představovat, plánovat, rozhodovat a dělat. Naše já náleží tomuto “Tělu”, kterým je křesťanská společnost a v něm čerpá poslední kritérium pro člení všeho. Taková společnost je tudíž jediným způsobem, který připravuje na realitu, nechává nás dotknout se reality a činí nás reálnými». ²³¹

Ptejme se tedy nyní s Giussanim: «Jaký je ten nejdůležitější faktor v realitě národa, k níž jsme voláni, v realitě společnosti, jíž se účastníme?». Zde je jeho odpověď: «Ten nejdůležitější faktor v realitě jednoho národa je to, co nazýváme *autorita*». ²³² Autorita je nejdůležitějším faktem reality nějakého národa, protože bez autority se národ netvoří. A autorita je místem, kde se stává evidentním, že Kristus vítězí, kde Kristus ukazuje, že odpovídá potřebám srdce přesvědčivým způsobem. «Autorita je člověk, kterého když vidíme, vidíme, že to, co říká Kristus, odpovídá srdci. Tím je národ řízen.» ²³³

V naší společnosti je na slovo «autorita» často pohlíženo s podezřením, je ztotožňováno s mocí, která podřizuje nebo s personalismem, který k sobě pojí lidi. Ale v životě církve, v národě Božím, ono – zdůrazňuje Giussani – není, nemůže být takové: «Autorita, vedení, je přímo opakem moci, neexistuje ani čárka, ani bod slova moc. Proto je zcela nepřítomný, tváří v tvář pojetí autority v Božím národě na jakéko-

²³¹ *Tamtéž*, str. 85.

²³² L. Giussani, «La gioia, la letizia e l'audacia. Nessuno genera, se non è generato» (Veselost, radost a odvážnost. Nikdo netvoří, jestliže není tvořen), *Tracce-Litterae communionis*, č. 6/1997, str. II.

²³³ Z jednoho rozhovoru Luigiho Giussani se skupinou *Memores Domini* (Milán, 29. září 1991), v «Chi è costui?» (Kdo je tento člověk?), příloha k *Tracce-Litteare communionis*, č. 9/2019, str. 10.

liv úrovni je zcela nepřítomný jakýkoliv odraz bázně: protože moci odpovídá bázeň, a aby se člověk osvobodil od bázně, musí se vykašlat na moc».²³⁴

Co tedy charakterizuje vztah s autoritou, náležení k Božímu národu? Takový vztah je dobře vyjádřen slovem synovství, dle Péguyho rozlišení mezi být učedníky a být syny:²³⁵ Náležení implikuje synovství, ne učednictví, ne monotónnost. Vstupuje do nás skrze synovství, které je akcentem pravé společnosti, originálnosti charismatu, «oné formy výuky, jaké jsme byli svěřeni »,²³⁶ Giussani nám připomíná, že jsme syny autority. «Syn přebírá kmen (tzn. dědictví) od otce. Činí vlastním kmen otce, je tvořen kmenem, který mu přichází od otce. Proto je zcela angažovaný: autorita angažuje vše ze mě, není to slovo, které mi nahání strach nebo kvůli kterému se bojím nebo které se především rozhodnu já, že budu následovat. Angažuje mě, jako mě Bůh především přitahuje. Takže slovo autorita – které by mohlo mít jako synonymum slovo otcovství, generativita, plození, sdělování *genu*, životního kmene, tedy událost, pro kterou moje já je zasaženo a tímto vztahem učiněno odlišným – násle-

²³⁴ *Tamtéž*.

²³⁵ Péguy píše: Když žák nedělá nic jiného, než že opakuje ne stejnou ozvěnu ale ubohé obtahování myšlenky mistra; když žák není ničím jiným než žákem, i kdyby byl největším z žáků, nebude tvořit/plodit nic. Žák nezačíná tvořit jinak, než když on sám uvede novou ozvěnu (tedy do té míry v níž není žákem). Neznamena to, že člověk nemá mít mistra, ale musí pocházet z druhého kvůli přirozeným cestám synovství, ne kvůli školním cestám stoupenectví.» (Srov. Ch. Péguy, *Cahiers*, VIII, XI [3.2.1907]).

²³⁶ Jedná se o známé Ratzingerovo vyjádření: «Víra je poslušnost srdce k oné formě nauky, již jsme byli odevzdáni.» (J. Ratzinger, *Účast na prezentaci Katechismu katolické církve*, v *L'Osservatore Romano* (Římský pozorovatel), 20. ledna 1993, str. 5). Srov. Řím 6,17

duje slovo svoboda, vyvolává svobodu: být synem je svoboda.»²³⁷

Autorita je přítomné otcovství. K tomu, abychom byli «syny v Synu», abychom byli syny v Kristu, ne v Kristu naší mysli, ale v Kristu skutečném, přítomném zde a nyní, abychom tedy byli uvedeni do vztahu s Otcem, je zapotřebí žít přítomné otcovství: je zapotřebí přítomnost, která nás tvoří syny. Giussani potvrzuje: «Mít otce je permanentní uspořádání, protože náleží k jeho historii [k historii každého, vzhledem k tomu, že každý měl otce. Ale zde je rozhodující bod...]. Kdybych v roce 1954 nevstoupil do gymnázia Berchet a vstoupil bych do jiného gymnázia, byla by to jiná věc. Uspořádání je permanentní, ale plazení/tvoření – to je zajímavé na otcovství – je přítomné, je to něco přítomného».²³⁸

Není rozkvět naší osobnosti, není opravdová kreativita bez synovství, bez zkušenosti “být tvoření”. «Nikdo *netvoří, jestliže není tvořen*. Ne “jestli nebyl stvořen”, ale “jestli není tvořen”. Tento koncept otcovství je koncept, za který nejvíce bojuje celá osvícenská kultura»²³⁹ a mnohokrát i mezi křesťany, mezi námi, kteří jsme měli tu milost, že jsme se setkali s charismatem darovaným donu Giussanimu, skrze který jsme mohli objevit nový a chvějící se způsob toho, o čem mluvíme.

«Člověk nemůže být otcem, ploditelem (tj. ten, kdo tvoří), jestliže nemá nikoho jako otce. Ne [pozor] jestli “neměl” [otce], ale jestli “nemá” [v přítomnosti] ni-

²³⁷ L. Giussani, «La gioia, la letizia e l'audacia. Nessuno genera, se non è generato» (Veselost, radost a odvážnost. Nikdo netvoří, jestliže není tvořen), *Tracce-Litterae communionis*, č. 6/1997, str. II.

²³⁸ *Tamtéž*, str. IV.

²³⁹ *Tamtéž*.

koho jako otce. Protože jestli nemá nikoho jako otce, znamená to, že se nejedná o událost, [...] není to plození. *Plození/tvoření je přítomným činem.*»²⁴⁰

Ježíš nás uvádí do Své familiárnosti s Otcem tím, že nás volá, abychom žili ve společnosti, ve které nás přitáhl, přítomné otcovství. Takové otcovství je cestou, skrze kterou se stává naším, tedy mým a tvým, vztah s Otcem, který je Ježíšovi vlastní. Aby se taková novost udála, aby vztah s Otcem zcela zasáhl náš život, natolik, aby se stal parametrem každé naší myšlenky a činu, i toho nejběžnějšího a nejbanálnějšího, je tedy zapotřebí otcovství *nyní*, je zapotřebí být tvoření *nyní* přítomností, v níž se Kristus stává zakusitelnou, evidentní a přesvědčivou realitou: není možné být syny v Synu jinak než skrze toto být plození *nyní*. Bez takového plození v přítomnosti se v nás vztah s Otcem nebude moci stát vědomím a životem a žádné úsilí nebude mít moc vytrhnout nás z nicoty.

Giussani nesrovnatelným způsobem zdůraznil esenciální nutnost tohoto «nyní»: «Událost neidentifikuje pouze něco, co se stalo a s čím vše začalo, ale to, co probouzí přítomnost, definuje přítomnost, dává obsah přítomnosti, činí přítomnost možnou. To, co člověk ví, nebo co má, se stává zkušeností jestli to, co ví nebo to, co má, je něco, co je nám dáno nyní: je zde ruka, která nám to podává nyní, je zde tvář, která se zjevuje nyní, je zde krev, která teče nyní, je zde vzkříšení, které se děje nyní. Mimo toto “nyní” není nic! Naše já nemůže být pohnuto, dojata, tedy změněno jinak než současností: událostí. Kristus je něco, co se mi děje. Takže aby to, co víme – Kristus, celý proslov o Kristu –, bylo

²⁴⁰ *Tamtéž*, str. II-IV.

zkušeností, je zapotřebí, aby to byla přítomnost, která nás provokuje a zasahuje: je to přítomnost jako pro Ondřeje a pro Jana to byla přítomnost. Křesťanství, Kristus je přesně to, co bylo pro Ondřeje a Jana, když za ním chodili; představte si, když se obrátil, a jak byli zasaženi! A když šli k sobě domů... Je tomu stále tak až doteď, až do tohoto okamžiku!»²⁴¹

Přesto však nestačí, aby toto otcovství bylo přítomné, je zapotřebí, abych já byl ochotný nechat se jím tvořit. Na ochotě být syny závisí veškerá plodnost našeho života. «Je to to, co Ježíš říkal Nikodémovi: “Je potřeba, aby ses znovu narodil”. “Jak? Narodit se znovu? Musím se vrátit do lůna mé matky, abych se znovu narodil?” “Kdo se znovu nenarodí, nemůže pochopit pravdu reality, pravdu věcí.” Toto pochopení je narodit se znovu.»²⁴² Kdo akceptuje, že Ho bude následovat tím, že se stane synem, bude překvapen z novosti, která se v jeho životě začne dít.

3. Poslušnost

Giussani nás nicméně upomíná, abychom učinili další krok, který považuje za rozhodující pro růst nového vědomí sebe sama. Výše jsme říkali: obrátit se je obnovit *víru* jako *uznání*, jako inteligenci novosti, která je v nás a mezi nám, a jako *poslušnost*. Znovu jsme si slíbili, že se vrátíme k tomuto slovu.

²⁴¹ L. Giussani, text z velikonočního plakátu 2011 *Comunione e Liberazione*.

²⁴² L. Giussani, *La convenienza umana della fede (Lidská výhodnost víry)*, cit. dílo, str. 130.

«Poslušnost, k níž nás tato inteligence zve, je jako velká zkouška jíž je potřeba projít, má pevný bod, který se musí nevyhnutelně brát v potaz: musí počítat s tím, co nazýváme "autorita". Jestli to, co budu připomínat, platí pro autoritu církve učiněnou Kristem, biskupa sjednoceného s druhými a s papežem, kvůli analogii, kvůli aplikaci nižších úrovní, ale přesto reálných a pedagogicky rozhodujících, platí to pro jakoukoliv přítomnost faktoru "autorita", "autoritativnost", v křesťanském životě.»²⁴³ Je zapotřebí dávat pozor na tento bod, poněvadž «bez tohoto znamení» – autorita – «by společnost mezi námi nebyla, nebylo by zde tajemství církve, nebyl by zde nový národ, který kráčí ve světě pro dobro světa: bez autority by zde nebyla novost, ke které nás Kristus volal, abychom společně žili».²⁴⁴

Na cestě obrácení, o kterém Giussani mluvil v roce 1975, si všímá, že «vztah s faktorem autoritativnost nebo autorita je pedagogicky rozhodující: když budeme zanedbávat tento faktor, staneme se prachem, který minimální vítr odfoukne a rozptýlí na celou tvář země, znovu se staneme nestálými dětmi, jak říká svatý Pavel v druhé kapitole svého dopisu Kolosanům: "...nestálí každému vánku doktríny, mající sklon k podrazům lidí a k jejich mazanosti, aby uvedli všechny v omyl"». Takže – pokračuje – «Autorita mezi námi není kulturní názor, o kterém je potřeba diskutovat, není to nabídka názoru jako jakýkoliv jiný: autoritativní funkce je

²⁴³ FCL, *Audiovizuální dokumentace, Zahajovací den CL, Milán, 14. září 1975.*

²⁴⁴ L. Giussani, *Un avvenimento nella vita dell'uomo (Událost v životě člověka)*, cit. dílo, str. 229.

nabídka, ve které se odehrává jednota celé naší lidské a křesťanské zkušenosti». ²⁴⁵

V pasáži, která následuje, se tedy zdůrazňují přirozenost autority a také přirozenost vztahu, ke kterému ona následně všechny volá. «Autorita, jelikož nabízí zkušenost života, i v detailu, žádá, aby se angažovala celá naše osobnost: autorita je nejvyšším znamením Tajemství, Tajemství plánu Otce. Je nejvyšším znamením Tajemství, které je mezi námi jako historie, která se děje, stává, která se koná». Proto, tedy kvůli faktu, že autorita je nejvyšším znamením Tajemství, které je mezi námi, «zbožnost pozorná k autoritativní funkci je poslušností, je kvůli poslušnosti k Pánu, ne kvůli kalkulaci, který se vrací do diskuze, a tváří v tvář jí tedy spočívá vykonávání víry. Proto mezi námi nemůže existovat autoritativnost jinak než uvnitř opravdové věrnosti k jednotě celého hnutí; tak obdobně by hnutí nemělo žádnou autoritativnost, kdyby se hluboce nesažilo žít tuto zbožnost k autoritě dané Kristem». ²⁴⁶

Tento úryvek nám také nabízí znamení, kritéria k uznání a hodnocení každé «autoritativnosti» uvnitř křesťanské společnosti, ve které jsme angažováni. Giussani je v popisu velmi přesný. «To, co říkáme o hnutí, je vždy pedagogické. Náš pokus je pedagogický pokus jak dozrát k smyslu církve v našem životě: [hnutí] je zkušeností, ke které nás Pán povolal, abychom žili pro onen cíl. Takže postoj autority, která by sama se nestavila a která by nebyla cítěna a vnímaná uvnitř hluboké věrnosti k životu celého hnutí, jednoty hnutí, nevydrží,

²⁴⁵ FCL, *Audiovizuální dokumentace*, Zahajovací den CL, Milán, 14. září 1975.

²⁴⁶ *Tamtéž*.

není následována. Nebo jestli to dokáže, že je následována, je despotická, je to kvůli despotismu, a tudíž je odcizující, je kvůli nařízení, nějakým způsobem. Autorita světsky vnímaná je kámen, o který se zakopává, ne kámen k budování.»²⁴⁷

Autentická autorita je zásadní faktor budování. Autorita vnímaná světsky, tedy jako moc, je odcizující despotismus, kámen, o který se zakopává, nebuduje. Ale toto jsou postřehy, které překračují okruh křesťanské zkušenosti. Mluvíme totiž o potřebě a dimenzi, které se týkají všech věřících a nevěřících. To, co se děje s křesťanstvím je zintenzivnění, zoprávďnění lidské dynamiky. Kromě specifických osobností, je tedy autentická autorita (*auctoritas*, «to, co dává růst») nezbytným faktorem růstu “já”, budování naší osobnosti. Zkušenost autority se zvěstuje v našem životě jako setkání s člověkem bohatým na vědomí reality, který nás uvádí k souhrnu okolností tím, že vtěluje “hypotézu významu”, abychom je adekvátně interpretovali a čelili jim, a současně tím, že nás volá, abychom jí (hypotézu) ověřili, abychom osobně ověřili její konzistenci. Giussani se tedy dostává k potvrzení: «Autorita je určitým způsobem mé “já” opravdovější. Často se ale dnes autorita nabízí a je cítěna jako něco vnějšího, co “se přidává” k jedinci. Autorita zůstává mimo vědomí, i když je možná zbožně akceptovaným omezením».²⁴⁸

Když tato cizost převládá, autorita je vnímaná jako překážka k růstu já a ne jako faktor jeho nárůstu. Kvůli takové cizosti, propagované a žité, – všímá si Giussani – «dnešní kultura považuje za nemožné po-

²⁴⁷ *Tamtéž.*

²⁴⁸ L. Giussani, *Il rischio educativo (Riziko výchovy)*, cit. dílo, str. 84.

znat, změnit sebe sama a realitu “pouze” tím, že budeme následovat nějakého člověka. Na člověka v naší době není pohlíženo jako na nástroj poznání a změny tím, že jsou zjednodušeně vnímány, první (poznání) jako analytická a teoretická reflexe a druhá (změna) jako praxe a aplikace pravidel. Jan a Ondřej, první dva lidé, kteří se setkali s Ježíšem, se naopak právě tím, že následovali onu výjimečnou osobu, naučili poznávat odlišně a měnit sebe samé a realitu. Od okamžiku onoho prvního setkání se metoda začala odehrávat v čase». ²⁴⁹

Camus v onom intenzivním autobiografickém vyprávění, kterým je *První člověk*, nám poskytuje svědectví ustavujícího nároku autority, která by se zvnějšku nepřidávala k vlastnímu já, autority, která by byla otcovstvím: «Již od začátku jsem hledal, ještě dychtím po tom abych sám objevil, co by bylo dobrem a co by bylo zlem – poněvadž kolem mě nebyl nikdo schopný mi to říci. A nyní, když mě vše opouští, si uvědomuji, že potřebuji někoho, kdo by mi ukázal cestu [...] ne ve jménu moci, ale ve jménu autority potřebuji svého otce». ²⁵⁰

Toto je to, co se v křesťanské zkušenosti dovršuje tím, že se to ukazuje v celé své podstatě. «K tomu, aby člověk mohl budovat, potřebuje pevnou půdu, absolutně nehybnou, jinak nedokáže budovat. A co máme pevného a jistého, jestli ne tajemství Kristovo, který je mezi námi a jímž si jsme jistí pro imanenci Jeho církv-

²⁴⁹ L. Giussani, «Dalla fede il metodo» (Z víry metoda), v *Dalla fede il metodo (Z víry metoda)*, cit. dílo, str. 18.

²⁵⁰ A. Camus, *Il primo uomo (První člověk)*, Bompiani, Milán 1994, str. 34.

vi, pro poslušnost autoritě této církve, která nás hodně stála a bude nás stát ještě více?»²⁵¹

Po zdůraznění poslušnosti se Giussani – říkali jsme, že jsme v r. 1975, ale jeho slova zachovávají vhodnost k naší situaci nedotčenou – vrací k počátečnímu bodu své reflexe tím, že varuje své diskutéry před jednou antitezí: antiteze mezi hledáním vlastního uspokojení a hledáním vlastního obrácení. «Já bych tedy chtěl, abyste všichni dobře uvažovali o této antitezi, které připisuji nebezpečí oddělení mezi kořenem, který žíví, mezi pramenem, který žíví naší inteligenci víry a naší vůli, naší energii křesťanského angažování a veškerou aktivitu, která je po nás historickými okolnostmi, ve kterých nás dobrý Bůh nechal žít, požadovaná. Dotkla se nás bohužel doba, ve které není možné zůstat na gauči, protože je to doba, v níž dům hoří. Lidský dům hoří. Dobře. V této antitezi vidím nebezpečí, které by napomáhalo oddělení kořene od květu rostliny, takže rostlina odtržená od kořene je určená k tomu, aby uschla: je to antiteze mezi člověkem v hnutí, v komunitě, v samotném křesťanském životě jako takovém, jako hledání vlastního uspokojení a hledání naopak vlastního obrácení.»²⁵²

Radikálnost a jasnost antiteze napomáhá a nějakým způsobem činí nevyhnutelným srovnání s námi samotnými. Nebezpečí, které zůstává jako pokušení pro každého z nás, je pokušení sklouznout do «hledání potvrzení sebe sama podle toho, co si myslíme, co cítíme, co nás zajímá, místo obrácení v kritériích toho,

²⁵¹ FCL, *Audiovizuální dokumentace*, Zahajovací den CL, Milán, 14. září 1975.

²⁵² *Tamtéž*.

co si myslíme, co cítíme a co nás zajímá. Ne náhodou Pán jako první slovo použil slovo “*metànoia*” (změňte smýšlení): je potřeba změnit kritéria hodnocení. Hodnota života a tudíž hodnota hnutí, komunity, hodnota našeho angažování se v CL nespočívá v tom, nakolik uspokojí zájmy, které tě zajímají (protože ti dává, aby si tě lidé vážili, dává ti přátelství, dává ti snoubenku, snoubence, umožní ti, aby prošly tvé nápady), ale hodnota spočívá v obrácení k víře, která se stane [v tobě]. Takže o tomto budeme diskutovat». ²⁵³

4. «Stonásobek zde na zemi»

Nejjednodušší způsob, abychom byli upomínáni k obrácení – pro nás jako pro druhé – jsou svědectví života, která se k nám dostávají. Dovolím si tedy nabídnout dvě z mnoha svědectví, které nás díky Bohu obklopují.

Předtím, než vypukla pandemie, jsem dostal tento dopis, který nám poskytuje jednoduchý příklad neustálé konverze, o které mluvíme:

«Loňský rok byl poměrně těžký. Můj manžel a já jsme byli zcela ponořeni do našich nových prací a po chvíli jsme si uvědomili, že jsme se sobě ztráceli: pouze jsme přežívali, až do okamžiku, kdy jsme měli vážné obtíže v našem vztahu. Měli jsme málo času na to, abychom dělali cokoli, velmi málo přátel, a většinou velmi daleko. V určitém okamžiku jsme se museli zastavit, abychom se ptali, co jsme ztratili. Rozhodli jsme se, že uděláme krok zpět v našich příslušných kariérách a

²⁵³ *Tamtéž.*

že znovu začneme školu komunity,²⁵⁴ kterou jsme celé měsíce zanedbávali. Abychom mohli jít spolu na školu komunity, museli jsme přijmout chůvu – jejíž cena se sčítala s cenou, abychom mohli zaplatit toho, kdo nám hlídal děti během dne – a rozhodnout se, že tímto způsobem použijeme jediný večer, který jsme mohli strávit spolu. Ihned jsme si uvědomili, že když jsme chodili na školu komunity, byli jsme šťastnější: bylo to evidentní a bylo to něco, co bylo užitečné i pro náš vztah. Byla jsem překvapená přijetím, kterého se nám tam dostalo – nikdy bych si to nepředstavovala – a každý týden jsem užaslá kvůli novým příchozím. Způsob, jakým mnozí mluví o svém setkání s Kristem v každém okamžiku jejich cesty nebo otázky, které se kladou, jsou pro mě příležitostí pro to, abych se znovu setkala se stejnou Přítomností, která si nás podmanila na začátku. Znovu se to děje, pro mě! Po jedenácti letech prožitých v hnutí jsem se nikdy necítila tak šťastná, že chodím na školu komunity. Je to práce, kterou se snažíme dělat i během týdne a která osvětluje naše dny. Škola komunity mě učí jiný způsob, opravdovější, úplnější, jak se dívat na realitu. Od té doby, co jsme znovu začali následovat, jsme více otevření vůči lidem, s kterými se setkáváme, protože všichni touží uznat ozvěnu Jeho přítomnosti a ve všem toužíme žít stejnou plnost srdce. Onen pohled plný soucitu a sympatie k mé osobě, který je způsobem, s nímž Kristus vstoupil do mého života, je to jediná věc, která doopravdy odpovídá mé skutečné touze. Vše ostatní přichází poté. A uvědomili jsme si, že odraz toho můžeme zahlédnout kdekoliv právě díky obnovování prvního setkání. Nyní má spoustu tváří!

²⁵⁴Odkazuje se na stálou katechezi v hnutí *Comunione e Liberazione*.

Je strhující vidět Jeho společnost v našich susedech, v knězi z naší farnosti, v našich kolezích nebo v malých věcech, které nám pomáhají s tím, že se jednoduše dějí. Práce, kterou jsme udělali tím, že jsme následovali, byla cenná: poznali jsme to, co nás doopravdy podpírá, se zralejší, vědomější, dospělou, svobodnou a radostnou vírou. Díky, že jsi nám pomohl projít touto cestou objevení a uvědomění si. “Beze mne nemůžete dělat nic”, říká Ježíš během poslední večere. Díky prožité zkušenosti můžeme potvrdit, že je to pravda.

Jako píše svatý Bernard, «to, co nám přichází od Boha, nemůžeme uchovat a udržet bez něho».²⁵⁵ Tedy bez toho, aniž by se znovu udála Jeho přítomnost a bez toho, aniž bychom ji následovali, nemůžeme znovu znovu stovřit ony plody, které jsme dokonce i ochutnali. Cesta k pravdě je zkušeností: génius výchovné Giussaniho metody spočívá zde.

Chtěl bych nabídnout druhé svědectví, významné pro novost života, který dokládá. Je to svědectví jedné mladé ženy, která nemůže mít děti. «Před čtyřmi lety jsem se vdala a můj manžel a já jsme se hned začali snažit o děti, které ještě nepřišly. Byly zde opravdu těžké chvíle, kdy pláč byl na programu dne a nikdo, od mého manžela po mé přátele, mě nedokázal uklidnit. Vše pro mě záviselo na tomto dítěti, které nepřicházelo. Ztotožňovala jsem totalitu mého života s něčím částečným, jako kdyby jediná možnost štěstí pro mě procházela skrze odpověď, kterou jsem měla na mysli já na mou touhu po mateřství. Můj manžel mi v urči-

²⁵⁵ Svatý Bernard, «Kázání I,1», taktéž v in Id., *Kázání o žalmu 90*, a cura dei Benediktinští mniši z Praglia, Edizioni Scritti Monastici, Bresseo di Teolo (PD) 1998, str. 7-8.

tém okamžiku řekl: “Poslyš, jdeme za knězem, který nás oddal”. Tím, že jsem věděla, že jedna z prvních věcí, na které by se mě zeptal, by byla: “Zůstala jsi věrná škole komunity?”, jsem se hnula předem a začala jsem číst text, abych mu stále neodpovídala, že ne. Četli jsme *Proč církev*. V určitém okamžiku Giussani říká: “Funkce církve v historii [...] je mateřské upozornění k realitě věcí: závislost člověka na Bohu. [...] Jestli je žité vědomí originální závislosti [...] všechny problémy se budou situovat do podmínky více napomáhající řešení. [...] Byl by to vskutku přímý pohled na Něco většího než jednotlivý problém, který by všemu mohl propůjčit perspektivu dobré cesty”.²⁵⁶ Jaký oddech! Byla jsem – především – obklopená mým manželem a mými přáteli. Jednoho dne mi jedna moje kamarádka zavolala, mluvila o sobě a řekla mi: “Otěhotníš, jsi šťastná, ale pak si uvědomíš, že ti ani to nestačí. Problém je, o co opíráme náš život”. Okamžitě a nevysvětlitelně jsem přestala plakat, ze dne na den.

Změnila jsem se já, jsem klidná, natolik, že mohu toto všechno vyprávět bez pláče: nezměnila jsem se kvůli definicím, ale skrze tváře a fakta. Ocitla jsem se na cestě a s novým pohledem na svou námahu, která přesto nadále pokračuje. To, co na sobě nacházím, je radost, která nepochází ode mě, která mi umožní zcela se svěřit plánu Jiného a která mě poslední dobou naplňuje vděčností. Námaha je zde a zůstává, ale mohu se na ni dívat poklidně. Svatý Augustin říkal: “Moje srdce je neklidné, dokud nespočine v Tobě”. Je zapotřebí Druhého, který by vyplnil můj život, abych “nechala

²⁵⁶ FCL, *Audiovizuální dokumentace*, Zahajovací den CL, Milán, 14. září 1975.

jít” to, co mám na mysli. Nemohu odstranit mou touhu, protože existuje. Ale nyní neupadám do nároku, aby odpověď přišla tak, jak mám na mysli já: očekávám, že ten Druhý odpoví na mou touhu, jsem napjatá, abych přijala tuto odpověď. Když znovu vyjdu z Krista, ona obtíž již není tíhou, která stlačuje. Hned jak se posunu od Krista, vstoupí úzkost a strach, zvítězí moje myšlenky, zvítězí pláč; když vyjdu z Jeho přítomnosti, posledním úsudkem jsou naopak tato hluboká radost a tento pokoj, které zaplavili můj život. A když se dívám na celý můj život, vím, že Kristus mě nepodvede. Když se rozhodnu, že znovu vyjdu z Krista, Jeho přítomnost činí můj život opravdovějším, chutnějším, lidštějším, krásnějším. A toto je zázrak v mých očích i v očích druhých».

Jak nezůstat v tichu, plní úžasu, tváří v tvář podobnému svědectví lidství změněného setkáním s tělesnou přítomností Krista! A nechat vyjít najevo její přínos nám pomáhá následující Giussaniho tvrzení. «Kristus nepřišel říci: “Kdo mě bude následovat, uspokojí všechny své vrtochy, své myšlenky, své zájmy”. Ne! Ale řekl: “Kdo mě následuje, ať změni kritéria, ať začne měnit kritéria hodnocení, hodnot, úsudku hodnoty”. A když to člověk tak dělá, pak bude mít stonásobek i toho, co se zdálo, že ztratí. “Kdo mě následuje, bude mít věčný život a stonásobek zde na zemi”. Neexistuje žádná nabídka na světě, která by byla jasnější a čistší než tato, protože nás vyzývá experimentálně. “Kdo mě následuje, bude více, nalezne více, stokrát více”. Ale “kdo mě následuje”!»²⁵⁷

²⁵⁷ L. Giussani, *Perché la Chiesa (Proč církev)*, cit. dílo, str. 199, 201, 203.

Kdo akceptuje, že Ho bude následovat, že bude synem v Synu, se stane novým subjektem, «novým protagonistou na scéně světa»,²⁵⁸ jako řekl don Giussani na Synodu biskupů o laicích v roce 1987.

Toto je novost naší misie ve světě. «Význam naší osobní a kolektivní přítomnosti ve světě, naše schopnost setkat se s člověkem, tato naše schopnost setkání je založena pouze na jedné novosti, novosti života, která je zkušeností dnes. Pouze do té míry, do jaké konáme zkušenost vztahu s Kristem a nového vztahu mezi námi pro Svou přítomnost dnes, pouze do té míry, do jaké konáme tuto zkušenost dnes, dokážeme hledat více lidskosti okolo, více pokoje mezi lidmi okolo.»²⁵⁹

5. «Pro svět je věrohodná pouze láska»

Chtěl bych zakončit s přáním, které Giussani směřoval k těm, kteří byli v Milánu a poslouchali ho onoho září 1975, aby to každý z nás mohl uchovat v srdci jako podporu na každodenní cestě, která nás čeká: «My budeme vždy až po uši v obtížích, morálních a fyzických, osobních a sociálních, ale nikdy se nezhroutíme, jako říká svatý Pavel v druhém listě Korintánům ve čtvrté kapitole: “My přinášíme poklad této Kristovy milosti v nádobách hliněných [tedy Bůh jednal tak], aby se pochopila síla, která přichází od Boha [ne od nás; my nejsme dobří, jsme hlína]. Soužíme se ve všem, takže

²⁵⁸ L. Giussani, *L'avvenimento cristiano (Křesťanská událost)*, Bur, Milán 2003, str. 23-25.

²⁵⁹ FCL, *Audiovizuální dokumentace, Zahajovací den CL, Milán, 14. září 1975.*

nikdy nejsme zničeni; jsme rozpačití, ale nikdy zoufalí; jsme pronásledováni, ale nikdy se necítíme být opuštěni; jsme poraženi, ale nikdo nás nikdy nedokáže rozdrtit; všude přinášíme v našem těle tuto Ježíšovu smrt, aby se i náš život z Ježíše ukázal na našem těle”, tedy na tomto světě». ²⁶⁰

Když budeme věrní milosti, která nás skrze charisma dona Giussaniho dostihla – my, kteří jsme jím byli přitazeni a toužíme ho následovat –, když budeme žít hnutí jako osobní obrácení k přítomné Události, «centrování v Kristu a v evangeliu», budeme moci být «pažemi, rukama, nohama, myslí a srdcem církve “vycházející», ²⁶¹ s tím, že budeme moci s papežem spolupracovat na budoucnosti církve ve světě, oné budoucnosti předpovídané kardinálem Ratzingerem během dalekých Vánoc v roce 1969:

«Budoucnost církve může přijít a i dnes přichází pouze díky síle těch, kteří mají hluboké kořeny a žijí s čistou plností své víry. Ona (budoucnost?) nepřijde od těch, kteří pouze předepisují recepty. Ona nepřijde od těch, kteří se pokaždé přizpůsobují okamžiku, který pomíjí [...]. Řekněme toto v pozitivní formě: i tentokrát, jako vždy, budoucnost církve vyjde najevo skrze nové svaté. [...] I tentokrát z dnešní krize zítra vyjde církev, která ztratila mnoho. Ona se stane menší, bude muset znovu začít vše od začátku. Nebude již moci vyplnit mnoho budov, které zdědila během vysoké konjunktury. Ona, mimo to, že ztratí stoupence početně, ztratí i mnoho svých privilegií ve společnosti. Ona se

²⁶⁰ *Tamtéž.*

²⁶¹ Papež František, *Promluva k hnutí Comunione e Liberazione*, Svatopetrské náměstí, 7. března 2015.

bude představovat způsobem mnohem více zřetelným než kdysi jako komunita volné vůle, ke které je možné se dostat pouze skrze rozhodnutí. Ona jako malá komunita bude mnohem silněji upomínat iniciativu svých jednotlivých členů. [...] Ona ve víře a v modlitbě znovu uzná svůj vlastní střed a znovu zakusí svátosti jako božskou službu a ne jako problém liturgické struktury. [...] Je možné předvídat, že vše toto bude vyžadovat čas. Proces bude dlouhý a namáhavý [...]. Ale po zkoušce těchto rozdělení vyjde ze zinteriorizované a zjednodušené církve velká síla. Lidé totiž budou ve zcela naplánovaném světě nevýslovně osamělí. Zakusí, když pro ně Bůh zcela zmizí, svou totální a strašlivou chudobu. A oni tedy ALLORA objeví malou komunitu věřících jako něco zcela nového. Jako naději, která se jich týká, jako odpověď na otázky, které si odjakživa potají kladli. Zdá se mi jisté, že se pro církev připravují velmi těžké časy. [...] Ale církev pozná nové květenství a ukáže se lidem jako vlast, která jim dává život a naději po smrti».²⁶²

Giussani přizvukujíc tomuto "proroctví", nové perspektivě, která se nám v této době otevírá, méně než patnáct let poté, říkal: «Hle, toto je doba, ve které by bylo krásné být pouze v dvanácti na celém světě».²⁶³ Neříkal to kvůli formě exkluzivismu nebo namyšleně, ale kvůli vědomí, že jsme se vrátili jako na začátek, na začátek všeho. A jako na začátku, jediné, co nás může vytrhnout z nicoty, je zkušenost novosti života dnes.

²⁶² J. Ratzinger, *Fede e futuro (Věra a budoucnost)*, Queriniana, Brescia 1984, str. 112-117.

²⁶³ L. Giussani, *Certi di alcune grandi cose (1979-1981) (Jistí si některými velkými věcmi)*, Bur, Milán 2007, str. 396.

Pouze tato novost může být dnes věrohodná. «Zrnko křesťanské pšenice se stane doopravdy schopným dát formu pouze, když se neuzavře do speciální, iluzorní formy, která žije po boku a doplňkově k jiným formám ze světa, a která se sama odsuzuje k sterilitě, ale jestliže následujíc Ježíšův příklad, se vzdá sebe sama a obětuje svou povahu speciální formy, bez toho, aniž by se nechalo rozrušit strachem z tohoto muset ze sebe vyjít a ponořit se a být ponořeno ve světě. Protože pro svět je věrohodná pouze láska.»²⁶⁴

²⁶⁴ H.U. von Balthasar, «Solo l'amore è credibile» (Pouze láska je věrohodná), taktéž v in Id., *La percezione dell'amore (Vnímání lásky)*, Jaca Book, Milán 2010, str. 144.

Obsah

ÚVOD	3
KAPITOLA 1	
NIHILISMUS JAKO EXISTENCIÁLNÍ SITUACE	5
1. Pochybnost nad konzistencí reality a nad pozitivitou žití	5
2. Postupné zmenšování smyslu na úrovni žití	10
3. Svoboda je před výzvou	14
4. Nevymýtelnost touhy	18
5. Křik, který implikuje odpověď	21
6. Jedno «ty», které by přijímalo křik	25
KAPITOLA 2	
«JAK JÍ NAPLNIT, TUTO PROPAST ŽIVOTA?»	29
1. Nedostatečné pokusy	29
2. Naše lidskost	37
3. «Umění “vnímat” člověka ve své celistvosti»	41
KAPITOLA 3	
«CARO CARDO SALUTIS»	45
1. Tělesná přítomnost	45
2. Žid Ježíš z Nazareta	52
3. Událost	58
4. K setkání s tím pravdivým stačí upřímná pozornost	67
5. Uznání, které se nazývá víra	69
6. Svoboda a důvěra	71

KAPITOLA 4

CESTA, KTERÁ TRVÁ CELÝ ŽIVOT **77**

1. Nutnost cesty 77
2. Pokušení potvrzování sebe sama 83
3. Obrácení. Neustále obnovovat víru 88

KAPITOLA 5

VZTAH S OTCEM **97**

1. Náš život závisí na Druhém 97
2. Následovat Ježíše: být syny 106
3. Zlo je zapomnění 113

KAPITOLA 6

SYNOVÉ V SYNU **117**

1. Skrze společnost věřících. Charisma 117
2. Autorita: přítomné otcovství 123
3. Poslušnost 128
4. «Stonásobek zde na zemi» 134
5. «Pro svět je věrohodná pouze láska» 139

V této knize se ředitel Fraternity Comunione e Liberazione poměřuje s touto závratnou dobou, v níž nicota doléhá tak mocně na život každého tím, že vyvolává pochybnosti nad pozitivitou žití a nad poslední konzistencí reality, pro níž se zdá, že vše končí v nicotě, i my sami. Kontext, který paradoxně nechává vyjít najevo nesnesitelnost žití beze smyslu a nezničitelnou touhu být chtěni a milováni. Poutavé srovnání s přítomnými událostmi a s nedostatečnými pokusy o přežití, mezi roztržitostí a zapomněním.

Hledání odpovědi, která by byla na úrovni výzvy: jedno «ty», které přijímá křik našeho lidství tím, že znovu vzbuzuje lásku k nám samotným a k našemu životu. Setkání s křesťanskou živou komunitou činí společnou cestu fascinující. Svědectví víry, která vstupuje do přítomné zkušenosti, vytvářejíc nové vědomí a náklonnost, víru schopnou zhodnotit vše to pravdivé, krásné a dobré, které potkává během cesty.

JULIÁN CARRÓN se narodil v roce 1950 v Novaconcejo (Španělsko). V r. 1975 vysvěcen na kněze, byl docentem Písma Svatého na Univerzitě San Damaso v Madridu. V r. 2004 se přestěhoval do Milána, povolán donem Giussanim, aby s ním sdílel zodpovědnost vedení hnutí Comunione e Liberazione. Od 19. března 2005 je ředitelem Fraternity Comunione e Liberazione. Od akademického roku 2004-2005 je docentem teologie na Katolické univerzitě Nejsvětějšího Srdce v Miláně. V r. 2015 vydal knihu *La bellezza disarmata (Odzbrojená krása)*, v r. 2017 *Dově Dio? (Kde je Bůh?)* a v r. 2020 *Il risveglio dell'umano (Probuzení lidství)*.